

בעזרת ה' יתברך

קונטרס

כיצד בודקין

בענין

בשר חלק בית יוסף

ובגדרי ההבחנה וההבדלה בין סירכות ליריין
ובמצב הבודקים והבדיקות בימינו

כולל

דברי חכמים

שאלות ותשובות חילופי מכתבים חקרי הלכות ובירורי דינים
העומדים על הפרק ובהם דברים הנוגעים למעשה
ומהם אשר חנני השי"ת ברוב חסדו וטובו

חובר ונערך בעזהשי"ת מאתי

חיים רוטר

מח"ס שו"ת שערי חיים ודומ"ץ

בן לא"א מו"ר הגאון רבי אהרן ישעי' שליט"א

מח"ס שערי אהרן

פעיה"ת אלעד ת"ז

שנת השבע תשע"ה לפ"ק

זכרון נצה

זקני הרב החסיד המתמיד רבי **שלו' אליעזר ראטער** זללה"ה
נלב"ע בדמי ימיו על קידוש השם ביום י' כסלו בשנת "תש"ב אנוש" וגו' הי"ד,
ומנו"כ בכפר וורחפקה במדינת אוקראינה.

אביו הרב הגה"צ מוה"ר **יחזקאל ראטער** זצוק"ל
כיהן כאדמו"ר וראש ישיבה ומגיד בק"ק קלויזנבורג, נלב"ע ר"ח שבט תרצ"ט
מח"ס זכרון יחזקאל ומנו"כ בק"ק קלויזנבורג.
זוגתו הרבנית הצדקנית מרת **חיה אלטא** ע"ה
נעקד"ה באושוויץ י"ח סיון תש"ד הי"ד.

אביה הרהגה"צ שר בית הזוהר מוהר"ר **אהרן ישעי' פיש** זצוק"ל
האדמו"ר מהאדאס נלב"ע ו' טבת תרפ"ח מח"ס **שו"ת פרח מטה אהרן**,
קדושת אהרן על התורה, **מקראי קודש** על מועדים, **זקן אהרן** על זוה"ק
ותיקוני זוהר ועוד, ומנו"כ בק"ק קאלוב.

אביו הצדיק הק' מו"ה **צבי אביגדור פיש** זצוק"ל
נלב"ע כ"ח תמוז תרס"ב היה בעל מקובל גדול, והיה נערץ ונקדש בעיני גדולי
יצדיקי דורו כאחד מיחידי סגולה שבדור, ומנו"כ בק"ק קאלוב.

אביו הצדיק כש"ת ר' **אברהם אביש פיש** מנאפקער זצוק"ל
נלב"ע י"ז אב תר"ד היה גדול בנגלה ובנסתר, ומנו"כ בק"ק קאלוב.

אביו הזקן והצדיק הנגיד המפורסם כקש"ת רבי **יעקב פיש** מקאלוב זצוק"ל
נלב"ע ביום שמחת תורה תר"ד איש בריתו ומאנשי סודו של הרה"ק רבי יצחק
אייזיק מקאלוב זיעוכי"א, וכפי הידוע במשפחתו שרבינו הקדוש רבי ישראל
בעשטה"ק זיעוכי"א היה דוד אביו החסיד הק' רבי **יצחק**, ונתברך ממנו
בסמיכת ידיו הק' על ראשו, וידוע המעשה שפעם זיקש מהרה"ק ר' לייז שרה"ס זי"ע שיכרך
אותו והשיב לו: אחא קאפ וואס דער הייליגער בעש"ט האט ארויף געלייגט זיינע הייליגע האנט, טרוי
איך מיך נישט ארויפלייגן מיינע הענט, דימי שנותיו הגיעו יותר ממאה שנה ולפי נוסחא
חדא חי קי"ז שנה, וכפי הידוע הגיע למדינת אונגארן (הונגריה) בשנת תקט"ו
לפ"ק בחיי הבעש"ט ובשליחותו.

אביו החסיד הק' רבי **יצחק מזאבלטוב** זצוק"ל שהבעש"ט זיעוכי"א היה
דודו [חמיו היה גיסו של הבעש"ט ואחיו של ר' אברהם גרשון מקיטוב, ושל מרת חנה אשת
הבעש"ט הק' זיע"א - "אביהם" הג"מ ר' אפרים אשכנזי דומ"צ קיטוב מחכמי הקלויז דבראד ומנו"כ
במעז'יבוז' תקי"ז-כ] והיה רגיל לקחת אותו עמו להתבודד ביערות עוד לפני
שהתגלה בעולם כקדוש עליון.

ת.נ.צ.ב.ה. זיע"א

תוכן הענינים

ה	פתיח השער
ו	בשער
ה	הקדמה דברי התעוררות לגודל הזהירות ממאכלות האסורות
יא	סימן א בדין בשר חלק בית יוסף
טז	סימן ב בגדר ההבחנה בין סירכות לדיין
כא	סימן ג תשובה לנ"ל, כולל בירור הלכתי והיסטורי
מה	סימן ד העצה הנכונה לתיקון הדבר הרב הגאון ר' יצחק אליעזר יאקאב שליט"א רב ביהמ"ד "תבואות שור"
מז	סימן ה בדין ניקב הכרס
נא	סימן ו בדין חשש נגיעה במתן הכשר לבשר
נב	סימן ז בדין אכילת בשר בהמה בימינו
נז	סימן ח נספח / בדין הקמת עדרי בני פקועה
	סימן ט נספח / בענין שחיטות "מזדמנות" [בעופות]
ס	א. בדין מפקח רב או שוחט על השוחטים
סג	ב. בדיקת הסכין לאחר שחיטה
סג	ג. בדיקת הריאות בעופות
סו	ד. שונות
סז	קריאה וזעקה מעומק הלב לבירור הענין

את החוברת ניתן להשיג על פי הכתובת

חיים רוטר

רחוב חוני המעגל 20 אלעד

טלפון: 03-9097648

עימוד: ב.ש. 052-7628705

לעילוי נשמתו הטהורה

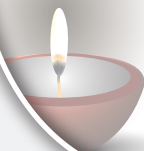
של רבינו הגדול, מרא דכולא תלמודא, מרביץ תורה והוראה לעדרי עדרי קרוב לשמונים שנה לתורתו הכל תאבים, "גבר שבגוברין" בתשובותיו להלכה, "איש מלחמה" במלחמתה של תורה לאסוקי שמעתא אליבא דהילכתא "והשם עמו" שהלכה כמותו, אריה דבי עילאי, כרכא דכולה ביה, רב רבנן פוסק לדורות עולם, זכה להיות חוליא בשלשלת מוסרי התורה בכלל, ובפרט בהל' טהרה "יחיד הוא בטהרות" וסת"ם, שממנו הושתת הלכות אלו בכל העולם כולו, וכולם תלמידיו או תלמידי תלמידיו בזה, בכל שעתיה מדכרי שמעתי' בפומי' דרבנן ותלמידיהון בכל אתר ואתר, אוצר בלום משנתו "קב" ונקי, שומר המשמרת בלא לזוז מהמסורת, גודר גדר ועומד בפרץ, תורתו ויראתו וצדקותו וענוותנותו מכרזת עליו מסוף העולם ועד סופו, הגאון המופלא שריד אחרון לדור דעה בעלי המסורת, איש דורות ראו עיניו, מופלא שבסנהדרין ראב"ד מקודש מרנא ורבנא

בקש"ת רבי שמואל הלוי ואזנר זצוקללה"ה

בעל שבט הלוי ואבי כל בעלי ההוראה

שמואל הקטן נטל כל החמודות שבעולם והלך לו
עלה בסערה השמימה בליל התקדש החג, יקר בעיני ה' המזתה
לחסידיו וגו' ולא הניח אחריו כמותו.
איך נפלו גיבורים ויאבדו כלי מלחמה

ת.נ.צ.ב.ה.

פתח השער

לכבוד הרבנים הגאונים מנהלי מערכות הכשרות בארצנו הקדושה שלו' רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול, יראתי בפצותי את פי בפני ראשי אלפי בני ישראל, אולם מכיון דקיי"ל דבאיסורא אין חכמה ותבונה ואין עצה לנגד ה', באתי בשורות דלהלן, ובזה החלי.

קונטרס זה "כיצד בודקין" אין מטרתו לערער ואף לא להרהר על שום רב נותן כשרות בישראל ברמה האישית אלא לדון "לגופו של מצב" ומי כמוכם יודע שהתורה ארוכה מני ארץ, ולא כל רב [נותן כשרות] יודע את כל חלקי התורה, ולדאבונו יש רבנים שנותנים כשרות על אף שאין להם את הידע ההלכתי המעשי, וזאת על סמך בדיקתם והיכרותם עם כל הגורמים בשטח, והמון העם סומך על חותם כשרותם אף שאין להם כלל את הכלים האמיתיים לפקח ולהשגיח, כך שאין לחתימתם תוקף של עד אחד נאמן באיסורים, מלבד עוד הרבה ריעותות מבחינה הלכתית שמי כמוכם כבוד הרבנים שליט"א יודעים, וגם הרבנים שיש להם את הידע ההלכתי ונמצאים בכל זמני השחיטה והבדיקה אולם כשאין להם כלל "יד" בחלק המעשי לא הועילו בזה הרבה וכבר עורר ע"ז הריב"ש (סי' תצ"ח) כך שגם הם נצרכים לסמוך על השוב"ם, ואוי לאותה בושא שהשוב"ם מכירים ברבנים נותני הכשרות שאין להם הבנה בחלק המעשי, ולמעשה הם פועלים לפי הבנתם ולפי הלחץ... "בלי פיקוח מעשי", שהוא יסוד גדול בכשרות.

והנה לאחר בקשת המחילה אל נא יחר לכם כבוד הרה"ג שליט"א ואדברה, דהלא יש כאן שאלה יסודית וזאת מכיון שהפער בין אחווי בשר "החלק" בין ועדי הכשרות למיניהם [באותו מקום ובאותו עדר] יכול להגיע לעשרות אחוזים, וא"כ נשאלת השאלה "היכן האמת" דהלא רבני ועד הכשרות שמוציא פחות אחוזים ס"ל דרבני ועד הכשרות השני מאכילים... את ישראל. זאת ועוד דהלא ההבדל בין סירכא לריר יכול להיות כחוט השערה, ובקל יכול הבודק לנתק סירכא [כשלדעתו הוא ריר] והוא למעשה מאכיל טריפות את ישראל, האם למעשה לכבוד הרה"ג יש בזה הוראה ברורה.

***וביותר איך אפשר לסמוך על חותם כשרות שכתוב בו חלק ב"י ללא סירכות "וללא רירין" בשעה שמי כמוכם כ' הרה"ג שליט"א יודעים דזה שקר ודאי דאין אפשרות כזו יותר משלשה אחוזים באופן ממוצע**. ואין לי אלא לסיים בדברי החת"ס בשו"ת שלו (ח"ו סימן פ"ה) וז"ל: ואמנם נוהרתי מאוד שלא ללחום עם שום אדם ולא נזכר שום אדם באגרות שלי כלל ולא יראה החוצה שום התגרות אדם באדם, כי אם האמת לוחם עם השקר, עכ"ל.**

לכן ראיתי חובה לעצמי לבוא בקונטרס זה לעורר את כבוד הרבנים הגאונים שליט"א נותני הכשרות, לראות כל אחד ואחד מה שביכולתו לעשות בענין זה, כי בנפשנו הדבר.

**מנאי אסקופה הנדרסת עבד לעבדי ה'
חיים רוטר**

* נשאלתי ע"י ת"ח שלומד הלכה למעשה את סדרי הבדיקה, האם כשיש כזה פער בין אחווי הבשר "חלק" בין ועדי הכשרות למיניהם, מותר לאכול בשר, ובפרט כשרבני הכשרות שמוציאים פחות אחוזים ס"ל דהשאר בחלקו אינו חלק ובחלקו טרף, וכן האיך האיש הפשוט עליו לנהוג והיכן האמת וכן האם מחמת הספק עליו להחמיר, ובאמת כבר נשאל בזה אחד מגדולי הפוסקים ואמר "היכן האמת" איני יודע, אולם כ"ז דאין בהירות הלכתית מעשית בנושא זה, איך אפשר לאכול בשר. ועל כן שאלתי אליכם כבוד הרה"ג שליט"א מה נעשה במצב זה שאנחנו לא נדע מה נעשה... נפשי בשאלתי ועמי בבקשתי.

** וז"ל הבית דוד (ביסוד הבית סימן ל"ט חלק ו' סוסק"ח, ועיין שו"ת דעת הזבח (שם סי' כ"ב) בענין מה נקרא 'גלאט-כשר' וכו'. והאומרים שאוכלים גלאט-כשר בלא שום סירכא כלל, לא ניתן להאמין, כי במדינתנו שכיח כמעט בכל בהמה סירכא שלא כסדרן, דזה ארבעה וארבעים שנה שעוסק בשחיטות ולא יוכל להגיד בודאי שבאה לידו ריאה אחת של בהמה שלא היה בה סירכא כלל וכו' עיי"ש. — וע"ע לקמן עמוד מ"ד.

בשער

יתברך הבורא וישתבח היוצר אשר קדשנו במצותיו וציונו לעובדו בלבב שלם וקדשנו וטהרנו ע"י הימנעותנו ממאכלות אסורות וכדכתיב (ויקרא כ, ז) "והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני" ואשריהם ישראל דכתיב במ (שמות כב, ל) "ואנשי קודש תהיון לי".

והנה בעונותינו הרבים לפי הנשמע כמעט ואין איתנו מי יודע מה בסדרי הבדיקות בשחיטת בהמות, והטעם בזה שבמשך הזמן נשתנו סדרי עולם וכמעט בטל המסורת בזה, בבדיקות פנים וחוז, כך שאין מורא לעוסקים בזה שמא יבדקו אחריהם, שגם רבים מהרבנים המכשירים והמשגיחים אינם מתיימרים בכלל להבין בחלק המעשי במקצוע זה של בדיקות פנים וחוז, וסומכים בזה לגמרי על מומחיותו וישרותו של השו"ב [בשונה ממעשה השחיטה ובדיקת עופות ששם יש הרבה שמצויין אצל השחיטה שבקייאם בזה ויודעים להבחין בעצמם בעבודת השו"ב וגם שאין שם בדיקת פנים ועם כל זה צריך להיות השו"ב ירא שמים כו' כי הרבה ממעשה השחיטה ומימוש הבדיקות תלוי בשו"ב עצמו], ועל אחת כמה וכמה בבדיקת פנים בריאה שהכל תלוי באובנתא דליבא (מגילה כה ע"ב) וכמעט וא"א לבדוק אחריו בבחינת מי יבוא אחר המלך, ומלך פורץ גדר (ב"ק ק' ע"ב וש"נ) ולכן כל אחד סומך על חבירו בזה, כך שבסופו של דבר כל הכשרות מסתמכות על הבודק חוז ופנים ואין בודקין אחריהם כמעט בבחינת "אין בודקין" מן המזבח ולמעלה (קידושין עו ע"א), על אף שעל רבים מהם אף אחד לא היה סומך בשאר חלקי השו"ב, הן מפני חוסר בקיאותם הבנתם וידיעתם בהלכה והן מפני אישיותם ועוד. ועי' בשו"ע (סי' ל"ט) דהבודק צריך להיות ירא אלקים ויש קולות בבדיקה דאין סומכין אלא בבודק כשר "וירא את ה' מרבים". ומציאות זו שיהא מורא שמים על השו"ב כמורא בשר ודם (עי' ברכות כה ע"ב) הוא יסוד גדול בדיני שו"ב עי' בשו"ת חת"ס יור"ד (סימן י"ג) ובשו"ע יעקב (סי' ס"ד סק"ב) ובדרכי תשובה (סי' ס"ה סקצ"ג) וכשנפל היסוד כמעט ונפל הבנין.

וביותר חוסר הידיעה והבהירות להבחין ולהבדיל "מהו ריר ומהו סירכא" זועק עד לשמים ואם אין דעת הבדלה מנין (עי' בירושלמי ברכות פ"ה ה"ב), דמה שזה מכשיר זה מטרף ומה שזה מטרף זה מכשיר, וזה אומר הני רבנן רבנן והני רבנן לאו רבנן וכו' זה פוסל דיינו של זה וזה פוסל דיינו של זה (סנהדרין כג ע"א), ואנחנו לא נדע מה נעשה (דברי הימים ב' כג, יב).

איברא דאבן מקיר תזעק (חבקוק ב, יא) איך יתכן פערים כה גדולים באחוזי "הבשר החלק" בין ועדי הכשרות למיניהם וזו שאלה שאין עליה תשובה, דהתשובה האמיתית היא מזעזעת, וזו זעקה ללא מענה. [וכ"ז ללא שערוריית ההפרטה וכמש"כ בנספח לסימן ב'].
ובדקתי נושא חמור זה בשבע בדיקות (עי' זבים פ"ב מ"ב) בחורין ובסדקין (פסחים ח' ע"א) וניפתי ב"ג נפות (עי' מנחות ס"ו ע"א) עד כמה שידי יד כהה מגעת וגיליתי לתדהמתי כי באמת היודעים מה נעשה בזה אינם אוכלים כלל בשר בהמה "וטעמם עמם שאין טעם בשר בפיהם" כי רבה המכשלה בזה מאוד בעונותינו הרבים, [ויש שאוכלים רק לפי מספרים שידועים להם ואכמ"ל] ויש שאוכלים רק מבשר חבורה, שאין זה פתרון לרבים, וגם שם הדברים לא פשוטים, כך שאין זה מציאה גדולה.

ופניתי לזקני הרבנים ואמרו לי דמכיון דהפתרון שאני מציע עלול לגרום לייקור הבשר מכיון שאחוזי החלק ירדו למתחת לעשרים אחוז באופן ממוצע, וכשם שמצוה לומר דבר הנשמע וכו' (יבמות ס"ה ע"ב) וגם שאין הפתרון מהיום למחר, והצנועים ימשכו ידיהם מאכילת בשר (עי' יומא לט ע"א וש"נ), ומאידך גיסא רבים יאמרו "מי יאכילנו בשר" וא"א לאסור לכלל הציבור אכילת בשר במצב זה כך שיתכן שהנזק רב על התועלת ועל כן לא כדאי לצאת עם קונטרס זה לציבור הרחב. [ומוטב שיהיו שוגגין וכו' (ביצה ל' ע"א) עי' בשו"ע סי' תר"ח וצ"ע].

ובס"ד ידידי הרבנים הגאונים השו"בים שליט"א התחילו להכשיר מורי הוראות מכל החוגים והעדות לבדיקות פנים וחוץ, כך שתחילתו של הפתרון כבר נעשה, ולכן בתחילה ראיתי צורך להוציא קונטרס זה "לרבנים וראשי הישיבות בלבד" לפרוס את השמלה בפניהם (עי' דברים כב, יד), כי היכי דלימטיין שיבא מכשורא (סנהדרין ז' ע"ב) לשמוע את חוות דעתם לפתרונות בעיה כאובה זו, ותשועה ברוב יועץ (משלי), ואם טעיתי איתי תלין משוגתי וה' הטוב יכפר.

ובעניותי נראה דמכיון דמאז ומעולם מסרו אבותינו ורבותינו את נפשם מדור דור על השחיטה ועל הזהירות ממאכלות אסורות שזהו מיסודות התורה וקדושת עם ישראל, ולכן מן הראוי ואולי אף חובה על הרבנים וראשי הישיבות הנכבדים ויחיד סגולה בכל מקום שהם לבדוק ענין זה לעומקו וגם את מש"כ בעניותי, ואם אזכה שממצב של "אין בודקין" יהפך המצב "לאור היום בודקין" ושהרבנים והמשגיחים ידעו כיצד בודקין, והיה זה שכרי.

ושוב התבוננתי וראיתי שיתכן שיהיה תועלת בפרסום הדברים גם לכלל הציבור, וכולי תקוה ותפילה שאכן כן יהיה בסייעתא דשמיא למנוע מכשול בדבר חמור זה שהוא מיסודות התורה וקדושת עם ישראל, וידידי הרבנים חזרו והסכימו עמדי שראוי ונכון לפרסם הדברים [והטעם בזה כדלהלן] דהנה לפני כמה שנים חכ"א הרעיש על ענין הסכינים עד כדי כך שלדעתו המכשלה רבה בזה, ואע"פ שלא נתקבלו דבריו ורק מיעוט נגררו אחריו ואוכלים אך ורק משחיטתו, אולם השפעת דבריו חדרה לציבורים רחבים ביותר וענין הסכינים השתפר לאין ערוך, כך שבכל מקרה יש תועלת בדברים וגם אם ציבור קטן יכנס לעובי הקורה ולעומק הסוגיא ויכיר בדברים אין ספק שהדברים יחלחלו ויחדרו למעגלים נוספים, ועל כן כל אחד ואחד שיכנס לענין זה ברצינות [ומבלי דעות מוקדמות] זכות הרבים תלויה בו.

והנה על אף שבהדפסת הדברים הוי כמורה הלכה לרבים ואכמ"ל, הנני להודיע שלא יסמכו על דברי הלכה למעשה, שלא הגעתי כלל לזה. וכל מי שיעיין בקונטרס זה עליו לבדוק אחר דברי, שכל מה שכתבתי הוא אינו אלא הצעת הדעת נוטה, ורחמנא חדי בפלפולא דאורייתא.

ואני תפילה ותקווה שנזכה לראות בקרוב בישועת ה' את עמו ונחלתו, ובבנין בית מקדשו ותפארתו, ובביאת גואל צדק במהרה דידן, ובגילוי מלכותו על כל המעשים אכ"ר.

מנאי אסקופה הנדרסת עבד לעבדי ה'
המצפה לרחמי שמים מרובים,
חיים רוטר

הקדמה

דברי התעוררות לגודל הזהירות ממאכלות האסורות

יתברך הבורא וישתבח היוצר אשר קדשנו במצותיו בכלל, ובפרט בעניני מאכלות האסורות שהזהירנו והרחיקנו מהם שמכלים הגוף והנפש, והזהירות בזה מוטבעת ומושרשת בנפש הישראלית עד כדי מסירות נפש [ולא עד בכלל] וגם הרחוקים משמירת תורה ומצוות נוהרים ממאכלות האסורות כל אחד לפום דרגא דילי, וזהו הדבר הראשון שנוהרו בו כל האומה מיד לאחר מתן תורה וכמש"כ המ"ב (סימן תצ"ד סק"ב) וז"ל. ואני שמעתי עוד בשם גדול אחד שאמר טעם נכון לזה [שנוהגין בכמה מקומות לאכול מאכלי חלב ביום ראשון של שבועות] כי בעת שעמדו על הר סיני וקבלו התורה וכו' וירדו מן ההר לביתם לא מצאו מה לאכול תיכף כי אם מאכל חלב כי לבשר צריך הכנה רבה לשחוט בסכין בדוק כאשר צוה ה' ולנקר חוטי החלב והדם ולהדיח ולמלוח ולבשל בכלים חדשים כי הכלים שהיו להם מקודם שבישלו בהם באותו מעת לעת נאסרו להם ע"כ בחרו להם לפי שעה מאכלי חלב ואנו עושין זכר לזה עכ"ל.

והנה הפגם לנפש מחמת מאכלות האסורות אינו קשור לחומרת העבירה, דטמטום הלב שנוצר הוא מחמת המאכל גופא, ואין בזה פטור של אונס, דהוא כמו האוכל רעל באונס וכ"כ במשך חכמה פר' ואתחנן (ו, יא) עיי"ש, וע"ע בשו"ת חת"ס (או"ח סי' פ"ג). ולכן כבר מצינו קודם מתן תורה שהקב"ה שמר על משה רבינו ע"ה ממאכלות האסורות וכדאיתא בסוטה (יב ע"ב) ותאמר אחותו אל בת פרעה האלך וקראתי לך אשה מינקת מן העבריות, ומאי שנא מעבריות מלמד שהחזירוהו למשה על כל המצריות כולן ולא ינק אמר הקב"ה פה שעתידי לדבר עם השכינה יינק דבר טמא והיינו דכתיב את מי יורה דיעה וגו' למי יורה דיעה ולמי יבין שמועה לגמולי מחלב ולעתיקי משדים, ועיי"ש בפירש"י, ומאידך גיסא האוכל מאכלים כשרים, לא רק שאינו מטמא במניעתו ממאכלות האסורות, אלא גם מטהר עצמו עי"ז, וכמש"כ התוס' בע"ז (י' ע"ב) ד"ה אמר וכו', וז"ל אמרינן במדרש חלב מטמא חלב מטהר כשנולד רבי גזרו שלא למול ואביו ואמו מלוהו, שלח קיסר והביאו לרבי ואמו לפניו, והחליפתו אמו באנטונינוס והניקתו עד שהביאתו לפני קיסר וכו' ואמרי' נמי בירושלמי שלסוף למד אנטונינוס תורה ונתגייר ומל עצמו ע"כ וכ"ה להלכה ברמ"א יור"ד (סימן פ"א סעיף ז') וז"ל וכן לא תאכל המינקת אפי' ישראלית דברים האסורים, וכן "התינוק בעצמו" כי כל זה מזיק לו "בזקנותו" ע"כ.

וכתב עלה הפר"ח (סקכ"ו) וז"ל דאעפ"י שקטן אוכל נבלות אין מצווין להפרישו היינו מעיקר דינא אבל מ"מ יפרישוהו מפני שמזיק לו בזקנותו, שגורם לו טבע רע וסופו לצאת לתרבות רעה ולפי שבזמנינו זה אין נוהרים מעניינים אלו רוב הבנים יוצאין לתרבות רעה ורובם הם עזי פנים שבדור ואין יראת ה' נוגעת בלבם ואף אם יוכיחם על פניהם לאו בר קבולי מוסר ניהו וכבר נמצא לרז"ל בפ' בתרא דיומא ההיא עוברא דארחא ביום הכיפורים אותו לקמיה דר"ח א"ל לחושו לה ולא אלחיש' קרי עליה זורו רשעים מרחם נפק מיניה

שבתאי אוצר פירי ומי לנו בתורה גדול מאלישע אחר שלא בא לאותו מעשה אלא מפני שכשאלו היתה מעוברת ממנו עוברה על בתי עכו"ם והריחה מאותו המין והיה אותו הריח מפעפע בגופה כאירסה של חכינה כמבואר בירושלמי דחגיגה ע"ש ולפיכך צריך לזהר הרבה בדבר עכ"ל.

ועל מש"כ הרמ"א כי כל זה מזיק לו בזקנותו עי' בדרכ"ת (סקצ"ב) שמביא מספר בית דוד הספרדי חזו"ר (סוף סי' כ"א) שהעלה דבע"כ אינו ר"ל דרך לעת זקנתו ממש יצא לתרבות רעה שהרי אמרו בפרק ב' דחגיגה טינה היתה בלבו וזמר יוני לא פסק מפומיה דאחר וכשהיה יוצא מבית המדרש הרבה ספרי מינים נושרים לו מחיקו הרי משמע שבזמן שהיה עדיין הולך לבית המדרש היה מין וכן ממה שאמרו בגמ' שם טינה היתה בלבו משמע מעיקרא וכן זמר יוני לא פסק מפומיה משמע שלעולם היה נוהג כן אלא דבע"כ ר"ל שמתחלה היה הדבר טמון בלבו ולא היה נדע עד לעת זקנתו נתגלה שהיה לו תרבות רעה וטינה היתה בלבו עיי"ש. דהיינו דבצעירות יש לאדם כח ורצון להסתיר את פנימיותו משא"כ בזקנותו.

ומבואר לן יסוד נורא, דאף דנראה לעינים דסיבת היציאה לתרבות רעה היא פגעי הטכנולוגיה היינו ספרות קלוקלת שירים נוכריים וכו', אולם האמת האמיתית דהחיבור לתרבות הקלוקלת היא שלב ב' בתהליך היציאה לתרבות רעה, אולם היסוד והשורש למהלך שגורם לזה היא אכילת מאכלות האסורות.

וראיתי מובא בשם ספר "צפנת פענח" לבעל התולדות (פרשת יתרו, ד"ה ונראה דשמעתי ממורי) ומובא גם בספר "דגל מחנה אפרים" פרשת עקב וז"ל שמעתי ממורי דיש בכתבי שו"ת לרמב"ם, ששלחו מדינה אחת לרמב"ם וחתמו על שאלה זו במספר שבעים אלף איש: ילמדנו רבינו מאחר שאין תחית המתים מפורש בתורה רק בש"ס רמזו ודרשו מהוכחות שלהם, אם כן גם לנו יש להוכיח ולדרוש איפכא וכו' והרמב"ם לא רצה בעצמו להשיב להם, וצוה לתלמידו ר' שמואל אבן תבון לכתוב תשובתם - ותוכן ענין תשובתם הוא זה: אבאר לכם מאחר ונמשך לכם ספק זה, א"כ אין נשמתכם מבני אברהם יצחק ויעקב רק מאנשי סדום ועמורה וכו', והנה נפש האדם הוא דם הנעשה מברירת המאכלים, ויש כמה מיני בירור, בתחילה על ידי שזרקת המרה טפה במאכל שבתוך מעיו, נברר הגס ועב ונעשה צואה ויוצאה לחוץ, בירור שני למי רגלים, בירור ג' נעשה זעה, בירור ד' נעשה שערות וצפרנים, בירור ה' הדם נבלע בכבד ובטחול וכו' ומבחר הדם נכנס בלב ואח"כ במוח, ומזה נעשה השכל והדעת, ומדבריתם נראה שאתם כופרים בדברי חז"ל, אם לא נזהרתם מאכילת איסור, ודברים טמאים, והשכל והדעת שלכם נמשך להכריע אל הטומאה כי ממנו נעשה, ואם כן איך תוכלו להכריע בשכל שלכם נגד רבותינו חכמי התלמוד אשר רוחב ליבם היה רחבה מני ים וכו' עיי"ש.

ומי יודע אם תופעת ה"נושרים" עד כדי כך שמי יכול היום להיות בטוח שמיטתו תהיה שלימה, היא לא מחמת אכילת מאכלות אסורות שבענינותו אנו מתריעים ע"ז בקונטרס דידן, וראה זה דבר פלא דלעיני בשר נראה דהסיבה לתופעה נוראה זו של הנושרים היא עקב הטכנולוגיה שחדרה לכל הציבורים מחשבים וכו' וכל שאר מרעין בישין, והאמת היא שכמה שנים קודם שחדרה הטכנולוגיה ההורסת כל חלקה טובה, צריכת בשר הבקר חדרה לציבור החרדי עקב הוזלת הבשר שהתחילו לשחוט בחו"ל, וכל כמה שאנו מתרחקים מהדורות

הקודמים, הבעיה מחריפה [וכפי שעיני הקורא יחזה למישרים בהמשך הקונטרס] וכבר כ' להוכיח דהזמר יוני והספרי מינין זהו כבר תוצאה, ואלם השורש הוא אכילת מאכלות האסורות, ודו"ק כי הוא נורא להמתבונן...

וכבר כתב בשו"ת דברי חיים יור"ד (ח"א סי' ז') וז"ל ודבר זה ידוע שאין דבר עבירה כמאכלות אסורות שמטמטם הלב הישראל ובעוה"ר עיי"ז יצאו כמעט מן הדת כמה קהלות בארץ לועז ע"י השו"ב הקלים ואכלו ונתפטמו בטריפות וגברו עליהם דיעות זרות עד שפקרו ונאבדו מתוך קהל הקדוש ע"כ.

ומחמת גודל הפגם שבזה אין הקב"ה מביא תקלה לצדיקים במידי דאכילה שגנאי הוא לצדיק שאוכל דבר איסור כמבואר בתוס' בכ"מ ועי' בחולין (ה' ע"ב ושי"ט) אולם בשאר עבירות גם בחייבי ד' מיתות ב"ד מצינו תקלה לצדיקים, וגם הזהירות שלא לאכול מבהמה שהורה בה חכם, זהו גם נאמר רק גבי מאכלות האסורות ולא בשאר הוראות אף בחייבי כריתות, ועי' במהרש"א חולין (לו ע"ב) שכ' לדייק מהא דאמר יחזקאל ולא בא בפי בשר "פגול", ואמרי' בגמ' שלא אכלתי מבהמה שהורה בה חכם, ומהא דמדמה לה "לפיגול" שהוא דבר שנאסר במחשבה בקרבן בחוץ לזמנו או חוץ למקומו, כך בהמה שהורה בה חכם קודם הוראה היתה לפי מחשבת השואל שמא הוא דבר האסור וכו' עיי"ש וע"ע במשכ"ב בשו"ת שערי חיים (ח"ג סימן ע"ח).

ומצינו ג' דרגות לטומאה מחמת מאכלות האסורות ולהיפך ג' לקדושה, והוא בשיליה פ"ג דיומא, תנא דבי רבי ישמעאל עבירה מטמטמת לבו של אדם שנאמר (ויקרא יא, מג-) גבי מאכלות האסורות) ולא תטמאו בהם ונטמאתם בהם אל תקרי ונטמאתם אלא ונטמטם, תנו רבנן ולא תטמאו בהם ונטמאתם בהם (א) אדם מטמא עצמו מעט מטמאין אותו הרבה, (ב) מלמטה מטמאין אותו מלמעלה, (ג) בעולם הזה מטמאין אותו לעולם הבא תנו רבנן והתקדשתם והייתם קדושים (שם, פסוק מ"ד), (א) אדם מקדש עצמו מעט מקדשין אותו הרבה, (ב) מלמטה מקדשין אותו מלמעלה, (ג) בעולם הזה מקדשין אותו לעולם הבא ע"כ ועיי"ש במהרש"א ח"א, וע"ע להח"ח ז"ל בספרו נדחי ישראל (פרקים כ"ז-ח"ג) במש"כ בענייני מאכלות אסורות.

סימן א

בדין בשר חלק בית יוסף*

בס"ד, יום חמישי י"ג אדר א' תשע"ד

לכבוד ידיד ה' וידיד בית ישראל ידי"ע משכבר הימים המפורסם לשו"ת זוכה ומוכה הרכים שומר המשמרת עומד בפרץ וגורר גדר מח"ס ... הגאון רבי ... שליט"א מרא דאתרא ד... ת"ו.

שלו' רב וכומ"ס

ג"ה קריתי ושנתי והוא סיכום של כל המחלוקות בין המחבר והרמ"א בהל' שחיטה וטריפות וברובם הרמ"א מחמיר והשו"ע מקיל, ובקשת פמעכ"ת לידע אי שרי לנו בני אשכנז היוצאים ביד רמ"א לאכול משחיטות הספרדים.

והנה האמת היא שכל נידון הלכתי שאינו מופיע להדיא בשו"ע ובשביל להגיע לבירור הלכתי זקוקים לדמות מילתא למילתא, צריכים להתחיל מסוגית הגמ' ולמצות את שרשי הדינים ובס"ד זוכים לבין לנקודת האמת. אולם נידון דין אינו שאלה כלל בהלכה, שאת הגמ' וכו' להלכה כבר הביא מרן ביתה יוסף וערכם בשולחן, והרמ"א פרס כבר את מפתו על השולחן המהור, והרי שלחן והרי בשר והרי סכין ויש לנו פה לאכול, [ע"י קידושין (מו ע"א)] אולם כ"ז רק כשאיש על מחנהו ואיש על דגלו, וכל מה שנותר לנו לברר הוא האם בפועל באמת איש על מחנהו וכו' או שח"ו זה אינו כך וח"ו נכשלים במאכלות האסורות.

ובטרם אכנס לגופו של ענין אסור לנו לשכוח מש"כ גם המחבר בכמה מקומות בהלכות טריפות הריאה וכגון (בסעיף י"א) לגבי בדיקת דופן צר דאין סומכין על קולא זו אלא "בבודק כשר וירא את ה' מרבים" וכידוע "בבדיקת פנים" אף אחד בעולם חוץ מהרבש"ע לא יודע ולא יכול לדעת מה שהבודק עושה שם, ועל כן כל אדם לפני שהוא מכניס לפיו הכשר מסוים עליו לוודא את רמת היראת שמים של הבודקים שהכל תלוי בהם.

ובזה החלי:

א. כתב השו"ע (סימן ל"ט סעיף י"ח) ריאה שנקבה במקום חיתוך האונות בגב האונה כנגד הדופן ודופן סותמתה בסירכא בבשר שבין הצלעות או בבשר ובעצם כשרה אבל אם היא סרוכה לעצם לבדו טריפה וכו' מפני שהמקום צר ונדחקה לדופן והוא סותמו וכו' הג"ה ולדידן אין נפקותא בחילוקים אלו גם בכל החלוקים אשר יתבארו עד סוף הסימן כי כבר נהגו באלו הארצות להטריף הכל ואין לשנות כי מנהג

והנה ידוע ומפורסם להמון העם דברי השו"ע (סימן ל"ט סעיף י"ז) וז"ל "כל מקום שאסרו סרוכת הריאה אין הפרש בין שתהא הסירכא דקה כחוט השערה בין שתהא עבה וחזקה ורחבה כגודל ולא כאותם שממעכים ביד ואם נתמעכה תולים להקל, וכל הנוהג כן כאילו מאכיל טריפות לישראל" ע"כ וכו' ע"ז הרמ"א (בסעיף י"ג) ויש מתירין למשמש בסרכות ולמעך בהם ואומרים שסרכא אם ימעך אדם בה כל היום לא תנתק ולכן כל מקום שיתמעך תולין להקל ואומרים שאינו סרכא אלא ריר בעלמא ואע"פ שהוא קולא גדולה כבר נהגו כל בני מדינות אלו ואין למחות בידם מאחר שיש להם על מה שיסמכו ומכ"מ צריך להיות הבודק ירא א-להים שיודע ליזהר למעך בנחת שלא ינתק בכח וכו' עיי"ש ומכח זה כאן באר"י שגרים אשכנזים וספרדים ביחד נכנס המושג "חלק בית יוסף" דהיינו בלי סרכות כלל כך שבשר זה מותר לאכילה לכל החוגים והעדות, וחזקה על תעמולה שאינה שבה ריקם אולם דא עקא המון העם אינם יודעים שחלק ב"י עלול גם להיות עם כל הקולות של הב"י וכדלהלן.

* פורסם בקובץ עץ חיים שנערך ע"י תלמידי וחסידיו באבוב שנה ט' חוברת א' [כ"ג] ניסן תשע"ה.

קדמונים הוא באשכנז וצרפת שאנו מבני בניהם ולכן אין להכשיר שום סירכא בריאה, אם לא וכו' וכבר נתבאר שנהגו להקל בסרכא המתנתקת על ידי מעוך ומשמוש עכ"ל.

והנה סירכא הסמוכה לדופן [לבד, בלי שזה דחוק לעוד מקום] מה שנקרא "דופן צר", הדבר מצוי מאוד גם "בעגלים" והספרדים נוהגים בזה כדעת הב"י ובוודאי לכל הפחות בחלק משחיטותיהם זהו נכלל בכלל "חלק ב"י" בשעה שלנו האשכנזים אסור לאוכלו וכמ"כ הרמ"א הנ"ל דהמנהג להטריף ואין לשנות. "ולכאורה הדבר ניתן לבדיקה לפי אחוזי החלק שיוצא מתחת ידם". ואכמ"ל.

ב. כתב השו"ע (סימן ל"ה סעיף ב') והורדא אם חסרה או אם יש לה שתים או שנמצאת בצד שמאל כשרה, הג"ה ובמדינות אלו נהגו להטריף בין נמצאו ב' ורדות או אם חסרה או ששינתה מקומה והכי נהוג כי יש רבנותא סוברין כן ואין לשנות המנהג וכו'.

והנה דבר זה של חסרון ורדא וכו' מצוי מאוד בכבשים וההוראה המקובלת בארץ ישראל מקדמת דנא להכשירם מפני כבודו של מרן הבית יוסף, דא"א לומר באתריה טרף על מה דהוא ס"ל כשר, (ועי' בחכמת אדם בספרו "שערי צדק" שער משפטי הארץ פרק י"א סי' כ"ו) אולם ודאי דאין זה חלק והספרדים בחלק משחיטותיהם מכשירים את זה כחלק ב"י, והשחיטות האשכנזיות שמתעסקות רק בחלק מעבירים את זה לספרדים, כך שבחלק ב"י יש בשר שהוא טרף לדעת הרמ"א, ועכ"פ אינו חלק דהא הוי בהמה שהורה בה חכם.

והנה כפי הידוע לי רק בשתי מקומות היה סימון שהבשר "כשר" רק לדעת הב"י בצפת ובחיפה שח"ו האשכנזים שיוצאים ביד רמ"א לא יכשלו במאכלות האסורות לשיטתם, [וזה נוסח החותמת בחיפה "כשר בית יוסף

לעדת הפרענקים" כהיום כבר אין את הסימון בחיפה, ובצפת "פרענקיש לספרדים" ולאחמ"כ שינו לכשר לאחב"י הנוהגים כשיטת הב"י, וכהיום אין כלל שחיטת בהמות בצפת].

ולתדהמתי נוכחתי לדעת שהבעיה בזה היא יותר עמוקה, וזאת לאחר שפגשתי שוחט אשכנזי ושאלתי מה המנהג למעשה בחסרון ורדא וכו', ואמר לי כשר ומניחים זאת בחלק, ושוב שאלתי איך זה יתכן בשעה שהרמ"א כותב ע"ז "נהגו להטריף" וכנ"ל, והשיב לי דאינו יודע להשיב לי ע"ז אולם כך לימדו אותו, חזרתי ושאלתי מי הוא היה רבו שלימדו חכמת השחיטה והלכותיה המעשיים, והשיב לי חכם "ספרדי". וכמובן שאין להסיק מכך על גופן של דברים כי יש כמה פרטים לברר בזה, רק כדוגמא בעלמא למציאות הקיימת.

ג. עוד מצינו שנחלקו רבותינו השו"ע והרמ"א (שם סעיף ג') ביתר שאינה בדרי דאוני דהמחבר מקיל בזה והרמ"א מחמיר בזה עיי"ש והנה אמנם דבר זה אינו מצוי כ"כ, אולם כשה קורה הספרדים נוהגים בזה כדעת הב"י נגד הרמ"א.

ד. הנה עיקר כשרות הבהמה היא בשעת השחיטה (חולין ט' ע"א) ונחלקו רבותינו השו"ע והרמ"א (סימן כ"ג סעיף ב') בשהייה כל שהו דהמחבר מתיר, והרמ"א כ' והמנהג הפשוט במדינות אלו להטריף כל שהייה אפי' משהו בין בעוף בין בבהמה, ע"כ, ולכן לא שמענו מעולם על שוחט ספרדי [בשחיטה ספרדית] כשקורה שהייה משהו "בבהמה" או ספק שהייה האם הוא מטריף את השחיטה, או שלדידם זהו עדיין נכנס בכלל חלק בית יוסף [וכבר היו דברים מעולם ולע"ע לא נרחיב בזה] ולכן יש לברר היטב כיצד נוהגים השוחטים הספרדים בכל ענין שהייה משהו, ובודאי כששוחטים אצל אשכנזים.

סירכא כמעט ואין במציאות בשר כזה עיי"ש. ודע דהרבה פעמים מה שאצלינו זה סירכא השו"ב הספרדים אומרים שאי"ז אלא רירין, ונמצא דגם לאחר קולתו של הרמ"א במיעוץ ומשמוש בסירכות אנו מחמירים הרבה יותר מהם וכל החלק ב"י שלהם נפל בבירא לדידן.

איברא צ"ב טובא איך שייך כלל בשחיטה ספרדית שיש בה בשר "כשר" שהרי הבדיקה הנעשית בדרך כלל היא אך ורק בריאה, והלא כ' השו"ע (סימן ל"ט סעיף י') וז"ל כל מקום שאסרו סרוכת הריאה אין הפרש בין שתהא הסירכא "דקה כחוט השערה" וכו' וכל הנוהג כן [למען] כאילו מאכיל טריפות לישראל וכו' ע"כ, וא"כ בהכרח שלדעת השו"ע יש או "חלק ב"י" או "טרף" ואין מצוי בשחיטותיהם "כשר" וצ"ע.

ו. וגם לולי כל מש"כ ראיתי מצב שאיני יודע איך שתקי רבנן ע"ז, והוא שברבנויות למיניהם כל מה שכשר לדעת המחבר והרמ"א כותבים ע"ז כשר ומוכרים את זה גם לאשכנזים וגם לספרדים, והלא יש בשר שהוא כשר רק לדעת המחבר כגון [דו"צ] דופן צר, או ורדא שחסרה, ויש בשר שכשר רק לרמ"א, וא"כ איך מוכרים ואיך מאכילים באולמות אשכנזים וספרדים ביחד מה שאסור אחד לשני, וכי"ס ש' שנאכיל חלב הדבוק לכרס שתחת הפריסה בגלל שבני ריינוס נוהגין במקצתו היתר עי' בשו"ע סימן ס"ד סעיף ט' וביותר שמכשירים בהמה שהיה לה סירכא בדופן צר או ורדא שחסרה וכל כיו"ב כדעת המחבר על אף שאם יבדקו אותה למעלה משמונים אחוזי שיהיה בה ביצבוק, ומאידך גיסא מכשירים את אותה בהמה ע"י מיעוץ ומשמוש בסירכות כדעת הרמ"א ואיך ניתן לזכות שטר לשתיים, ולאחר הבירור לא מצאתי תירוץ המניח את הדעת להנהגה תמוהה זו וחושבני שהאריכות בזה היא אך למותר וד"ל. וכבר גילה דעתו מן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל שאין לנהוג כן בשום אופן, ויש לכתוב על כל בהמה 'כשר לדעת ב"י' או 'כשר לדעת רמ"א' והדברים מפורסמים.

ה. והנה המציאות בשטח [בא"י] שמחמת הסרכות בעגלים יוצא רק כעשרה אחוז חלק ב"י [ביום טוב ובעדר טוב], וא"כ נשאלת השאלה איך יתכן "שיש" שבשחיטות הספרדיות יש יותר אחוזי חלק ב"י מאשר בשחיטות האשכנזיות, וביותר איך יתכן לומר שהחלק ב"י שלהם הוא גם לדעת הרמ"א, דהא לשיטתו צריך לרדת עוד עשרות אחוזים מהחלק וכמש"כ "ספק שהייה" [כגון שהסכין נתקע בעור] "שהייה משהו", "סירכא בדופן צר", "ורדא שחסרה", ועוד כהנה וכהנה, שהלא גלוי וידוע שאדונינו הרמ"א מחמיר בהל' שחיטה וטריפות יותר מהמחבר בלמעלה מחמישים מקומות, ובהכרח שכל מקום שכשר לדעת המחבר, מבחינתם זהו חלק ב"י אף שזה נוגד את דעת הרמ"א, וא"א להכחיש את המציאות.

ו. והנה מה שיש מפרסמים חלק "ללא רירין" זהו שקר ודאי, שבמקרה הטוב אפשר למצוא בהמה כזאת אחת לשלושים או לחמישים.

ועוד דבכלל ליכא איסור ברירין וכמש"כ השו"ע וז"ל (סימן ל"ט סעיף יג) יש מי שאומר שהבודק יכניס ידו בבהמה בזריזות "בלא רפיון ידים" ואם נתפרקה שום סירכא כשמכניס הבודק ידו מוציא הריאה לחוץ ובודקה אם היא סירכא ימצא ראשה בריאה או בדופן ואם לאו "רירא היא וכשירה" ואין להקל בכך אלא בבהמת ישראל ואין סומכין על קולא זו אלא בבודק כשר וירא את ה' מרבים ע"כ ועי' במחבר"ר וכ"ה בכף החיים ועוד שבירושלים נהגו להקל בזה אפילו בבהמת א"י.

ומצאתי במבקשי תורה (קובץ ל"ח) מכתב מגאב"ד דקרית אתא הגר"ש שולזינגר זצ"ל שמעיד שלא אצל האשכנזים מה שיוורד במיעוץ קל עדיין נקרא חלק, אלא שכן ראה בבית המטבחים אצל הספרדים בירושלים שכן נוהגים וכ"ה מעשים בכל יום, ויש לציין ששחיטתם היא עוד מימי המהרל"ב, ומי שאומר שריר הוא

עוד רעה חולה ראיתי שהיא נוגעת לכל סוגי השחיטות דהנה אף אחד לא יתן עדי בדיקה למומחה לצבעים אם אין לו את הידע ההלכתי וכמובן שהוא יהיה יר"א, ומדוע בנושא כה חמור של קדושת המאכלים של מניעה מאיסור נבילות וטריפות "וחלבים" סומכים על אנשים שאינם בקיאים בהלכה, וכביכול שיש להם מסורת שכשהיא עוברת על ידי ולידי ע"ה הם מדמים מילתא למילתא בדברים שאין להם שייכות ומכשילים את הרבים, אולם הדבר חמור שבעתיים באחינו בני שבאו מגלות תימן שנחשבים בהמון העם למומחים גדולים בכל ענייני השחיטה ובפרט בניקור, וראיתי בעדה זו דברים נוראים אשר תסמרנה שערות ראש, והם הם מעבירים את הידע שלהם לשוחטים ובודקים ה"י ועי"ז נכשלים המון העם, ולא מצאתי מנוח לנפשי עד שראיתי את הדברים מפורשים בשו"ע המקוצר עיני יצחק (הרב רצאבי יור"ד ח"א סימן קכ"ו סעיף ב' ג') שהמנהג בתימן היה מחמת גודל העניות להתיר בשר כשיש שניים מהפוסקים שמסכימים להכשיר, אף כאשר כל שאר חכמי ישראל חולקים ואפילו נגד הרמב"ם והשו"ע, ויכ"ז בדוקא בדיני הטריפות ולא בדיני השחיטה ובדיקת הסכין ועי' היטב במשכ"ב כלל גדול במגיד משנה להר"י יהודה כלץ ברמב"ם ריש פ"ח מהל' שחיטה, וא"כ נשאלת השאלה איך הם יכולים להעביר מסורת כשאינן הרבי ת"ח אלא אומן שיודע פסקי דינים שלא מן השורש.

ודע כי בדרך כלל מי שלא למד בישיבה קדושה ורק בגיל מבוגר יותר התחיל לשמור תורה ומצוות, אינו יכול כלל להבין ולהרגיש מה שכל אחד שלמד בישיבה מבין ומרגיש בדקדוק ההלכה, והמציאות היא שמי שלמד בישיבה בעיון שור שנגח את הפרה הוא מדקדק בהלכה עשרות מונים יותר ממי שלמד שו"ע שלא מן השורש עם שאר קיצורים, היעלה על הדעת לסמוך בהלכה על בורים וע"ה, ולא יאומן כי יסופר מה שנעשה... ועוד חזון למועד.

ודע דגם אם יטען הטוען בכל תוקף שחלק ב"י שבכל שחיטות הספרדים הוא כולל את כל החומרות של הרמ"א [דבר שבענייני אינו נכון כלל] אולם עדיין נשאלת השאלה איך יתכן שהם מוציאים חלק ב"י בכמויות כה גדולות וזו שאלה שאין עליה תשובה ודי בזה. ועי' בשו"ת מהרש"ם (ח"ה סימן צ"ט) שכ' ששו"ב ששחט במשך כמה חדשים בהמות ולפי חשבון הבהמות נמצאות כשרות יותר משאר ערי ישראל, דאיתרע החזקת כשרות של השו"ב, ומביא דהדברי חיים (ח"ב יור"ד ס' ל"ז) אסר הטבחים שלא הביאו שאלות זמן רב. ועי' באגרות הגר"ע ז"ל (ח"א איגרת של"ד) וכ"ה בשו"ת אחיעזר (ח"ד ס' כ"ד).

כתב הרמ"א (סימן ל"ט סעיף י"ז) וכן במקומות ששוחטין אצל עכו"ם והניחו הבהמות אצל עכו"ם בין שחיטה לבדיקה אין חוששין שמא העובד כוכבים הכניס ידו ונתק הסרכות דבדיקת ריאה דרבנן וספיקא להקל מיהו אם טבחים עכו"ם רגילין לעשות כך יש לחוש אפילו בדיעבד [דכיון שהניחו אצל עכו"ם שרגיל לעשות כך הוי כמזיד, ש"ך] ולכתחילה יש ליזהר בכל ענין עכ"ל ועי' ביד אברהם, ובשמלה חדשה (סעיף נ"א) כ' אבל אם רגילים העכו"ם בכך [לנתק הסרכות] אסורה אפילו בדיעבד מן הסתם [דהיינו אם הניחה אצל העכו"ם בין שחיטה לבדיקה בלא שומר] דה"ל כמבטל תקנת הבדיקה ובספר דמש"א דאפילו בטבח ישראל יש לחוש לכתחילה אם יש עליו אפילו חששא קצת עכ"ל. (ולדאבוננו כפי הידוע לי באר"י סוחרי הבשר יודעים היטב שאם הפועל שלהם יכניס את ידו קודם הבורק פנים קרוב לודאי שהוא יוכל לנתק את כל הסרכות עד כדי שהבהמה תוכשר כחלק ב"י, והם חשודים ע"ז ואסור להשאיר לרגע את הבהמה בין השחיטה לבדיקה בלי שמירה, וגם לאחר השמירה לפעמים הבעה"ב דואג להסיח את דעת הבורק פנים כגון שקורא לו לרגע לשוחח עמו או שולח אותו לדקות ספורות לשחוט וכל כיו"ב והפועל מנתק את הסרכות במהירות, ובכבשים הם עושים זאת בנקל, ואז בנקל הוא

מכניס את ידו ומפרק את הסירכות, או שלפעמים הפועל חודר פנימה ע"י חור מתחת לכבד, וגם בגסות הוא עושה זאת ע"י הפרדת הקנה והושט מהחזה, ובצורה כזאת לא פלא שאחוזי החלק עולים מעלה מעלה, וניתן לומר בודאות שבהיסח הדעת כלשהו של הבודק פנים, תקלה זו עלולה להיעשות, וכבר היו דברים מעולם ה"י. וסיפר לי שוחט ותיק זה עשרות בשנים שהוא לא היה נותן לפועל להוציא את הכרס בכבשים קודם בדיקת פנים [במקרה שהוא חשד בן] על אף הקושי בבדיקה במקום צפוף, ועוד אמר לי שבמשך השנים הוא פיתח לעצמו שיטה [והיא כמה סימנים] לדעת אם מישוהו נגע בריאה לפניו, והוא דאם ידו נתמלאה דם בהכרח שמישהו הכניס את ידו עם סכין דרך הצוואר וחתך את וריד הצוואר, ווריד [העורק] הראש, ועוד סימן דמכיון שיש ואקום בחלל בית החזה וכשהבדק פנים חותך פתח קטן לאט להכניס את ידו מהטרפס [סרעפת] לבדיקת הריאה, בהכרח שהואקום משתחרר ושואף אויר לתוכו, ובמקרה שלא נשמע הקול של שאיפת האויר וגם מרגיש בידו שהחיבור בין הריאה לטרפס רפוי בהכרח שכבר מישוהו נגע שם, ועוד סימן שאם היה מצליח להוציא את ידו מהצוואר בהכרח שמישהו כבר הכניס את ידו דרך שם- ואז היה מטריף את הבהמה. ויל"ע אם סימנים אלו [דם, ואקום] אפשר להתחשב בהם גם לקולא או רק לחומרא. ובפשטות נראה דמכיון דלא מצינו סימנים אלו באחרונים אין לנו להשתמש בהם לקולא.

ובטרם אסיים אכתוב לפמעכ"ת הערה נחוצה ששייכת באופן כללי לכל סוגי

השחיטות דהנה ז"ל השמלה חדשה (סימן ל"ט סעיף ב') בדיקה זו היינו שיכניס הבודק ידו לפנים בנחת וימשש בכל חלקי הריאה "במתון וישוב הדעת" להרגיש וכו' אלא צריך שיהיה בקי ביד ובהרגש וכו' עיי"ש. והנה בית חרושת שבהפסדים כל העובדים בלחץ לתת יותר תפוקה מכיון שזה מקור פרנסתם, ובמקום שהכל תלוי במומחה אחד הלחץ עליו הוא עצום מבעלי המפעל, ועל אחת כמה וכמה בשחיטה שהכל תלוי בבודק והלחץ עליו מבעלי המפעל [ובפרט כשהוא עומד עליו] וכו' הוא עצום שיוציא כמה שיותר חלק, וא"כ איך בכלל הוא יכול שיהיה לו הרגש בשעה שאין לו כלל ישוב הדעת, ולא יועיל לו כלל מה שהוא יר"א מרבים בשעה שאין לו חוסן נפשי ומי שיודע באמת מה שקורה בשטח זה כמעט ולא יוכל להכניס לפיו בשר שעשו בו מיעוץ ומשמוש, תחת לחץ [ואפילו כל בדיקת פנים גרידא] ותלית"ש מצאתי שכבר הקדמני בזה בערוך השלחן (סימן ל"ט סעיף קט"ו) וז"ל יש כמה וכמה אנשים ישרים מ"מ חרדים על ממונם וביחוד בזמנינו זה שההפסד רב מאד כשנטרפה הבהמה ויסיתו ויגזרו בהשוחט ולכן צריך השוחט להיות י"א "ולב כביר" לבלי לשמוע אל העומד על ימינו לשטנו עכ"ל. והכשר שיש לו כמויות של חלק באופן יחסי הרבה יותר משאר הכשרים, צריך לבדוק האם זה לא כגודל הלחץ כן גודל החלק וד"ל.

והנלפענ"ד כתבתי וה' יצילנו משגיאות ויורינו מדרכיו ונלכה באורחותיו אמן.

יתן ה' שיהיה לכ"ת רוב נחת דקדושה, ויהי ה' עמו דגלו יתנוסס לתפארה על מרומי קרת, יפוצו מעינותיו חוצה, יעלה מעלה לעד סלה, כנפשו היקרה וכנפש מוקירו ומכבדו הדושי"ת.

חיים רומר

נ.ב. עיין לקמן עמוד מד, במש"כ הגאון רבי יעקב תופיק אביעזרי שלימ"א, במנהג הספרדים לגבי חלק ב"י.

סימן ב

בגדר ההבחנה בין סירכות לריין*

בס"ד, ניסן תשע"ד

להו"כ הגאון הגדול המפורסם לשו"ת מוותיקי בעלי הוראה מגדולי תלמידי מרן בעל השבט הלוי מהרש"א שטרן שליט"א רב מערב ב"ב.

אחרי דרך מבוא השלף לכ' הדר"ג ראיתי לבוא בכתובים לחרוט עלי גליון את אשר דיברתי עם פאר מעב"ת, מפני חומר הענין ובוזה החלי.

כאותם שממעכים ביד ואם נתמעכה תולים להקל וכל הנוהג כן כאילו מאכיל טריפות לישראל" עכ"ל.

וגם לפמש"כ הרמ"א (סעיף י"ג) ויש מתירין למשמש בסרכות ולמעך בהם ואומרים שסרכא אם ימעך אדם בה כל היום לא תנתק ולכן כל מקום שיתמעך תולין להקל ואומרים שאינו סרכא אלא ריר בעלמא ואע"פ שהוא קולא גדולה כבר נהגו כל בני מדינות אלו ואין למחות בידם מאחר שיש להם על מה שיסמכו ומכ"מ צריך להיות הבדוק ירא א-להים שיודע ליהזר למעך בנחת שלא ינתק בכח. אולם כ' ה"ט"ז (סקי"ז) וראיתי עוד לאיזה בודקים אינם נוהרים למעך בנחת "וסומכים על נפיחת הריאה והם מאכילים טריפות דודאי בכל סירכא גמורה אין מועיל ניפוח" עכ"ל.

והטעם בזה, לשיטת רש"י (מו"ב ד"ה לית להו בדיקותא) שאין סירכא בלא נקב, דהיינו שהסירכא נוצרת תמיד כתוצאה מנקב שתחתיה, ודרך הנקב יוצא מעט ליחות שיש בריאה ונקרש שם ונעשה סירכא ונסתם הנקב, ומכל מקום טריפה היא אף שעתה הנקב סתום, כיון שהסירכא סרוכה ומחוברת למקום אחר ומושך זה לכאן וזה לכאן וסוף דבר יקרע ויחזור הנקב, ולכן לית להו בדיקותא, ואין מועיל ניפוח, ולשיטת התוס' (שם ד"ה היינו) שהסירכא נוצרת לפעמים גם ללא נקב, רק מחמת הליחות שסביב הריאה נדבק ונתחבר לריאה מבחוץ כמין ליחה

איתא בחולין (ט ע"א) בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת עד שיודע לך במה נשחטה, נשחטה הרי היא בחזקת היתר עד שיודע לך במה נטרפה, ולפי"ז "בדאפשר" היה לנו לבדוק את כל הי"ח טרפות ואעפ"כ לא בדקין, והטעם בזה כ' רש"י (שם, יב ע"א) ד"ה פסח, דהלכה למשה מסיני דסמכין ארובא אפי' היכא דאפשר, ועוד כ' אי נמי אחרי רבים להטות משמע בין רובא דאיתיה קמן בין רובא דליתיה קמן דמאי שנא האי מהאי ואהא מלתא סמכין ולא בדקין כל י"ח טרפות, ומוסיף רש"י לבאר "ונקובת הריאה" משום דשכיח בה ריעותא בדקין והיכא דאיתרמי דאיפרשה ריאה ולא בדק מתאכלא דסמכין אהא [דהיינו ארובא] ואדרב הונא [חזקה] דאמר (לעיל ט' ע"א) נשחטה בחזקת היתר עומדת "ואין מפרסמין הדבר" עכ"ל והטעם בזה דע"ה או מי שמקלו יגיד לו יסמכו ע"ז ולא יבדקו כלל את הריאה, וכ"ה להלכה בשו"ע סימן ל"ט ועיי"ש בפתיחה להפמ"ג.

והנה הש"ך (סק"ח) כ' דלכו"ע בדיקת הריאה אינו אלא מדרבנן, והטעם בזה הוא שחששו חכמים למיעוט המצוי ולפי"ז יל"ע מדוע לא הצריכו לנפוח כל ריאה, ועי' ברשב"א (ט ע"א) במש"כ בכל האי ענינא באריכות, ובביאור הגר"א (סק"ב-וסק"ו).

וצריך לידע כמה כללים בסירכות. כ' המחבר (סעיף י') כל מקום שאסרו סרוכת הריאה אין הפרש שתהא הסירכא "דקה כחוט השערה" בין שתהא עבה וחזקה ורחבה כגודל. - "ולא

* ראה הערה לעיל בעמוד י"א.

קפואה וחוששים שע"י הסירכא שנעשית יוצר נקב, על ידי הנדנוד של הבהמה שיגרם לניתוק הסירכות, וכל שסופו לינקב חשוב כנקוב, ולכן לא יועיל בדיקה שהרי כעת אין כאן נקב כלל.

עוד כ' שם הרמ"א וז"ל ויש מקומות שאין נוהגין למעך ולמשמש "בסרכות הורדא" אם נסרכה למקום אחר וכל מקום שתסרך טריפה, ויש מקומות שנהגו להקל גם בזה. ולי נראה כסברא הראשונה שלא למעך בורדא ובכל סרכות שהם שלא כסדרן מאחר שסירכא שלא כסדרן טריפה מוזכר בגמ' ואין חולק עליו אין לסמוך אדברי מקילין בענין המעוך והמשמושים, אבל המנהג בעירנו למשמש ולמעך בכל הסרכות ואין חלוק בין סרכא לסרכא, ונכון לחוש למה שכתבתי אם לא בהפסד מרובה עכ"ל וכ' הש"ך (סקל"ז) כ' הב"ח ונוהגין להתיר אפי' שלא בהפסד מרובה והנח לישראל מוטב שיהיו שוגגים וכו' ע"כ וכ' ע"ז הפמ"ג בשפתי דעת, וע"כ מי שהוא בעל תורה לא יאכל משום סירכא כ"א "כסדרן למטה מחציין" יש להקל לבעל נפש ואף גם זאת לצורך שבת או יו"ט כי דעת רמ"א דצריך בדיקה וא"א בקיאין כמבואר בד"מ וכאן בהג"ה עכ"ל.

והנה למעשה בזמנינו בטל היתר המיעוץ וכמש"כ בערוך השלחן (סימן ל"ט סעיף ק"ט) ויש בזה כמה טעמים ואכמ"ל אולם למעשה זה כבר קרוב למאתיים שנה שאין משתמשים בהיתר זה ואין לנו מי שיכול להעביר מסורת בזה כיצד היו עושים את המיעוץ כדין.

כתב הכרתי (סימן ל"ט סקי"ג) וז"ל הרבה אזהרות כתבו האחרונים אבל בעו"ה לשוא עשו עט סופר כי אמת אם ימעכו אם היא סירכה כל היום לא יתבטל ויפסיק אבל הם ממעכים והולכים עד שנעשה הסירכה כחוש ואז דוחין באצבע עד שנפסק ואח"כ מפרקין הסרכא מן הריאה וע"ז מכשירין והרגישו בזה חכמי הדור הוותיקין בפראג והיה רעש גדול על השוחטים

ובעו"ה גברה החנופה אשר מקצת חכמים החניפו וגברו ע"י השררה מבלי למחות בדבר שנהגו בו היתר מימים קדמונים ומחו' הגאון מהו' יעקב בק' אובן היה מן התומכים ידיהם של שוחטים ואח"כ הדפיס אותו בספרו חלק שני משבות יעקב סימן ס' והודה כי הפרצה משונה וכתב וכי חכמי ישראל העלימו עין ח"ו רק לא היה סיפוק בידם למחות מהרסיין וכו' כי רבים חכמים החזיקו בידם ע"כ תיפוק תורה ויצא בעו"ה משפט מעוקל ועכ"פ הירא ורך לבב בפראג לא אכל משחיטה שהיה בו חשש סירכה וכן כל איש הירא וחרד לדבר ה' ימנע מלאכול כי בנפשו הוא כי שקר האומרים שממעכים הסירכא והיא כל היום לא תנתק אשריכם תושבי ק"ק המבורג שכל הבשר הוא מבהמה שלא נמעכו ויערב ויבושם לכם עכ"ל וכע"ז כתב הפרמ"ג (במ"ז סקי"ז) וז"ל ודע שראיתי שוחטי זמנינו נוהגין קולא שנוטלין הסירכא בצפרנים וקולפין מריאה ולדעתי סומכין על הקולא ששמין רוק ופושרין וכבר ידעת מ"ש הט"ז דמאכילין טריפות בישראל וכו' ועי' כרתי ופלתי כתב אשרי מי שלא אכל מסירכא ועי"ש באות י"ג וכו' עי"ש וצווחו ע"ז עוד מגדולי הדורות כמבואר בספרים אולם אכמ"ל כי למעשה נתפשט היתר זה בישראל ונקרא "קילוף" ועי' בפתחי תשובה (סקי"ד) שכ' ועי' בתשובת תפארת צבי חיו"ד סימן ד' שהאריך ליישב מנהג זה שנתפשט במדינות אשכנז ופולין וליטא שקולפים הסירכא מהריאה ואם עברה בודקים ע"י נפיחה ומצא סעד טוב למנהגו, רק המחמיר על עצמו קדוש יאמר לו ע"ש גם בתשובת חתם סופר סי' ל"ט כתב וז"ל מריש הוי קשיא לי מנהג השוחטים בכל התפוצה לקלוף הסירכא מעל הריאה ולבדוק אח"כ ע"י פושרים ולא שקטה ולא נחה דעתי עד שהגיעני ספר פרי תבואה וראיתי בס"ק קנ"ג תשובת הגאון מוהר"ר סענדר שור אמרתי ברוך שבחר במנהגים ישרים, ומ"מ שומר נפשו ירחק מכל כיוצא בזה עכ"ל ע"ש. וע"ע בערוך השלחן (סעיף ק"ט).

אשר עלה בידנו דהיתר קליפה הנהוג בימינו אין זה שיטת הרמ"א של היתר מיעוץ, ומאידך גיסא מש"כ השו"ע על המיעוץ דכל הנהוג כן כאילו מאכיל טריפות לישראל, ומקורו ושיטתו כשיטת הרשב"א עיי"ש אולם אין לנו ידיעה ודאית מה דעתו בקילוף, ואף בהדבר נראה תמוה דיתיר קילוף והלא ק"ו ממיעוץ לאסור אולם אין זה מוכרח דיתכן דיש מעלות לקילוף יותר ממיעוץ וכדלקמן, אולם אליבא דאמת לא מצינו שהיתר הקילוף חדר לאחינו הספרדים ע"י ת"ח וצ"ע.

וכתב החת"ס בשו"ת יור"ד (סימן ל"ט) וז"ל מריש גם לי הוה קשי' ממנהג השוחטים בכל התפוצה לקלוף אסירכא מעל הריאה ולבדוק אח"כ ע"י פושרים וכבר צווחו בי' קמאי דקמאי ולא שקטה ולא נחה דעתי עד עתה חדשות הגיעני מ"נ גאון ישראל מו"ה זלמן מרגלית מבראד בספרו פרי תבואות סי' ל"ט ושם ס"ק קנ"ג נחה שקטה דעתי תלי"ת ואמרתי ברוך שבחר בעמו ישראל ומנהגיהם והיוצא מעיקר תשו' הגאון מו"ה סענדר שור שם דחז"ל לא דיברו אלא מן סירכא יוצאת מגוף הריאה אבל פשוט אם היה בשר בלוי על הריאה ונקלף ממנו או קרום על כל הריאה כעובדא דריינוס בסי' ל"ה ובט"ז סקי"ד ובש"ע סי' ל"ט סעי' כ"ה בהג"ה ופשוט אם סירכא נדבקת ממקום למקום שאותו קרום הכל שרי ומותר ועתה מה לי קרום על כל הריאה או על מקצתה וכיון שהעור נקלף מהריאה והיא נשארה שלם בלי בצבון שמע מינה קרום היה כאן וממנו נסרכה סירכא לקרום אחר ואין כאן בית מיחוש וא"כ אדרבה מנהגינו להחמיר כל שאינו נקלף מהריאה באופן שהסירכא בגוף אין אנו מתירים אפי' ע"י מיעוץ שדברו ממנו הראשונים וההיא דידן מילתא אחריתי היא אלו תוכן דבריו ודברי א-להים חיים המה וכו' תבנא לדינא דלענין קליפות הסירכות ע"י בודק בקי וירא שמים יאכלו ענוים וישבעו ומ"מ שומר נפשו ירחק מכל כיוצא בזה עכ"ל.

והנה עובדא דריינוס כ' הט"ז שם וז"ל כתב רש"ל בשם הג"ה אחת מעשה היה ברינו"ס ששחטו פרה שמינה וכשבדקה לא מצאו בריאה לא אומא ולא אונא ולא ורדה ולא שום סדק רק היתה כולה חלקה והיתה כחתיכת בשר אחד והיה שם בודק אחד והוא היה מגודל בין חכמי עסטרייך ולקח סכין חד וחתך בקרום העליון פי' באותו הלבוש והכיסוי העליון שנתקדם עליה ופתח אותו בנחת והיה קולף אותו ופשטו בנחת ומפרידו כולו מעליה אז ראו אותה הריאה כשאר הריאות והכשירה ואמר שראה מעשה כזה בעסטרייך והכשירה חכמי עסטרייך ועיין מ"ש בס"ס ל"ט עכ"ל.

ולפי"ז כשעושים קליפה, עושים גם כשהסירכא שלא כסידרן שאסור מדינא דגמ', דאמרינן דאין זה סירכא כלל.

והנה מבואר באחרונים שהיתר הקליפה הוא באופן שהנראה כסירכא פרוסה על הריאה כמין סדין ושמלה, ונקלף מהריאה דוקא בנחת, אז יש לדמותו לקרום ריינוס ולהכשיר במקום שנהגו, אבל אם צריך לנתק בצפורן את הסירכא מהריאה, ולא הופשט כמו לבוש "אין זה קליפה כלל אלא ניתוק" ולא עלתה על דעת מי שהוא להכשיר".

אולם מה נעשה שהמציאות בשטח פשוט מחרידה שיש בודקים [לא אחד ולא שניים וד"ל] העומד על השלחן ומנתק הסירכא בראשי אצבעותיו או צפרניו, "ולזה הוא קורא קליפה", וכשנשאלו הבודקים לפשר מעשיהם הודו ולא בושו כי עיקר סמיכתם היא על הבדיקה בפושרין שיעשו אחר הניתוק... והלא מפורש בגמ' שריאה שיש לה סירכא אינה ניתרת כלל בבדיקת פושרין, ורק במקום שיש ספק שצריך לברר אם זוהי סירכא כלל על זה באו כל ההיתרים לברר את הנראה לנו כסירכא בעוד שבאמת אינה סירכא (א') ע"י הגבהה כל שהוא ע"י שו"ע סעיף י"ב. (ב') ע"י שעברה ע"י העברת הכנסת ידי הבודק, שו"ע סעיף י"ג. (ג') ע"י מיעוץ, רמ"א שם. (ד')

ע"י קליפה וכנ"ל. אבל ודאי שלא התכוונו להוריד סירכא בניתוק בעודה כבר טריפה מעיקרא, ומה יועיל לנו אח"כ לבדוק בפורשין, והם מאכילים טריפות גמורות לישראל לכל הדיעות והשיטות ולכל המנהגים. ועי' בשמלה חדשה (סימן ל"ט) שכ' לגבי היתר מיעוץ וז"ל גם צריך להיזהר שיסיר כל הסירכא מהריאה, שלא ישאר ממנה כלום, אפילו לא שום דלדול, דכל שלא הלכה מכל וכל וכדרכו ע"י גלגול, יראה מזה דלאו ריר הוא, כי אם סירכא גמורה ותו דאיך יבדוק אח"כ בפורשין הלא הסירכא סותמת וכל שאינו נזהר בכל זה הוא מאכיל טריפות לישראל עכ"ל.

ובא ראה מש"כ הגר"ש קלוגר ז"ל (מובא בדרכי תשובה) דאם אירע שהסירכא היא קטנה וכשהבדוק תפס בה והיא מתנתקת יש להטריף בודאי, שצריך להיות דרך קליפה, אבל אם ניתקה שלא כדרך קליפה הוי טריפה וכאילו נאבדה הריאה עם הסירכא בלא בדיקה, ובספרו טוב טעם ודעת (סימן ק') כתב שהרבה יש לו להתבונן ביראת שמים אם היה ע"י קליפה או בדרך ניתוק, ובסירכא דקה מתחילה אין לסמוך על אומדן דעתו וכל שאינו יודע דהיה דרך קליפה "טריפה".

והנה למעשה בודק שהוא אינו ת"ח דהיינו שהוא אינו יודע את הלכות בדיקה מהמקורות, ובנוסף אם לא למד ושימש רב ת"ח, קרוב לודאי שהוא מנתק סירכות ביודעין ובשלא יודעין וגם אם יש לו יראת שמים דהלא לא ע"ה חסיד, וגם ת"ח יר"א מרבים באם פרנסתו תלויה בבעל הבית דהיינו המעסיק שיש לו הפסד כספי מכל טריפה, ודאי שבמשך הזמן יהיה לו את ההיתר של רב הונא (קידושין מ' ע"א וש"נ) כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה נעשית לו

כהיתר, ובפרט בנידון דידן שטפלי תלויים בו וההבחנה בין סירכא לריר היא לפעמים כחוט השערה, וגם ת"ח ויר"א מרבים אפילו כשעומד עליו בעל הבהמה לבד שאין כל פרנסתו תלויה בו צריך להיות גבר שבגוברין להטריף אותה ועי' בערוך השלחן לאחר שכ' (בסעיפים ק"ט-ק"ד) לבאר את היתר הקליפה כ' בסעיף קט"ו וז"ל יש כמה וכמה שאינם אוכלים משום סירכא דעל כל ההיתרים צריכים שהבודקים יהיו יראי א-להים שידוע שהקצבים אף אם המה אנשים ישרים מ"מ חרדים על ממונם וביחוד בזמנינו זה שההפסד רב מאוד כשנטרפה הבהמה ויסתיו ויגערו בהשוחט ולכן צריך השוחט להיות י"א ולב כביר" לבלי לשמוע אל העומד על ימינו לשטנו עכ"ל.

וא"כ נשאלת השאלה איך ניתן בימינו לאכול בשר בהמה, דהנה עם על חותמת הכשרות כתוב ללא סירכות וללא רירין, ודאי שזה שקר דכמעט ואין במציאות ללא רירין וכמו שזה שקר מנין לנו שאפשר להאמין שהללא סירכות זה לא שקר, ובפרט שכל אחד סומך על השני עד שאנו מגיעים לבודקי פנים וחוש שעליהם ישק כל דבר וכמעט אין מי שיכול או עומד בפועל על גביהם, ורמת הידע ההלכתי, יר"א, מסורת הקבלה, לימוד בשיבה, איך צורת המשכורת שלהם, צריכה בדיקה- ועל הכל איך יתכן הפערים באחוזי החלק והכשר בין ועדי הכשרות, והלא המהרש"ם (ח"ה סימן צ"ט) פסק על שוחט שהוציא בשר כשר באופן חריג יותר משוחטים אחרים שהוא מאכיל טריפות את ישראל... והדברים צריכים תיקון גדול וכל שהוא יר"א באמת עד שהדברים לא יתוקנו עדיף שלא יאכל בשר ואם אינו יכול בלי זה שישאל חכם שמבין בזה ואכמ"ל.

יתן ד' ויתגלגל זכות ע"י לתקן את אשר מוכרחים לתקן, ואי"ה אכתוב בזה עוד לפמעכ"ת, ואסתפק בזה לע"ע.
מנאי איסקופה הנדרסת עבד לעבדי ד', מצפה לרחמי ד',
חיים רוטר.

נספח לסימן ב

והנה אף שבכד"צים הכי מפורסמים הדברים צריכים תיקון גדול, אולם להשלמת הענין א"א להתעלם מכל אשר נעשה באופן כללי בארצנו הק' והוא שערורית "ההפרטה" בארץ ישראל ובעניוּתִי זו היא ממש גזירת השחיטה בארץ ישראל והוא דבכל אר"י יש פחות ממנין בתי מטבחיים פעילים לשחיטת בשר בהמה, וידוע לי על אחד מבתי המטבחיים שעד לשנים האחרונות הצוות שהיה אחראי על השחיטה היה מקבל את משכורתו מהמועצה הדתית, ואז היתה משכורתם קבועה כל אחד לפי החוזה שלו בלי קשר לתוצאה, והאחוזים של הבשר כשר כולל חלק שהיה יוצא מתחת ידם במקרה הטוב היה מגיע בערך עד 63% והיום לאחר הפרטה דהיינו שהמשכורת מגיעה מבעל המשחטה, ובאם פוחרי הבשר ידעו שממשחטה זו יוצא קצת בשר כשר לרצונם יקחו את הבקר למשחטה שמוציאה יותר בשר כשר, וא"כ האינטרס הראשון במעלה של בעל המשחטה שהבודקים יכשירו כמה שיותר בהמות, ובאם לא יעשו כרצונו הוא פשוט יפטר אותם וידאג שהבודקים החדשים יעשו את מלאכתם נאמנה לו, ולכן אין פלא שהיום במשחטה זו הבשר הכשר עם החלק מגיע ל - 93%, דהיינו שלושים אחוז יותר, וכ"ז נעשה בגלוי לעין כל ע"י בודק קל דעת, ומה יעשה הבן ולא יחטא דהלא טפלי תלויים בו, וכאן נועקת הזעקה איך ארצנו הקדושה לא מזדעזעת ת"ק פרסה על ת"ק פרסה מגזירה נוראה זו גזירת הפרטה השחיטה וידוע לי על כמה וכמה בד"צים ששוחטים במשחטה זו עם הבודק הנ"ל, וכאן נשאלת השאלה האם רבני הבר"ץ המכשירים עיניים להם ולא יראו ועל זה להלן. וע"י בקובץ מאמרים ואגרות מהגה"ק רבי אלחנן וסרמן זצוק"ל הי"ד, שיו"ל ע"י ישיבת אור אלחנן (ח"א עמ' רפ"ד) שכתב כמה טעמים לגזירת השחיטה, ואחד מהם שיש מקומות בהם הרב חייב להכטיח להכשיר אחוז מסויים, עיי"ש.

...ויש להבין איך אפשר לסמוך על בדיקה של שוחט בזוי
כזו התלוי בשכר רק ברצון בעל הבהמה הבוחר בו - כי הן
במה יתרצה שוחט כזה אל בעל הזבח אם לא בנטייתו להקל
ולהכשיר, שומו שמים!

אגרות ר' חיים עוזר ח"א אגרת ש"ל - מתוך מכתבם של גדולי ישראל

סימן ג

תשובה לנ"ל - כולל בירור הלכתי והסטורי *

בס"ד, אייר תשע"ד

לכבוד ידידי הגאון המופלג הרב חיים רוטר שליט"א מו"מ שו"ת שערי חיים ג' חלקים, השלום והברכה.

אודות המכתב ששלח כת"ר לכמה רבנים לברר סוגיית בדיקות הריאה הנהוגה בזמנינו, ונגע בכמה נקודות חשובות, ואמרת לי כתוב את חלקי בענין זה אשר עוסקים אנו בו רבות בעיון ולאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא ובכנופיא עם ת"ח מופלגים אשר משמשים בהוראה ובתחום זה בפרט שמשו את גדולי הבדוקים נ"ע ושיבל"ח ונמצאו מכירים את רוב הבדוקים והרבנים העוסקים בתחום זה.

והן אמת עדיין לא מצאנו מנוחה לנפשינו לאמור כי כן היא הדרך זו היא המסילה בה נצער, כי יש לברר וללבן כמה עניינים, וכפי שיתבאר להלן לא הכל אפשר לברר. על כן בחרתי מקצת העניינים במהירות ובקוצר רק לעמוד על עיקריהם, ורבים מהם נדונו עם כמה מגדולי הדור ולא באו על פתרונם, ולא באתי לערער על המוסכמות ולא על אף אחד מן הרבנים שליט"א אשר ודאי כל אחד ואחד מהם ישיב על דברי לפי דרכו, אלא רק להציב נקודות אשר נדונו ונדונים בבית מדרשינו רבות ואם יהיה תועלת בהם הן לנו והן למעיינים והיה זה שכרינו. גם פשוט שאין בדברים שום הוראה למעשה, אלא כל אחד ינהג כפי שיוור לו רבותיו.

במכתבו יצא לדון אודות הבשר הקרוי 'חלק בית יוסף' ללא רירין' הנמכר תחת השגחות שונות, ואשר שמע כמה ערעורים על מה שנמכר תחת 'חלק בית יוסף' ללא רירין' או 'גלאט כשר', ביודעו שיש כמה וכמה דרגות בכשרות הבשר והם דברים שיש בהם ספיקות דאורייתא, ורצונו לברר הענין משום שהמציאות היא שאין דעה אחת בזה, עד כדי כך שהבשר לזה אינו כשר לזה, וא"כ איך יתכן כי כולם יכנסו תחת שם 'חלק בית יוסף' וכדומה.

ואחרד קושייתו, אדם מן השורה המעוניין לאכול אך ורק 'חלק' לכל הדעות, האם יכול להיות סמוך ובטוח שמה שכתוב על החותם 'חלק בית יוסף' זהו דבר ברור ומוסכם, או שגם בזה ישנם חילוקי דעות. והשאלה בנויה על כמה נקודות מרכזיות שיתבארו באריכות, וכאן רק נציין את יסודות השאלה. א. האם חלק לדעת בית יוסף [לגבי סירכות בלבד] פירושו של דבר שריאה זו נקיה מכל סירכא, אבל רירים קלים היו בה, או שהכוונה היא שגם רירים קלים אין בה. ב. מנהג הקילוף הנהוג בכלל ישראל, האם זה חלק למהדרין והאם יש מציאות כלכלית של שיווק בשר, שבריא לא נעשה שום קילוף כל שהוא. ג. האם בדברים אלו יש דעה מוסכמת שהכל נוהגים לפיה, או שיש חילוקי דעות מעשיים, ואז אם כן הוא, כיצד יתכן שכולם נכנסים תחת אותו שם 'חלק בית יוסף'. ה. אחר שיתברר בע"ה שיש חילוקי דעות מהותיים עד שזה אומר כשר וזה אומר טרף, כיצד יש לנהוג הלכה למעשה, האם מנהג המקום קובע, וכיצד נקבע מנהג בדבר שיש בו ספיקות חמורים, והאם יש להחמיר מכוח הספק.

דבר נוסף שיש לעמוד עליו אודות המציאות כפי שהיא כיום שהבדקי ריאות הם הפוסקים הלכה למעשה בכל הוראה שבאה לידם, ואפילו בריאות שהם חלק, גם בזה צריך הכרעה שאכן הוא חלק, א"כ האם אפשר לסמוך על בודקי הריאות כמורי הוראה לרבים, ומאי שנא משאר בדיקות דאורייתא שאין סומכים אלא על רבנים מורי הוראה, וודאי לא יעלה על לב אדם להראות שאלתו למומחה לעניין מסוים. ונעמוד על הדברים בס"ד ומתוך כך יוברר גם דבר זה.

* ראה הערה לעיל בעמוד י"א.

הקדמה קצרה

דבר פשוט וברור הוא כי בעבר היתה תורת השחיטה והבדיקה נחלתם של כל הרבנים ומורי הוראות, בהיותם משמשים בקודש בקהילות ישראל ובין השאר גם כרבני בית המטבחים, כאשר כמעט בכל עיירה היתה שחיטה יהודית כשרה, ומשום כך היתה תורת השחיטה נפוצה ומעשית והרבנים ומורי ההוראות היו בקיאים בתורה זו, ובשימוש תלמידי חכמים העבירו את לפיד ההוראה מיד ליד כאשר יראה המעיין בשותי"ם הרבים מדורות שלפנינו עד לדור אחרון שלפני החורבן הגדול. ולאור העובדה שכל יהודי היה הולך בעצמו לשאול על כשרות העוף או הבהמה, היתה שייכות להמון העם כולו עם המושגים וענייני הטריפות.

ומכיון שכך, זכתה תורת השחיטה לריבוי חיבורים ושותי"ם שעוסקים בכל ענפי תורה זו ודנים בכל הבעיות שנתעוררו בכל דור, ובמשך הדורות הודפסו עוד ועוד ספרים בנושאים אלו, אשר דרכם נפתח לנו צוהר למסורת השחיטה והבדיקות אשר נהגו מהלך הדורות, וכן למדנו מתוך הספרים על התקנות הרבות אשר תקנו הרבנים בכלל ישראל לעמוד בפרץ, ולגדור גדר במסורת הנהוגה מימות הראשונים עד לימינו.

אך משעלה הכורת על עם ישראל, וקהילות ישראל שבאירופה ובמזרחה וברוסיה נכחדו ועמם ראשי העדה רבנים וצדיקים מעתיקי השמועה, ועל כל החורבן הנורא בגוף ובנפש, נוסף גם חורבן נורא על התורה ולומדיה וגם חלק זה שבתורה נגדע, וגם ריבוי הספרים והחיבורים שהודפסו באירופה ופולין וליטא והיו נחלת הכלל, שוב אינם מצויים בבתי המדרשות ואין להם דורש ומבקש ורובם ככולם לא הודפסו שוב, ואמנם קרן אורה היא שכיום זכינו שהינם מצויים במאגרים שונים וכל דורש ימצאם, אך מעטים הם הדורשים זאת, וכיון שאין יד כולם ממשמשת בהם נוצר חסרון גדול בידיעות אלו, ובתורה זו של שחיטות ובדיקות נותר חסרון גדול.

והנה הגם שמהשרידים המוצלים מאש הקימו מחדש את השחיטות המהודרות, אך עם השנים אט אט נתמעטו הרבנים העוסקים בזה בפועל, ואם לפני שנים עוד היו רבנים שעסקו בזה בפועל, כיום עיקר העסק בתורת הבדיקות שייך בבתי המטבחים בלבד, והרבנים ומורי הוראות כמעט ולא עוסקים בזה, וכל שכן שאין להמון העם שום עסק עם ענייני השחיטות והבדיקות, אלא לרבנים העוסקים בזה והם מועטים, וכבר לא חזרה המציאות שהיה בדור הקודם לפיה כל הרבנים ומורי הוראות עסקו בזה, אלא כמעט רק מי שעוסק בזה דרך השגחה ונתינת כשרות.

והנה כידוע בארץ ישראל לפני כמאתיים שנה היתה השחיטה המהודרת באחריות קהלות הספרדים שחיו כאן והם ורק הם שחטו שחיטות כלליות, וכאשר עלה לארץ מהרי"ל דסקין חבר למרן רבי שמואל סלנט ואז התאחדו האשכנזים עם הספרדים באחריות על השחיטה, ועל אף שכבר אז היה בית מטבחים ממוסד היקף השחיטה היה קטן מאוד וכמעט בכל שאלה היו הרבנים עצמם מעורבים והובאו השאלות לפתחיהם, ואז מינו בודקים ומנקרים וראש מנקרים והאצילו מסמכויותיהם לאנשים תחתיהם, אך אין כל ספק כי את ההכרעות היו מביאים לפני הרב, כן שמעתי וקבלתי מזקני הרבנים יבלח"א ואלו שנו"ע - שהכירו את הבודקים שלפני כששים שנה ויותר. בתקופה יותר מאוחרת לפני כששים וחמש שנה, התקבצו ובאו לארץ ישראל עם שרידי חרב מכל מדינות אשכנז, אודים מוצלים מאש, ואז נוסד כאן מוסד הרבנות הממלכתית וגם השחיטה עברה שינויים, ואמנם מתחילה הכל היה נתון בידי הרבנים כפי ששמעתי מאחד מרבני בית המטבחים כאן בירושלים שמעולם לא נתנו תפקיד אחד לאדם אחד, אלא הכל היה בשותפות גמורה ולא הכריעו על שום שאלה אלא בצוותא חדתא עם הבודק חוץ

והרב ועוד מהאנשים שהיו בבית המטבחים. אך לאחר זמן גם זה השתנה, ואט אט את מקומם של הרבנים תפסו משרות קבועות של 'בודק חוץ' ו'בודק פנים' ו'שוחט' ו'בודק סכינים' - כל אחד על מכונו ומקומם של הרבנים נדחק, וגם נוצרה הפרדה ברורה, שמתחילה היו רבני ירושלים גדולי ומצוקי ארץ הרבנים הפוסקים בבתי המטבחים, ותוך כמה שנים התהוותה מציאות חדשה שיש רבני בית המטבחים ויש רבני דמתא, ושוב בהליך הדרגתי נפרדו דרכיהם ורבני דמתא ומורי ההוראה עסקו פחות ופחות בענייני שחיטה ובדיקות ורק מועטים עסקו בענייני שחיטה כרבנים פוסקים ומומחים.

ובשלב מסויים גם רבני בתי המטבחים כבר לא עסקו כל העת בפסיקה והכרעה, כי מי יכול לבדוק מאות ריאות ביום ומאות סכינים ומאות כרסים [לפי המקום והזמן] וכך נוצרה מציאות חדשה שישנם 'בודקי ריאות' אשר על פיהם ישק דבר והם המכשירים בפועל, ואילו רבני בתי המטבחים פחות עסקו בהוראה פרטית, רק באופן ניהול כללי, וכל זה מבלי לגרוע ח"ו מעצם תפקידם ואחריותם הכללית על הנעשה, רק שבאופן פרטי כבר לא היו הפוסקים המכריעים בשאלות ובבדיקות הריאה.

במשך השנים נוצרו מסגרות כשרות חדשות שרצו להדר יותר ויותר ובראשם עמדו גדולי הרבנים וראשי הבדצי"ם והשתלבו בבתי המטבחים הכללים ומעת לעת ערכו שחיטות יותר מהודרות וקפדניות אשר במסגרת הכללית לא הקפידו כל כך. אמנם אחר שכבר נוצרה מציאות של 'בודקי ריאות' שהם הפכו להיות מורי הוראה בתחום זה, מטבע הדברים שמקומם של הרבנים אפילו במסגרות הבדצי"ם לא היה לפי מעמדם וערכם, כי הבודקי ריאות היו קבועים במקומם שנים רבות והתייחסו אל הרבנים כאל מבקרים ולא כפי ערכם ומעמדם, ואין ספק כי המציאות שבה נותני הכשרויות ממעטים להופיע בבתי המטבחים ובדאי שאינם עומדים אצל השלחן לפסוק - [הגם אם עושים כך מידי פעם] - גרמה במישרים לתופעה חדשה זו כאשר יורחב להלן, וכמובן שיש בזה יוצא מן הכלל.

סיבה נוספת שתורה זו כמעט נשתכחה היא, כיון שבדורות הקודמים היתה מגיעה כל שאלה לפני הרב המורה וכמעט בכל בהמה התעוררה איזה שאלה אם בבדיקות הריאה ואם בשאר טרפויות, ומפני שהיה זה ממון ישראל והיתה עניית גדולה התאמצו מאוד להכשיר ולפעמים התעכבו על בהמה אחת שעות מספר להכריע דינה ולא היתה המציאות כהיום שהכל 'חלק' ואין מתעסקים כלל עם מה שנתעורר שאלה עליו, ומכיון שכך גם נתמעטו השאלות ואין מגיעים אל הרבנים בשאלות הללו כלל, וממילא נוצרה מציאות שהבדקים הם המכריעים והמכשירים בפועל מהו 'חלק' ומהו 'כשר'. עקב כך נתמעטו היודעים והתמעטו הידיעות ודברים שבדורות קודמים היו לחם חוקם של התלמידי חכמים, היום מצויים רק בספרים ומעט בלבבות.

פרק א

'חלק בית יוסף' בירור המושג

כיום נפוץ המושג השיווקי 'חלק בית יוסף' או 'ללא רירין' ורבים 'מקפידים' על כיתובים אלו בלי שמבורר להם הנושא דיו, ויש צורך ללבן ולברר מושגים אלו, כי לרוב הקונים אינם בקיאים דים בהגדרות אלו, ושואלים לדעת מה ההבדל בין 'חלק בית יוסף' לבין חלק סתם, והאם יש כלל הבדל. ונסדר מעט הדברים, וודאי שיש מקום להוסיף עוד בבירור הנושא.

בריאה מצויים סירכות בדרגות שונות ובסוגים שונים. בדרגה מסוימת הסירכא אינה מוגדרת כסירכא, אלא היא נקראת ריר, היינו שאע"פ שגם סירכא אמיתית יכולה להיות קטנה ודקה מאוד,

מכל מקום יש חילוק בין סירכא אמיתית לבין סירכא שאינה באמת סירכא אלא ריר בעלמא. אמנם לא כתב הבית יוסף באופן ברור ולא נתן סימן אחד מהי סירכא ומהו ריר, אלא שמכמה הלכות שכתב בב"י ובשו"ע, למידיים אנו מהו ריר. ואין לטעון כי מזה שלא כתב הב"י חילוק ברור בין סירכא לריר, רק אגב דינים אחרים, למדנו שדעתו היא שאכן כל הנמצא בריאה שלא ע"י אותם הדרכים שכתב כמו הכנסת יד הבודק הגבהה ונענוע וכו' שיבואו לקמן, הוי סירכא ולא ריר, כי דבר מוסכם הוא שאפילו לדעת ב"י ישנו מושג של ריר כשלעצמו ואף ללא מבחנים אלו ניתן להגדירו כריר והוא אינו סירכא ואע"פ שלא נתן הב"י סימן לרירים אלו, מ"מ בקיאים אנו בהם ויכולים לפסוק בוודאות גמורה כי הוא אינו אלא ריר בעלמא, ולקמן יתבארו בס"ד הדברים.

מהי סירכא

המתקמת על הריאה, אך לדעתם יש סירכא בלא נקב, ועל כן בסירכא שלא כסדרן עתידה היא להתפרק ולכן היא טריפה יעוין שם, ויש עוד דעות, עיין ב"י.

הרי למדנו שסירכא היא ליחה עבה שנהפכה לקרום ולפעמים נדבקת דרך גדילתה על גבי חברתה ולפעמים נסרכת למקומות אחרים, בין בריאה ובין באברים שונים או לדופן. ומדברי רש"י היה אפשר להבין כי סירכא היא דווקא כמין קרום, אך ברשב"א נתבאר כי אין הבדל ואפילו היא כחוט השערה דינה כסירכא גמורה.

בגמרא חולין מו: ואמר רבא הני תרתי אוני דסריכין להדדי לית להו בדיקה. ולא אמרן אלא שלא כסדרן, אבל כסדרן, היינו רביתיהו. ומבואר ברש"י שסירכא היא קרום משקה עב הנמצא בריאה וכאשר נוצר נקב בריאה מתרקם אותו משקה ונעשה קרום וזו היא סירכא, ואף על פי שהיא סותמת את הנקב, לא מהני, כי קרום שעלה מחמת מכה בריאה אינו קרום, כי סופו ליסתר. ואילו כשהסירכא היא כסדרן קרום זה אינו עתיד להתפרק כיון שהם שוכבות זו על זו, ויש כמה פירושים בהבנת דבריו רש"י כמובא בתוספות יעוין שם. ולדעת התוספות מהותה של סירכא הוא ג"כ ליחה

סירכות המוגדרות כרירין מדינא ולא למעשה

מלבר סירכא תלויה שהיא נקראת 'ריר' ואין לה ריעותא של סירכא [דלדעת רש"י לא באה מחמת נקב, ולדעת התוספות אין עתיד להיות כאן נקב], הביא הטור כמה אופנים בהם גם סירכות דבוקות אינם נחשבות סירכא רק ריר, וע"י מבחנים שונים ניתן לדעת אם זו סירכא או

כתב הרא"ש שסירכא תלויה שאינה דבוקה לשום מקום, אינה אלא הפשטת לחות הריאה ולא באה ממקום הנקב ולכן אפילו בשלא כסדרן המנהג להקל בסירכא תלויה, כי איננה מחמת נקב ואפילו בדיקה אינה צריכה א.

א. אמנם להלכה יש כמה פרטים ויש לעיין בפנים.

כיצד סימן ג בודקין כה

ריר. תחילה הביא את קולת הנענוע שכתב מר פעמים יפה יפה, וכל סירכא שתינתק על ידי יעקב גאון לאחוז בקנה ולנענע הריאה ג' וד' נענוע זה כשרה ב. וכתב שלכן נהגו במקצת

ב. ומקורו ברא"ש (חולין פ"ג סימן יד) וז"ל: פעם אחת נכנסו מר רב צדוק גאון ומר אבימי וכמה גאונים ותלמידיהם אצל מר יעקב גאון ואמרו לו שמענו עליך שאתה מתיר הסרוך לשומן הלב לפרק ולנפח וכשר. אמר להם ח"ו לא כך אני מתיר, אלא לפעמים שמתוך רוב שומן הלב ושומן הבהמה נסרך לאומות ולאונות ולעינוניות דוורדא והתירתי לאחוז הקנה ולנענע את הריאה שלשה וארבעה פעמים יפה יפה, אם תנתק הסירכא מאיליה אני מכשירה, אבל לפרק ביד לא התירתי, והסכימו כל בני הישיבה והורו כן לכל ישראל, וכן נוהגין בארץ אשכנז דכל סירכא שהיא ניתקת כשהטבח מכניס ידו בנחת לבדוק את הריאה, אמרינן דלאו סירכא היא אלא ריר בעלמא שנתפשט מלחות הריאה וכשירה. והסירכא אם יפרוך אדם אותה כל היום בין אצבעותיו היא הולכת ומתחזקת ע"כ.

מדברי הרא"ש למדנו כי סירכות המתפרקות מאליהן כמו ע"י נענוע או הכנסת יד הבודק בנחת לבדוק הריאה, אין אלו סירכות אלא ריר בעלמא. ולא כתב שיש להסיר הרושם או לעשות עוד איזה בדיקה, ואם כן הוא הדין לכל סירכא המתנתקת בהכנסת יד הבודק דאמרינן שאין זה אלא ריר, אין צריך שום בדיקה אחר כך, ולכאורה אפילו אם נשאר איזה דלדול או רושם בריאה לא כתבו שיש להסירו ולבדקה. וכן בשו"ע ונו"כ לא כתוב שיש לעשות שום בדיקה.

הנה מעשה זה מצאנו בתשובות רב נטרונאי גאון (יורה דעה סימנים רכג רכד) ושם מופיעה עדות זו בסגנון שונה ויש כמה דיוקים בדברים. וכך כתוב בתשובה: ואנשי אנדליס שתולין במר רב יעקב גאון ז"ל, מר רב יעקב גאון כאן היה, ואנו יודעים מנהגו מה היה אוסר ומה היה מתיר. כן נמי היינו שומעים שמתיר מר רב יעקב סירכה דליבא, והיו רבותינו של שתי ישיבות חולקין עליו ולא הורו לו ולא קיבלו ממנו. פעם אחת שמעו חכמים שמר רב יעקב התיר לבדוק סירכה דליבא ונכנסו אצלו מר רב [איבו מאי] [איכומאי] ומר רב צדוק גאונים צדוק"ל וכמה תלמידים עמהם. אמרו לו: שמענו שאתה מתיר לבדוק סירכא דליבא. אמר להם, לא סירכא ממש שנסרך כחוט [אלא אני מתיר והאומרים משמי אין יודעין כיצד אני מתיר] פעמים שיש בהמה ששמינה הרבה ומתוך כך נדבק בריאה תותב בעולם, וכיון שטבח אוחו בקנה של ריאה ומנענעו יפה יפה מתפרק הלב מן הריאה, ואין צריך לפרקו ביד אלא מעצמו מתפרק ובכך הוא שאני מתיר, ולאו נסרך שנסרך חס ושלום כחוט, ולא שצריך לפרקו ביד. השיבו מר רב צדוק: שאם אתה אומר כן אין אנו חולקין עליך.

עכשיו אם ירצו מן השמים ויבואו שאלות אלו אצליכם, הוכיחו אותם והודיעו אותם מה שחקקנו לכם ומה שהודענו אליכם מנהג שתי ישיבות, ואפילו מר רב יעקב שבאים מכחו הודענו אתכם באיזה צד היה מתיר, [ולא כמה שהם אומרים היה מתיר]. והתרו בהם במי שבודק סירכא דלבא שלא יעבור על דעת שתי ישיבות, ואם חס ושלום עושין, יש לנו מן הדין לנדותם ולהלקותם.

ועוד, אפילו מר רב יעקב עמד בדבריו כמו שפירש בשאלות שלו, ולא כמה [ששנה] למר רב [איבו מאי] [איכומאי] ולמר רב צדוק, מי אלים מרבינו הקדוש, הא קאמרינן (פסחים כז סע"א) [ומקבילות] הלכה כרבי מחבירו ולא מחביריו, ומר רב יעקב היו חולקין עליו כל בני דורו ואין בשתי ישיבות שעושה כמותו. ולא עוד אלא שכתב "והדרה מילתא אמרה מר רב יהודאי כי יתבין קמיה מר רב חנינאי ומר רב סמונאי", והא כבר פירש לכם מר רב חנינאי "סירכא דליבא לית ליה בדיקוּתא וטריפה", ומר רב סמונאי כותיה הוא סבירא ליה, [ודלא כתב לכם דלאו רישא הוה אלא ריש כלה], דהוה ליה ראשונים ואחרונים פליגין עליה דמר רב יעקב. ודאמר נמי משום רב יהודאי, איכא למימר דלא אמרה מר רב יהודאי, אלא מלתא אסתברא ליה ולא קבלוה בני דאריה מיניה ותליא במר רב יהודאי, כדאמור רבנן (פסחים ק"ב סע"א) אם בקשתה ליחנק תתלה באילן גדול. ע"כ התשובה.

ויש לדייק שכאן כתב שהתיר נענוע רק כשנדבק כתוב ולא סירכא כחוט, ובגירסא שהביא ב"י והרא"ש כתוב סירכא בסתם ולא התפרש רק תותב כקרום, וממילא שמעינן אפילו סירכא כחוט ויל"ע.

והנה מסגנון דבריהם נראה שלא הסכימו עמו, אמנם לפי הנוסח המקוצר שמופיע בכל הראשונים ובב"י הביאו דבריו להלכה שכן הורו באשכנז, וכן כתב התשב"ץ (ספר תשב"ץ קטן סימן שכה) וז"ל: מצא רבי יעקב גאון לרבינו צדוק גאון ורבינו אבודימי גאון וכמה חכמים גאונים ותנאים הורו לכל ישראל. שכל זמן שמוציא הטבח

מקומות להכשיר כל סירכא שמתנתקת ע"י הכנסת יד הבודק, כי כל המתפרק אינו אלא ריר שנתפשט מלחות הריאה, כי הסירכא אפילו אם יפרוך אותה כל היום בין אצבעותיו היא הולכת ומתחזקת. וסיים בדברי הרשב"א שכל הנוהג כן מאכיל

טריפות לישראל. ונראה שנקט כהרשב"א דאין שום הבדל בין סרכות דקות לסרכות עבות. והביא הב"י עוד קולות בסדר הזה דלהלן. אמנם להלכה הסכים המחבר עם קולות אלו כאשר יתבאר להלן וכן יתבאר דינם הלכה למעשה.

הגבהה - סירכא בת יומא

מבחן נוסף הובא בטור לסירכא דבוקה, שהביא הכל בו מדברי ה"ר יצחק הלבן ז"ל: בתחילת בדיקתי הטרפתי כמה בהמות שמצאתי בהם סרכות דקות מספיקא וטעיתי, וטועה כל מי שמטריף סירכא בת יומא, כי נמצא בה"ג

ובתוספות קדמונינו כי סירכא בת יומא לאו סירכא היא. ובמה נדע אם היא בת יומא אם לאו, מכניס אצבעו מתחתיה ומגביה קצת, אם נפסקה מאליה מחמת הגבהה כל שהוא, היא בת יומא, ואם לאו נטרפה הבהמה. וקבלה בידי מרבתי ומאת זובחי

הריאה ומנענעה ג' פעמים וד' פעמים ונשמטים הסרכות מאליהן כשרה ואין בה שום ספק. וכן מצינו בה"ג של נשיאים אבותינו הגאונים ראשי הישיבות וראשי גליות ז"ל.

ובספר זבח תורה כתב דבר פלא בענין זה ז"ל: ואני הצעיר לא ראיתי בכאן דנהיגי בנענוע, אך את זה מצאתי להר"ר זכריה הרופא אחד מיוחד מרבני אתרא קדמון בנימוקיו להרמב"ם שכתב סברא זו באופן אחר קרוב לדברי מר יעקב גאון וזה לשונו: ועתה שמע המעשה הנזכר בתלמוד פעם אחת שמעו חכמים על רב יוסף שהוא מתיר סירכא דליבא ובקשו חכמים לנדותו, שלחו ליה אתיוהי לרב יוסף, אמר ליה ח"ו, לא סירכא דליבא אני מתיר והאומרים משמי אינם יודעים מה אני עושה, אלא פעמים שתהיה הבהמה שמינה ביותר וידבקו האונות בחלב הלב וכשמנענעו הטבל בידו מיד שהוא מתפרק, אמרו לו אם כן אתה עושה אחינו אתה לך לשלום עכ"ל. וכתב הר"ר זכריה הרופא שמוזה למדנו שאם נדבקו האונות בחלב הלב נפרידם לאט לאט בנחת, ואם לא יפרדו בנחת טריפה. וכתב הזבח תורה שמע שכן המנהג, ואע"פ שלא נמצא היום בגמרות שלנו אולי היה להם נוסחא זאת בגמרות שלהם, ולענין הלכה התיר לעשות כן בהפסד מרובה ואין צריך בדיקה עיי"ש.

והנה הרשב"א לא הזכיר ענין הנענוע וכתב ב"י דאפשר שהסכים עם הנענוע ולא עם המיעוץ, ויתכן גם שהתיר כהמשכירים בסירכא הניתקת על ידי הכנסת יד הטבח, וכן משמע מדברי רבינו ירוחם שכתב בסירכא אין לה שיעור אפילו כחוט השערה וכהרמב"ם ור"ת וכשאר גדולי האחרונים, הרי שמסכים הוא לסברת הרשב"א וגם כן מסכים לנענוע שכתב זאת ולא חלק עליה, וכתב שכמו כן המתפרקים בהכנסת יד הטבח אינם סרכות אלא מלחות הריאה וכן נהגו באשכנז וברוב מקומות.

וכן נראה מדברי הכל בו שכתב שרשאי הבודק למשמש בסירכא הרבה שמא ריר בעלמא הוא ונימוח במשמוש ובלבד שיזהר לעשות בנחת שלא יעקור אותה, והביא להרשב"א שאסר זאת, ואחר כך כתב סברת הנענוע וכן הביא להר"י הלבן ורבינו שמחה מוטר"י של היתר הכנסת יד הבודק והגבהה ומשמע שסובר כמותם.

אבל מדברי מה"ר דוד בן יחיא ז"ל נראה שהרשב"א לא מסכים עם הנענוע, שהרי כתב שדברי מר יעקב הם פשרה שלא להתיר לגמרי כדברי הממעכים ושלא לאסור לגמרי כדברי הרשב"א וכן נראה מדברי רבינו שהרשב"א חולק אדמו"ר יעקב וכן נראה מדקדוק דברי הרשב"א שאסר המיעוץ מפני שזה לא שמענו מחכמים בשום מקום והאי טעמא שייך בנענוע, ומיהו יש לדחוק דכיון דשמיע לן מהגאונים שכל דבריהם דברי קבלה הוה ליה כאילו כתוב בגמרא.

הזבח הבקיאים, בהמה שלא הושקתה מים סמוך לשחיטה, כולה מלאה סירכות דקות וקשות^ד. והשוחט צריך שיכניס ידו בבהמה בזריזות^ה בלא רפיון ידים וימשמש בבהמה בכל צדדיה בין לגבי דפנות בין לגבי שומן, אז מחמת חמימת הבהמה מינתקות כל הסירכות הבאות מחמת ריר בעלמא^ו, וכל הסירכות הבאות מחמת טרפות מתקיימות^ז, ולאחר שיוציאו הריאה לחוץ אם יראה אחר כך טרפות אחר אין לבדוק כי אם כמו שהעידותי מפי הגאונים ולא יותר, עכ"ל.

העולה מדברי הר"י הלבן: א. אם נפסק מאליה בהגבהה כשרה, ואם לא נפסק טריפה. ב. יש להכניס ידו כדי לנתק את כל הסירכות הדקות והקשות שהם מחמת ריר בעלמא, ואין לו לחוש לפירוק הסירכות האמיתיות, כי הם לא יתפרקו בהכנסת יד הבודק.

וביתר עוז כתב הדברי חמודות וז"ל: ואני מצאתי דברי הר"י הנ"ל בכתבת יד בגליון הקיצור פסקי הרא"ש שבכתב יד ומסיים

בה כך: זה אמת ובחון, אם לא תעשה כאשר אמרתי, דע לך שתטריף כל הבהמות ותכלה ממונם של ישראל, כשמיד כשתוציא הריאה לחוץ כזאת, אפילו סירכא שאינן סירכות מתקשות ונעשו חזקות.

טעם אחר הביא ב"י מדוע אין לחוש לסירכות המתפרקות בהכנסת יד הבודק, **שכן כתב בעל העיטור** [שם לח:]: שאותן ורידין דריאה שמתפרקין כשהטבח מכניס ידו ובדוק מותרים, כי אומרים אנו שהקרום העליון ניקב ולא התחתון ע"כ. הנה הוא לא כתב שיש להכניס בכוונה תחילה בזריזות כדי שיתפרקו כל הרירים, רק שאם הכניס לבדוק ונתפרקו, אין לחוש, ויש לדייק זאת כי הבדל גדול ביניהם.

ערך כאן הביא ב"י שכל המתפרק בהכנסת יד הבודק אין לחוש לו. וכאן הביא ב"י הוספה אחרת, כי גם אחר שהכניס ידו ונתפרקו הסרכות, אין לסמוך, כי תמיד לא יתפרקו סירכות אמיתיות אלא יש לבדוק זאת.

ד. וכן הרמב"ם פירש על המשנה בביצה פ"ה שעל ידי ההשקאה תתיר ריאתה, ואם יש שם סירכא חלושה נשמטת ונכרתת. וכתב התוספות יו"ט שר"ל שאם תשמט הרי אינה סירכא המטרפת. וראיתי שכן ציין הגאון בביאורו סימן ל"ט אות כד.

ה. ובספר הנייר (הלכות טריפות) כתוב: ויכניס ידו בנחת בלא מהירות פן ינתק סירכא אם היא שם.

ו. רש"י בביצה כב. כתב שריא הוא סוג של רוק שקורין קציד"ה [דלקת עינים], שהוא עושה ריר שמגליד תמיד.

ז. ונסתפק התבואות שור (אות נג) האם היא כשרה רק כאשר הוסרה מכל וכל ולא נשאר שום דלדול לא בריאה ולא בדופן, או אפילו נשאר ממנה במקום אחד כשרה. או שמא הפשט הוא שכל שניתקה באמצעה אע"פ שראשיה מחוברים אחד בריאה ואחד בדופן רירא הוא, וכדעת מהרש"ל. ונטה לפירוש הראשון דבעינן שלא יהיה מקומה ניכר כלל, ולדינא כתב דיש לנקוט לחומרא. וכתב עוד דמה שכתוב שאם ימצא ראשה בריאה, אין הכוונה להחזיקו מיד בסירכא אלא יסירנה בנחת ואם הוסרה הוי רירא.

וכתב הראש אפרים לפשוט ספיקו דפשוט הוא שכוונתו דכל שנמצא ראשה אחד או בריאה או בדופן אין ספק כי הוא סירכא כיון שהוא חוט וחוטין הוי ודאי סירכא אפילו נתפרקו לגמרי כמו שכתוב בתשובת הגאונים. ומה שכתבו דאם תותב הוא ואין מקומו ניכר היינו בריאה, אבל אם הוא נשאר בדופן, כשרה.

והעלה להלכה דלדידן דאין מחלקים בין חוט לתותב ורירא, ואפילו בחוטין המתפרקים בהכנסת יד הבודק ואין מקומם ניכר אמרינן דרירין הם, א"כ די בזה שאין מקומו ניכר בריאה, ולא איכפת לן אם נשאר דבוק בדופן, אבל לאלו שאינן נוהגים במיעוץ אין להתיר בנתפרקה בהכנסת יד הבודק רק אם לא נשאר רושם לא בריאה ולא במקום אחר, ע"ע שם כמה פרטים.

וכתב הכל בו [שם]: כתב ה"ר שמחה מו"ט"ר"י בשם תשובת הגאונים, שכשהטבח מכניס ידו, אם פירשה שום סירכא ואינו יודע אם היתה סירכא או רירא, מוציא הריאה לחוץ ובדוקה, אם איתא סירכא, ימצא ראשה בריאה או בדופן, ואם לאו רירא הוא וכשרה"ל. **וכן כתב הרוקח** [סימן שפ"ג] וז"ל: וכשהטבח מכניס ידו לבדוק ומצא חוטין הסרוכין בין בחזה בין בצלעות והיו מתפרקין מאיליהן ואין מקומן ניכר, לאו סירכא ממש הוא אלא רירות הן.

ולכאורה פלוגתא היא, דלדברי מר יעקב גאון הכל תלוי בהתפרקות מחמת יד הבדוק וכל שנתפרקה מאליה אינו אלא ריר ואפילו ימצא ראשה בריאה, ואילו לדברי ה"ר שמחה מו"ט"ר"י הכל תלוי באם ימצא ראשה או לא.

וכתב הב"י עוד, דמלשון רבינו ירוחם [נט"ו אות ו' קכד ע"ד] איכא למשמע הפך זה, שכתב: טבח שהוציא ידו ואמר טרפה, ואחר כך הקצב או בודק אחר הכניס ידו ולא מצא טרפות, הראשון נאמן, שאולי הבדוק השני הכניס ידו בחוזק והעביר הסירכא, או העבירה הראשון בהוצאת ידו ועד אחד נאמן לאסור בדבר המסור בידו^ט.

א"כ פשטות הדברים שהמושג 'ריר' נקבע לפי מבחן ההגבחה או הנענוע או הכנסת יד הבדוק, אבל לא פירש לן הב"י מהו ריר, רק בדרך בחינה, והכל בסרכות דבוקות, אך בסירכא תלויה לא באר מהי, כי כבר סתם שאין צריך לבדקה, ואם כן כל סירכא תלויה הרי היא ריר, ואמנם דעת התב"ש כי רק אחר שבדק וראה

שאינן סימנים שהיתה דבוקה בדופן וכדומה, אז יש להתירה מדין סירכא תלויה, ועכ"פ הדבר ברור כי בריר שאינו דבוק ולא הוא ניתקו, אלא כך נמצא תלוי ועומד, הרי זו סירכא תלויה ומותרת, ולא האריך ב"י לבאר את טיבו של הריר ואם יש איזה הבחנה לדעת שאינו סירכא דבוקה שניתקה, ולא בא אלא להורות על אותם סירכות דבוקות שאף אלו אם ניתקו באחד מן הדרכים הנ"ל, רק אז יוברר שאינם אלא רירים ולא סירכות.

פסק דומה מצאנו בתשובות רב נטרוני גאון [סימן רכ"ה] **הובאה במהר"מ אלשאקאר** אשר לא הובאה בב"י וענין רב יש לעיין בדבריו אשר לא ראינו שדנו בתשובה זו באחרונים, וז"ל: ושאלתם אם נמצאו חוטין בריאה, סמוכין בין בריאה בין בלב, ואותן חוטין אין בהן קיימא, ועם שמכניס טבח ידו לבדוק מתפרקין חוטין מאיליהן, יש לחוש בדבר זה אי לא. כך ראינו: דאם תותב הוא, אי נמי רירא הוא, ומתפרק מאיליו ואין מקומו ניכר, מותר. ואם חוטין הם, אף על פי שאין מקומם ניכר ואין בהוויין כחוש השערה, יש לחוש ויש לחוש, דאמרינן הא סירכא בר חד יומא אי בר תרין יומין הוא.

א"כ כאן לראשונה מצאנו הגדרה ברורה מהו ריר ומהי סירכא, תותב שהוא כמו קרום וריר המתפרק מאליו הם רירים, ואילו חוטין שאפילו שאין מקומם ניכר יש לחוש להם לסירכא. ודברים אלו יש מקום רב לדון בהם, אך כיון שהב"י בכל הקולות הנ"ל לא הזכיר חילוק זה, רק הכל נמדד לפי הענין אם נשאר

ח. עיין הערה קודמת.

ט. ומה שכתב שרבינו ירוחם כתב היפך, נראה כי כוונתו דאחר שראינו שיש לבדוק בחוץ אם היתה זו סירכא או ריר, א"כ מדוע הראשון נאמן, יוציא הריאה ויראה אם ימצא ראשה או לאו, אלא ע"כ שלא ס"ל לרבינו ירוחם הכי, אלא כהר"י הלבן שהכל תלוי בהכנסת יד הבדוק ואם חוששים לנאמנותו שניתק סירכא, שוב א"א לעמוד על כך מבחוץ.

ראשה בריאה או בדופן אם לאו, או בהכנסת יד הבודק, וכיון שגם שרבותינו האחרונים וגדולי המשיבים לא הביאו תשובה זו, לא נאריך בהם.

ואמנם הראש אפרים עמד על חילוק זה והביא לתשובה זו שהביאה מהר"מ אלשאקאר [סימן ב] וכתב דממה שהביא הב"י תשובת הגאונים ודברי הרוקח יחד נראה שדבר אחד הם, אבל צ"ע דדברי הר"י הלבן הם מתשובה זו, ועל פי התשובה הזו אם הוא ריר וניתק מותר ואם הוא סירכא וניתק אסור, ואח"כ אמר שאם אינו יודע אם הוא ריר או סירכא, אז

יחפש בריאה אם ימצא ראשה אם לאו, ולפי זה הגאונים נחלקו על הרוקח, כי לדעתו אף אם היו חוטים, כל שאין מקומם ניכר מותר, ולדעתם בחוטין אסוריא.

והעלה לדינא דלמי שנוהג במיעוץ ומשמוש, יש להתיר בזה אם ע"י הכנסת יד הטבח בנחת נפסקה אע"פ שנמצאת תלוי בדופן, כל שלא נשאר ממנה דבוק בריאה. ולהנהיג כדעת המחבר שאין למעך ומכל מקום נוהגים להקל בנפסק ע"י הטבח, אין להקל להם כי אם בלא נודע מקומה.

אנב גררא אביא מה שמצאנו קולא גדולה יותר שאף היא לא הובאה ביתה יוסף, שלא רק אם לא ימצא ראשה בריאה סימן הוא שהוא ריר ולא סירכא, אלא הקילו יותר שכל סירכא שהתנתקה ומתספק שמא ניתק סירכא גמורה, יבדוק ע"י שימלול באצבעותיו, ואם נימוח, הרי שהוא ריר ולא סירכא, כן כתב בספר הנייר [מקדמונים ובעלי התוספות כא. הלכות טריפות] וז"ל: היכא דבדק הטבח ופסק חוט אחד ואינו יודע אם סירכא או רירא פסק, יוציא הריאה ועיין ראש החוט אם ימצאנו וימללנו בין אצבעותיו, אם נימוח רירא הוא, ואם לאו סירכא הוא. ואם לא ימצא ראש החוט בריאה, רירא הוא וכשירה.

לפי דבריו למדנו, כי לא רק אם לא נמצא ראשה בריאה או בדופן הוי רירא וכמו שכתבו הראשונים דלעיל, אלא גם כשנמצא ראשה, עדיין

יש לו בדיקה ע"י שימללנו באצבעותיו, ואם נימוח רירא הוא, והב"י לא סבר כן, אלא כל שנמצא ראשה בריאה או בדופן הוי סירכא, ואין היתר למלול באצבעות. וכבר הזכרנו שדברים אלו לא הובאו בפוסקים ולכן לענין הלכה אין לנו נפק"מ דלית מאן דנהיג קולא זו ולא נאריך בהם כאן.

המאירי הביא לאותם קולות שכתב ב"י ויש כמה שינויי לשון ודיוקים בדבריו וז"ל: סירכות אלו אין הפרש בהן בין גסה לדקה בין חזקה לחלושה אלא כולן טרפות מדין הלכה, אלא שמגדולי המפרשים כתבו שאם הסירכא נימוחה כשאדם ממשמש בה, אין זו סירכא אלא ריר בעלמא וכשרה, אלא שהחכמים שבאו אחריהם לא ראיתי שיהיו נוהגין בה על דרך אחד, אלא מהם שלא התירו אלא במשמוש פעם

י. אמנם לעצם הענין מדוע לא הביא ב"י תשובה זו שיש בה חילוק ברור בין סירכת תותב וריר לחוט לא התייחס כלל, ומתוך דבריו נראה שהיה פשוט לו שחשובה זו שכתב הב"י מהגאונים זוהי אותה תשובה שהבאנו כאן, ובכל זאת לא הוקשה לו מדוע החסיר הב"י העיקר מן הספר ולא כתב את החילוק הזה, ולא התייחס בדבריו אלא לשאר קושיות ע"ש.

יא. ופלוגתתם היא דהגאונים סברו דסירכא בת יומא נמי טריפה, ואילו הרוקח סבר כר"י הלבן דסירכא בת יומא לאו סירכא היא, ולכן התיר ר"י הלבן אם נתפרקה בהגבהה קצת דודאי ריר הוא ולא סירכא. ואם כן זוהי כוונת הגאונים דאע"פ שעוברת ע"י הכנסת יד הבודק ואין מקומו ניכר, מכל מקום אפשר שהיתה זו סירכא ע"י נקב מיום או יומים.

אחת ומהם בשלש ומהם בשבעה, ואף לקצת חכמי נארבונאה ראיתי שכתבו בלשון זה, רשאי הבודק למשמש בסירכא הרבה שמא ריר הוא ונימוח במשמושו ובלבד שיזהר לעשות בנחת שלא יעקור אותה. ועוד ראיתי להם שבשעה שבאין למשמש מעבירים אצבעותיהם על עפר שבקרקע כדי להעביר חלקות שבהם שהחלקות שבהם מונע את הריר מלהמוח ומתוך זה נהגו בכך לנחר אצבעותיהם, ומתוך שלא כתבנו מזה רמז בתלמוד הייתי חושך בדבר הרבה, עד

שנתברר לי מפי בודק מומחה שכל סירכא ודאית אפילו דקה כחוט השערה כל עוד שאדם ממשמש בה היא יותר חזקה, ואף על פי כן אני רגיל להזהיר את הבודק שלא להרבות בכך, ואף מה שנוהגין בו שיהיו ממשמשים בדרך שלא יהיו מושכין ועוקרין, ועל זה נאמר ויראת מאלהיך. **בחדושין מובהקין מצאתי** עדות שגדולי המפרשים היו מתירים לטרוח בזה מאד ע"כ. ונראה זהו למנהגינו דמתירים מיעוץ ומשמוש אפילו הרבה.

דלדולים

ער כאן נתבאר החלוקה שבין סירכות לרירין. ויש עוד דבר הקרוי 'דלדול' וכך כתב מהר"י וויל [הלכות בדיקות] וז"ל: קבלה לידע איזו סירכא ואיזו דילדול, תניח הריאה במים פושרים אם ינתקו מאליה, זהו דילדול, ואם לאו אז היא טרפה. וסימניך לא שרירין ולא קיימין. ויש להאריך טובא בזה לדינא ומהו החילוק שבין דלדול לסירכא תלויה, וכן יש

פלוגתא בזה אם דווקא כשאין דבוקים לשום מקום הוי דלדול או גם בדבוקים יש להחיר, יעוין בספרי הפוסקים, זבח שמואל, לבושי שרד סימן קל"ז, דעת קדושים [אות פד] ועוד. ויש בזה בקיאות הלכה למעשה, ואע"פ שמעיקרא המושג דלדול הוא רק בחודי האומות, לפעמים מצויים גם על שטח הריאה עצמה ואכמ"ל ועיין בספרי הבדיקות יב.

יב. עיין בבית דוד סימן ל"ט ח"ד סעיף ג. וכאמור מקור הדין הוא מהר"י וויל (סימן ו) הביאו דרכי משה (סקי"ח). והזבח שמואל כתב דכיון שהם נימוחים ביד, הם רירין בעלמא, כי סירכא היא קשה, ודלדולים אלו אין צריך בהם שום בדיקה, דאינו ריעותא כלל ואף אינו מצטרף לתרתי לריעותא. דעת הלבושי שרד (סימן קל"ז) שאם הם סרוכים למקום אחר, הוי סירכא ולא דלדול, ויש שחלקו עליו וס"ל דמדינא אף אם נסרכו למקום אחר יש להכשיר, אמנם למעשה כיון דאין אנו בקיאים, אין להכשיר אלא ע"י משמוש. ע"ע דעת קדושים (אות פד) כתב שהעידו שמקילים בלדלולים אלו להסירם ואין צריך בדיקת פושרים, אמנם כתב שצריך להתיישב בדבר, ואם נתמעך בנחת ונשאר כל דלדול בפני עצמו, הוי כמיעוץ דמהני בדיקה, ואין צריך להסירם מן השורש, והמנחת יוסף (בקו"א דיני תר"ל אות טו) דברוב קהילות המנהג להסירם ולהחמיר בהם כדין סירכא שלא כסדרן אם הם דבוקים שלא כסדרן. ועיין ערוך השלחן סעיף קט"ז ובשו"ת צמח צדק סימן ל"ח,

ומה שכתבו הפוסקים שדלדולים אלו אדומים קצת, כוונתם דעל פי רוב הם אדומים ואין לסמוך על סימן זה ולומר דאם אדום הוא זהו סימן שאינו סירכא, אמנם ודאי יש הרבה דלדולים שאינם אדומים ולכן צריך הבחנה גדולה גם כשנראה שאינו סירכא. וגם מה שכתבו הפוסקים שנמצא בחוד ממש, גם זה על דרך הרוב, אמנם רבות ימצאו דלדולים אלו גם על שטח הריאה עצמה ולא דווקא בחוד, כן קבלתי מבדוקים ת"ח מובהקים.

כיצד סימן ג בודקין לא

עתה בא נבוא לראות דעת המחבר והפוסקים, כיצד יש לנהוג בכל אותם הקולות הנזכרות, ולא כתבנו כאן הלכה למעשה כי רבים הפרטים – רק עיקר ההלכה כפי שפסק המחבר

קולת נענוע

א. זה ברור כי כל היתר הנענוע היה רק לגבי סירכא לשומן הלב כמובא לעיל, והמחבר חתם דבריו ביה יוסף וז"ל: ולענין הלכה דברים הללו נראין כי בלי ספק אין אנו בקיאים לנענוע. דעת הפר"ח [אות כו] דמעיקרא אין היתר הנענוע אלא בנסרך לשומן הלב ובבדיקה, ואם נשאר הסירכא בבשר הריאה טריפה משום דאין סירכא בלא נקב, ואם נשאר בשומן הלב כשרה משום דלא הוי אלא ריר בעלמא והרופה

להקל לא יקל אלא בבהמת ישראל, אבל אנו נוהגים להחמיר כמו שכתב הב"י דאין בקיאינן בנענוע. וכן פסק הזבחי צדק [אות קצ] דנוהגים לאסור נענוע. [ועיין בפרי תואר [אות טו] שעל אף שהוא מאוסרי המיעוץ ומשמוש, התיר בקצת נענוע ובפרט אם יש בה הרבה סירכות עיי"ש ובפרי תבואה [סעיף קכד ובראש אפרים אות קנא] ויש לעיין היטב בדברי הפוסקים למעשה].

קולת ההגבהה הלכה למעשה לדעת המחבר

ב. בסעיף יא כתב וז"ל: יש מי שכתב שמכניס אצבעו תחת הסרכא ומגביה קצת, אם נפסקה מחמת הגבהה כל שהוא, סירכא בת יומא היא וכשרה, ואין להקל בכך אלא בבהמת ישראל ואין סומכין על קולא זו אלא בבודק כשר וירא את ה' מרבים.

וכתב הזבחי צדק [אות קצב] דגם בענין ההגבהה אין אנו נוהגים בה, יען שאין אנו בקיאים בזה ומיום הוסדה העיר הזאת לא שמענו ולא ראינו שנהגו בהגבהה כלל ועיקר.

עוד יש לזכור דברי התורת זבח [למוה"ר חד"א חזן ז"ל] דכל היתר ההגבהה נוהג רק

בסירכות שלא הוזכרו בגמרא יג, אך באלו שהוזכרו בגמרא שלא כסדרן דהיינו מגב לגב או מחידוד לחיתוך וכל שכן מן אונא ראשונה לשלישית וכן מן הריאה אל הדופן, לא מהני הגבהה. ובספר בית הזבח כתב שכל היתר ההגבהה הוא רק בפנים ולא בחוץ יד. עוד כתב שאם נשאר איזה שורש בריאה אין להכשיר.

בספר שער המים [אות לב] כתב דאין להקל בדין זה כלל, דקיי"ל להחמיר כדעת רש"י דאין סירכא בלא נקב וכפי שפסק מהרי"ט [יו"ד סימן י"ב] וא"כ מה לי בת יומא מה לי בת שנה הא ודאי נקב יש כאן, והמקיל בזה איסורא קא עבד.

יג. יש להאריך במה שכתב שיש שתי דינים לסירכות שהוזכרו בגמרא וכו', כי לא מצאנו חילוק זה בתב"ש ובפמ"ג, ונראה שמוסכם על גדולי הפוסקים שאין חילוק זה נכון וכן שמעתי וקבלתי שמעולם לא חילקו כן ויש להאריך ולא כאן המקום.

יד. וזה דבר פלא כי ממשמעות דברי השו"ע והפוסקים משמע שהגבהה זו נעשית בחוץ, כיינו אחר שלא הוסרה בהכנסת יד הבודק, יש עוד קולא להגביה, וכן קבלתי מבודקים ששמשו את אלו שחיו לפני כשמונים שנה דמלתא דפשיטא היא שהגבהה זו נעשית בחוץ ויש לברר עוד.

קולת הכנסת יד הבודק

ג. כתב המחבר בסעיף יג וז"ל: יש מי שאומר שהבדק יכניס ידו בבהמה בזריזות בלא רפיון ידים, ואם נתפרקה שום סרכא כשמכניס הבודק ידו, מוציא הריאה לחוץ ובדקה, אם היא סרכא ימצא ראשה בריאה או בדופן, ואם לאו, רירא היא וכשרה. ואין להקל בכך אלא בבהמת ישראל ואין סומכין על קולא זו אלא בבדק כשר וירא את ה' מרבים.

וכתב הזבחי צדק (אות קצה) גם בזה אין אנחנו נזהרים, אלא להכניס ידו בנחת טו ואם הכניס ידו בזריזות וניתקה הסירכא, אנחנו מטריפים.

בתשובות הגאונים הובא לעיל נתבאר שבסירכות החוט אין להקל בזה כלל, והביאו המנחת יוסף להלכה. אמנם דעת המחבר לא משמע הכי, אלא דבכל סירכות מהני.

לדעת הרבה פוסקים אין היתר זה נאמר כלל לגבי עגלים וטלאים הרכים.

'חלק בית יוסף' - סיכום

אם נסכם עד כאן מהו 'חלק בית יוסף' לפי הנכתב, היינו ריאה שהכניס ידו ולא הרגיש כלום ולא נמצא שום סירכא דבוקה לאיזה מקום, או שבבדיקת פנים לא הרגיש כלום ואע"פ שבבדיקת חוץ נמצאה סירכא תלויה שאינה דבוקה לשום מקום, אם הוסרה בקלות לפי התנאים ההלכתיים, היינו שההסרה היתה בלא שום כוח רק באחיזה בעלמא וכפי שקבלה ביד הבודק, וגם לא נשאר שום רושם וגם שום קרום

דק כמבואר בספרי הבדיקות הרי שזהו חלק לכל הדעות.

ולפי העולה, אם אכן כך נעשה דלהנהגים כשיטת ב"י, אין ליקח בשר רק מאותם שאין בהם שום סירכא דבוקה קלה בשום תנאי גם אם התפרקה, כי רובא דרובא מהמתפרקות בפנים ימצא ראשה או בריאה או במקום אחר, וכפי שבררנו בכנופיה עם בודקי חוץ וותיקים,

טו. וכדעת מהרש"ל הביאו הט"ז, דקבלה שלנו שיש לעשות הבדיקת פנים בנחת, אמנם לגופו של ענין אם יתפרקו הסירכות ע"י הכנסת ידו בנחת אף הוא ס"ל דאינם אלא רירין, רק בזה פליג שלא יכניס בזריזות, דאז הפירוק אינו מעיד כלום, וא"כ מאחר וקיי"ל דלא מהני בדיקה לסירכא שניתקה בכח, א"כ אם הכניס בזריזות אסורה הבהמה, ולא מבעיא אם נמצאו ראשיה בדופן או על הריאה דאסורה, כיון דלא מהני בדיקה כיון שניתקה הסירכא בצדה האחד או באמצעה, אלא אף אם לא נמצא כלום בריאה עדיין יש לחוש שמא מה שאמרו שרירין לא ימצא ראשם זהו דווקא אם הכניס בנחת, אבל אם הכניס בזריזות לשיטתם שמא גם סירכא אמיתית תנתק ולא ימצא כלום בריאה או בדופן, וגם שאין אנו בקיאים בבדיקה.

והנה הב"ח קיים שניהם והביא תחילה להרא"ש (סימן י"ד) שכתב שנוהגין בארץ אשכנז כדברי המקילים, ואח"כ כתב דמה שכתב הכל בו שצריך שיכניס ידו בבהמה בזריזות בלא רפיון ידים וכו', אין זה סותר לדברי הרא"ש והטור שכתבו שהטבח מכניס ידו בנחת, דהרא"ש ורבינו לא באו להוציא - כי אם שלא יכניס בכח גדול וביד חזקה, אבל בזריזות בלא רפיון ידים שרי, ומכל מקום צריך להוציא הריאה לחוץ ולבדקה, אם היא סירכא ימצא ראשה בריאה או בדופן ואם לאו רירא היא וכשרה.

וא"כ לפי זה לא נחלקו ולכו"ע אסור להכניס בכוח גדול, אבל בזריזות ובלא רפיון ידים מותר לכו"ע, ושמא אף הרשב"א לא חולק, רק שלהרשב"א כל סירכא אין בה חילוק אם היא עבה וכו', אבל אותם רירים לפי הגדרת הרא"ש והטור שאינם סירכות, יתכן דאף הוא לא פליג דלאו סירכות הם ויעוין באחרונים על דברי הרשב"א הנ"ל. אבל מהרש"ל וט"ז לא קיבלו חילוק זה וסברו שזריזות בלא רפיון ידים ובנחת, שני דברים סותרים הם.

כמעט אין מציאות כזו שסירכא שנתפרקה בהכנסת יד הבודק לא ימצא ראשה, [ואע"פ שנראים דבריהם, יש לברר זאת עדיין, כי המציאות מראה גם אחרת], וא"כ אם נחזר אחר אותם בהמות שאין בהם כלום, אין זה אלא אחוז קטן מכל הבהמות בזמנינו, ואם נחמיר

אפילו ברידים בעלמא שאין להם שום אחיזה, ספק רב אם שייך דבר זה כלל בגסות. ונשאלת השאלה, אם כן כיצד יתכן שהמציאות היא שכלשים עד ארבעים אחוז [ולפי המקום והזמן גם ששים אחוז] מוגדר 'חלק בית יוסף'?! ולקמן נדון עוד בזה.

פרק ב

מנהג אשכנז ודעת הרמ"א

הבאנו לעיל את דברי הרא"ש שהביא דעת האומרים כי סירכא אמיתית אפילו ימשמש בין אצבעותיו כל היום הולכת ומתחזקת, ולכן התירו למעך בסירכות ואותן המתפרקות הוי רירים ולא סירכות וסמכו באשכנז על מיעוץ ומשמוש זה, וכן פסק מהר"י וויל...וכל הסירכות שהם טריפות היינו שהם קשים, אבל אם הם נימוחים במשמוש היד, אז הם נקראים רירים וכשרה.

והתיר הרמ"א להלכה את המיעוץ ומשמוש בכל הסרכות, שכן נהגו במדינות אשכנז בהיתר המיעוץ. אמנם זה ברור כי גם השמ"ח ושאר פוסקים שפסקו כן כתבו כי המדקדקים לא אכלו מבהמה שהיו בה סירכות, ואשרי מי **שלא יאכל ממנה** והדברים מפורסמים וכתובים בכל ספרי הבדיקות.

והנה בכדי לעמוד על דעתו והשקפתו האמיתית של הרמ"א על מעשה המיעוץ והמשמוש, יש לעיין תחילה בדבריו בדרכי משה [אות כ] שהביא דברי מהר"י וויל וז"ל: שכל הסירכות שהם טריפה היינו שהם קשים, אבל אם הם נימוחים במשמוש היד, אז הם נקראים רירין וכשרה.

וכתב הרמ"א וכן המנהג במדינותינו [שנהגו בהן] למעך כל סירכא ואם נימוחים מכשירין. וכתב דבאמת הוא תמוה באלו המיעוטים והמשמושים שנהגו בהן, כי לא מצינו שום פוסק שמתיר למעך ולמשמש בכהאי גוונא שנהגו למשמש לפעמים בסירכא זמן רב ואם תנתק מכשירין ט"ז רק מנהג אבותינו תורה הוא, וכתב דלדעתו חומרותינו שנהגו להטריף כל סירכא אף במקום שהוא כשר מדינא כמו שיתבאר גרמה קולא זו שנהגו למשמש ולמעך, ולכן נראה דאם נסרכו האונות **שלא כסדרן שמוזכר בגמרא שהם טרפה אין להקל בו ולמעך**, אבל בשאר סירכות שיש בהן סברות רבות להקל יש לסמוך על המנהג, כן נראה לי.

עוד העלה דלפי מנהגינו שאנו נוהגין למשמש בכל סירכא, גם יש למשמש בסירכת שומן הלב אם יוכל, דלא גריעא משאר סירכות.

עוד האריך לברר את דינה של סירכא בוורדא והעלה דלפי מה שכתב דיש להחמיר שלא למשמש אם נסרכו האונות שלא כסדרן, **אם כן גם בורדא יש להחמיר** דהרי מוסכם מדברי הפוסקים ז"ל דכל לגבי דידה שלא כסדרן הוא.

טז. ויש להבין הרי הרא"ש אמר מפורש שדעתם שלו הממעכים היא שהסירכא אם יפרוך אותה אדם כל היום בין אצבעותיו היא הולכת ומתחזקת. אלא נראה שהם נהגו כמו שהביא המאירי שרק חמשה או שבעה פעמים התירו למעך ולא יותר.

לסרכא, ונכון לחוש למה שכתבתי, אם לא בהפסד מרובה.

ובסוף סעיף יח כתב הרמ"א וז"ל: ולדין אין נפקותא בחילוקים אלו, גם בכל החילוקים אשר יתבארו עד סוף הסימן, כי כבר נהגו באלו הארצות להטריף הכל ואין לשנות, כי מנהג קדמונים הוא באשכנז וצרפת שאנו מבני בניהם, ולכן אין להכשיר שום סרכא בריאה, אם לא ב' אונות הסרוכות בכסדרן למטה מחציין לצד עיקרן, והוא הדין אונה באומה בכסדרה כי האי גוונא, וכבר נתבאר שנהגו להקל בסרכא המתנתקת על ידי מעוך ומשמוש.

הלא תראה כי דעתו של הרמ"א גופא בשתי המקומות היא לאסור כל סירכות שלא כסדרן האסורות, אלא שכתב שאין למחות על זה ומכל מקום רק בהפסד מרובה ורק בבודק ירא אלוקים.

עוד הביא הדרכי משה מה שכתב הכל בו וז"ל: טבח הממשמש בסירכות ימשמש מבפנים כי אז הבהמה חם ומה שהוא ריר נימוח, אבל סירכא מתקיימת, אבל כשנוטל בחוץ אף ריר מתקיים ולא יוכל למשמש בטוב כמו בפנים עכ"ל. ויש להבין דאם במציאות כיום מסירים ע"י מיעוך ומשמוש כמעט כל סירכא, א"כ מדוע נתן עצה זו שימשמש רק בפנים, הא קחזינן שאף מבחוץ אינם מתקיימים אלא יורדים ע"י מיעוך ומשמוש. ושמא המיעוך שהיה נוהג בו היה על דרך אחר ממה שאנו עושים, וא"כ שמא איננו עושים מיעוך ומשמוש אלא ניתוק, ואולי טיב הסירכות השתנה כיום כפי שכתבו הפוסקים ולכן אין נפק"מ מבפנים לחוץ, או שמא דבר רק על סוג מסויים של רירים ולא על כולם ויל"ע.

נמצא עולה כי כל קולת מיעוך ומשמוש שנוהגת, אינה נוהגת אלא בהפסד מרובה

בלבד, כי העיקר כדעה ראשונה שאין לסמוך על מיעוך ומשמוש. וגם זה רק בבודק ירא שמים.

ואמנם למעשה כתב שכבר נהג למעך בכל הסירכות וכו', רק מסגנון דבריו אתה למד שקולת מיעוך ומשמוש הוא היתר בלבד ולא מעיקר הדין, כי בחדא מחתא עם ההיתר מביע הרמ"א את הסתייגותו מהיתר זה, וביותר ברור נראים הדברים כן בהלכה כדלהלן.

כתב המחבר בסעיף יג: יש מי שאומר שהבודק יכניס ידו בבהמה בזריזות בלא רפיון ידים, ואם נתפרקה שום סרכא כשמכניס הבודק ידו, מוציא הריאה לחוץ ובודקה, אם היא סרכא ימצא ראשה בריאה או בדופן, ואם לאו, רירא היא וכשרה. ואין להקל בכך אלא בבהמת ישראל ואין סומכין על קולא זו אלא בבודק כשר וירא את ה' מרבים.

כתב הרמ"א: ויש מתירין למשמש בסרכות ולמעך בהם, ואומרים שסרכא אם ימעך אדם בה כל היום לא תנתק, ולכן כל מקום שיתמעך תולין להקל ואומרים שאינו סרכא אלא ריר בעלמא. ואף על פי שהוא קולא גדולה, כבר נהגו כל בני מדינות אלו ואין למחות בידם מאחר שיש להם על מה שיסמוכו. ומכל מקום צריך להיות הבודק ירא אלהים שיודע לזהר למעך בנחת שלא ינתק בכח.

...ויש מקומות שאין נוהגין למעך ולמשמש בסרכות הורדא אם נסרכה למקום אחר, וכל מקום שתסרך טריפה, ויש מקומות שנהגו להקל גם בזה, ולי נראה כסברא הראשונה שלא למעך בורדא ובכל סרכות שהם שלא כסדרן, מאחר שסרכא שלא כסדרן טריפה מוזכר בגמרא ואין חולק עליו, אין לסמוך אדברי מקילין בענין המעוך והמשמושים.

...אבל המנהג בעירנו למשמש ולמעך בכל הסרכות, ואין חילוק בין סרכא

מנהג הקילוף

ובתקופות מסוימות במדינות שונות נהגו לסמוך על הנפיחה.

והנה גם הבית אפרים שהליץ על המנהג הזה כתב כך וזה לשונו: והמנהג נתפשט בדורות שלפנינו בין הבודקים ואע"פ שלא היה רוח חכמים נוחה מהם, לא מצאו אנשי חיל ידיהם לבטל המנהג ואמרו הנח להם לישראל כו', אולם ערבים עלי דברי דודי מ"ו הגאון המפורסם מהר"מ נ"י שאמר שהמנהג יש לו על מה שיסמוך, לפי שכיון שהוא נקלף מעל פני הריאה, זה האות כי לא קלטה הסירכא בקרום הריאה רק מחמת הליחות שמבחוץ התחיל להתקיים על הריאה כמו מלבוש על הריאה, וכמעשה שהבאתי בסימן לה שנתפשט קרום ונעשה כמין מלבוש לריאה וקלפיה בנחת מעליה ונמצאת הריאה שלימה והכשירוה ובודאי הלבוש הזה לא נתקדם בפעם אחת כי אם מעט, ומה לי כולה מה לי מקצתה, כל שנקלף בנחת הרי שאין לסירכא שורש בקרום הריאה ומבחוץ בא ונדבק לשם וכשר וכו'.

וידוע שהחתם סופר קיבל מנהג זה, ואע"פ שגדולי הפוסקים שבדורו דחו את דבריו ולא קבלו היתר זה, כבר פשט המנהג בדורות אחרונים לנהוג בקילוף זה. אמנם יש לדעת כי חלק מהקולות שנאמרו לגבי מיעוץ ומשמוש אינם נוהגים בקליפה. עיין מטה אשר דיני קליפת הסירכות ויבואו דבריו לקמן בע"ה.

ואין להקשות וכי חז"ל והראשונים לא ידעו מציאות של קרום זה ומדוע לא כתבו זאת,

הנה ידוע כי כבר נוהג היתר הקילוף והוא אינו מדין מיעוץ ומשמוש, ויש כמה דרכים בפוסקים לבסיס היתר זה. היתר אחד הוא מה שהליץ עליו טוב מוהר"ר סענדער דודו של הבית אפרים שהוא כעין קרום ריינוס המתרקם על הריאה ואם קולפו יפה ונמצא עולה בנפיחה ובפושרים כדין, אין זה ריעותא כלל ואין דינו כריאה שהיה בה סירכא י'. באור אחר להיתר זה כתב התפארת צבי [סימן ד'] דאחר שנתאמת לאלפים ולרבבות שהסירו הסירכות ולא בצבצו, ולשיטת רש"י דאין סירכא בלא נקב איך יתכן שלא יבצבץ, ולכן או שנאמר שאין אנו בקיאים בהסרת הסירכא ואולי לא הוסרה כולה ולכן אינו מבצבץ, או נאמר שהיא מבצבצת ואין אנו בקיאים לראות זאת, ואת שתי אפשרויות אלו דחה עיי"ש, שכן איננו עוורים שלא לראות מתוך אלפים ורבבות שהיא נקיה ושלמה ואין שום קרום דבוק עוד עליה, וכן בענין הבצבצוץ לא מסתבר לומר כן שאיננו רואים שום בצבצוץ ולכן התירו את הסירכות המתקלפות ואחר בדיקה יח. אמנם כל יסודו בנוי על היתר המיעוץ, וא"כ פשיטא שלהנוהגים שלא למעך אין שייך היתר הקילוף עפ"ד.

באור נוסף להיתר הקילוף הוא מש"כ התפארת יעקב והרא"פ [אות קנג], שאפשר לסמוך על דעת הרמב"ם והרז"ה שמהני נפיחה לכל סירכא שאין שני ראשיה מחוברין בריאה, ואע"פ שבשו"ע לא פסק כוותיהו, מ"מ מפני הדוחק וצורך גדול סמכו עליהו. וכמו שכתב ב"י וכ"כ בכמה מספרי הפוסקים הספרדים, שבעת הצורך

יז. ומ"מ יש לדון בדבריו שהביא לתשובת הגאונים הובא במהר"מ אלשקאר הנ"ל ושם דיבר רק על סירכא כעין קרום רחב שהוא תותב וא"כ מה שייך להתיר בסירכות החוט ועיין ערוך השלחן סעיף קיג שאסר היתר זה לגבי סירכות החוט, ומ"מ הבית אפרים גופא נראה שלא חילק ואפילו באותם כחוט נהגו היתר הקליפה. גם יש לעיין שמה דווקא בקרום המונח על גבי הריאה כקרום ריינוס התירו, אבל אותם הדבוקים שנוהגים היום לקלף מי ימר לן דגם הם בכלל זה.

יח. ויש להקשות דא"כ גם בזמן חז"ל היו אומרים כן, והרי דברי רבא מפורשים דהני תרתי אוני דסריכן להדרי לי להו בדיקותא, ולדבריו מדוע לא נבדוק, וכבר מבואר ברמב"ן שלא סמכו חכמים על בדיקתה עיי"ש.

כי כבר כתבו האחרונים שנשתנו הטבעים ולכן דבר זה מצוי בדורות אחרונים ביותר ובזמן חז"ל לא היה מצוי דבר זה, ובארו דבריהם שכיון שהוא מצוי ברוב בהמות לא יתכן לומר שכולם סירכות הם דהרי קיי"ל שרובא כשרות, ועל כן מוכרח שאינו סירכא. ועיין לעיל בג' הדרכים שנאמרו בזה.

וכן כתב הבית דוד [ח"ו סעיף ד ביסוה"ב אות ו] דאע"פ שלא כל הגאונים הודו להיתר הקליפה, מכל מקום לא נמנעו כל השוחטים ובודקים שבמדינות אלו להסיר הסירכות ע"י קליפה, ופשיטא דאין לומר דכולהו איסורא קאכלי ח"ו, וכתב שתי טעמים להיתר, האחד דמוכרחים אנו לומר שאין זו סירכא שהרי רובא דרובא סרוכות כן, ואיה הכלל שאמרו חז"ל שרוב

בהמות כשרות הן, ועוד דהוי הפסד גדול וכשם שאת המיעוץ התירו מטעם זה כך גם יש להיתר הקליפה. גם המטה אשר [שהיה שו"ב בדור לפנינו] הלך בדרך זו והעיד שענינו חזו סירכות למאות ואלפים ועפעפיו יבחנו כי הרבה סוגים הם, ואמנם יש מהם שהם מסוג קרום ריינוס, אך רובא דרובא רחוקים מזה בתכלית הריחוק, ולמרות זאת התקבל המנהג כיון שהעיקר לדינא שהקליפה בנחת והבדיקה בפורשים שניהם גם יחד מעידים שאין זה סירכא גמורה ולא יצאתה בהמה זו מחזקת כשרותה אחרי שהקרום על הריאה נשאר שלם ואינו מבצבץ ומקום הסירכא ידוע ואנו סומכים על קליפתו והבחנתו שהקליפה היה בנחת יט ולא שניתקה הסירכא ולכן צריך לזה הרבה יראת שמים וישוב הדעת.

בעת יש לנו לברר כמה וכמה נקודות בנוגע להיתר זה שכל מערך השחיטה כיום בנוי על קילוף הקרומים וחוטם הללו, וכאמור שאין לך אלא אחוזים בודדים בלי קילוף והסרת הקרומים וחוטם הללו. וטרם כל, לפי העולה עד עתה ראינו כי כל היתר הקילוף בנוי על כמה ספיקות, וגם הראש אפרים חתם דבריו "אבל במקומות שהרבה נכרים דרים ואין הפסד בטרפות רק קצת טורח ומניעת רווח, אשרי אנוש לא יעשה זאת".

ויש לברר עוד בענין הקילוף כמה דברים, שהגם שנהגו קולא זו, מ"מ נאמרו בה כמה פרטי הלכות, וזו דוגמא מעשית חשובה ביותר בענין בדיקת הריאה שכדאי להרחיב בה מעט, רק כדי לתת משקל ראוי לדברים האמורים לעיל עד

כמה צריך לעיין היטב בכל פסקי גדולי הפוסקים ולא להתלות רק בדבר אחד מדבריהם, ולכן לקטנו קצת מהלכות אלו שיש בהם נפק"מ למעשה גם בימינו.

וכך כותב הבית אפרים בסימן ל"ט סעיף קכז: יראה לי שאין להקל בזה [בקילוף] כי אם כשהסירכא היא מהריאה לדופן שיש לה מתירים מגדולי המורים ע"י בדיקה בפורשין אפילו לחתוך הסירכא, וכדאי הם לסמוך עליהם להיתר ע"י קליפת הסירכא בדיקת הפורשין, אבל אם נסרכה לשאר מקומות שבחלל הגוף אפילו למקומות שאין הנקב פוסל בהם ואין צריך לומר אם הסירכא בריאה מאונא לאונא או לאומא או לשאר מקומות שבריאה שלא כסדרן, אין ראוי לנהוג היתר כי אם במקומות שיש הפסד

יט. והאריך הגרש"ק (בתשובה צ"ח) לבאר מהו בנחת האמור, וראשית דבריו כתב דקילוף בחזק העושה כן מאכיל טריפות, ואפילו שיבדוק בפורשים כבר כתבו הט"ז והתב"ש דאעפ"כ מאכיל טריפות דעיקר ההיתר הוי המיעוץ או הקילוף והבדיקה אינו אלא להחמיר, וכל קילוף שלנו הבנוי על מעשה דריינוס, מכל מקום איננו יודעים אם הוא קרום ריינוס, ורק אחר שהוסר בנחת לאט לאט עד שכמעט אין נראה לעין מעשה הקילוף, אמרנו שהוא קרום ריינוס.

בדבר, אבל במקומות שאין הפסד אין ראוי להם לזוז ממה שנתבאר שלא למעך כי אם בנחת.

ועתה חקור נא דבר זה האם עושים הקילוף רק מדופן או גם משאר מקומות? עוד חקור היטב את הבודקים שיאמרו לך מהו החילוק בין מיעוץ ומשמוש לקילוף, ואם קבלה נקבל, רק אחר שנדע ממי קבלו והאם יודעים ועושים כפי שקיבלו. וביותר, הרי יש כמה דרכים בזה בקרב הבודקי חוץ עד שכת אחת אומרת 'טריפה' וכת אחת אומרת 'כשרה', ומה נעשה אנחנו?

לא ימצא ראשה רירא הוא, והם דברים עקשים, ואין צריך להאריך בזה כ.

ולא יעלה על הדעת להתשמש בהיתר של הראש אפרים ולא להתייחס למה שכתב 'כיון שהחוט לא במהרה ינתק ע"י הגבהה כל שהוא, רק צריך לנתק בחוזק קצת וכל שהוא כן אין זה אלא סירכא ואין מועיל הבדיקה בפושרין וטריפה' ... ואע"פ שלא ישאר ממנו כלום בריאה אין להתיר. ופוק חזי אם כך עושים. ודברים אלו זועקים מעצמם, כי כל ניתוק בחוזק 'קצת' הוי סירכא ומה יש להוסיף עוד על דברים אלו.

עוד כדאי להתבונן בפסיקתו של הגרש"ק [טוטו"ד תשובה ק'] אודות סירכות קטנות המתנתקות מן הריאה, וכתב שאם הבודק הוא ירא שמים, אם אומר שהוסרו בדרך ניתוק ולא דרך קליפה הוי ודאי טריפה, ואם אומר שהוסר דרך קליפה אם כי קשה הוא לעמוד על ראיית עינו [כיון שלא התכוין לכך לכתחילה כי הוסרו מאליהם וזה תורף השאלה] בזה צידד להקל אם היתה זו סירכא רחבה עיי"ש, אך אם היתה זו סירכא דקה אין לסמוך על אומדן דעת השוחט וכל שאין ידוע דהוי דרך קליפה בבירור הוי טריפה ע"כ.

עוד כתב הפרת"ב בסעיף קכ"ח: אפילו במקומות שנהגו להקל בקליפת הסירכא, מכל מקום אם אינה נקלפת רק שהסירכא היא כמין חוט והוא יכול לנתקו ולהביאו אצלו, אע"פ שלא ישאר ממנו כלום בריאה אין להתיר, כיון שהחוט לא במהרה ינתק ע"י הגבהה כל שהוא, רק צריך לנתק בחוזק קצת וכל שהוא כן אין זה אלא סירכא ואין מועיל הבדיקה בפושרין וטריפה ע"כ.

הלא תראה רבות כיצד מקלפים חוטים דקים שבדקים שלא על דרך הקילוף ומענה בפיהם שכל שלא נמצא ראשה ואין לה שורש הוי ריר ולא סירכא, וסומכים עצמם על דברי המחבר בסעיף י"ג שכתב וזה לשונו: ואם נתפרקה שום סרכא כשמכניס הבודק ידו, מוציא הריאה לחוץ ובודקה, אם היא סרכא ימצא ראשה בריאה או בדופן, ואם לאו, רירא היא וכשרה עכ"ל. הלא תראה כי דבריהם תמוהים, כי דברי המחבר הם דווקא בהכנסת יד הבודק שהיא קולא מיוחדת שנתבארה בראשונים, שכל שלא נמצא ראשה בריאה אין זו סירכא וכו' ויש בזה אריכות בפוסקים ואי אפשר להאריך כאן, ואם כדבריהם חסל סידור בדיקה, כי ננתק הכל ונבדוק, ואם

כ. כטענת השוחט מפראג שנידוהו על כך והדברים עתיקים.

ומעתה לדברינו, אפילו בדומיא עליה, מ"מ אם עיקר הקילוף לא ברור לנו כי כאמור אין דעה אחת ברורה בזה, הרי כל המעשה קילוף בספק טריפה.

ועוד, כי אף בהכנסת יד הבודק הזהיר המחבר כי רק בבהמת ישראל ורק בבודק ירא שמים מרבים ישנו להיתר זה, והא תינח שיש לדון מהי בהמת ישראל, אך ודאי שאינו בנקל למצוא שיהיה ירא שמים מרבים.

עוד כתב הבית אפרים בסעיף קכ"ט: שאחר הקילוף מאוד מאוד יש ליזהר בענין הנפיחה והבדיקה בפושטין שיהיה על צד היותר וראוי וברור שלא יפול לב אדם עליה להסתפק בזה וכו'.

ואחר שברור שרוב בהמות היום נדרשים לקילוף, היה מן הראוי שהבדיקת פושרים אחר הקילוף יהיה עם כל הדקדוקים והסייגים שנכתבו בפוסקים, ופשוט שיש מקום לתקן הרבה באופן הבדיקה בכל פרטיה ודקדוקיה, ולא כמו שעושים במהירות שמניחים קצת מים על מקום הקילוף ומכריזים 'חלק'. ואפילו הפושרים

לא תמיד כדין שהלא בהרבה משחטות הדבר נתון בידי הבודק לקבוע את דרגת חום המים, והוא מערב לתוך הדלי מברז חם או קר לסירוגין והרבה פעמים אי אפשר להכניס היד מחמת חום המים אשר ללא כל ספק עבר את החמישים מעלות, או לחלופין שהמים קרים לגמרי, ואין ספק שיש מה לתקן בזה, אם הבדיקה מחוייבת מדינא.

עוד כתב הפרי תבואה בסעיף קכו: דלדידן שמתירים גם בעברה הסירכא ע"י קילוף, צריך לקלוף כל מקום ההתפשטות - אפילו מה שחזן לשטח הסירכא וגם שם יקלוף בנחת דווקא. וידוע שהראש יוסף [בהגה אות לח ובחידושים אות רלט] כתב שזה היה ויכוח בין חכמי בריסק, וכתב דבמקום שאין להם קבלה צריכים להחמיר בכל מה שאפשר אף בהתפשטות כא.

ופוק חזי אם עושים כן, או שמקלפים ומיד בודקים במים בתוך כף היד למחצה שליש ולרביע ומכריזים 'חלק'. וגם אין כאן המקום להאריך בעוד הלכה אחרת שכל זמן שרואים שיש איזה קרום צריך לקלפו וכו', וכל זה ודאי צריך הקפדה מיוחדת.

כא. ועיין בתשובה הגרש"ק בטוטו"ד (תנינא תשובה צ"ח) שנשאל מאחר שהדין הוא שאחר מיעון ומשמוש צריך להסיר כל הדלדולים, האם צריך בדיקת פושרים על כל השטח או שלמגדר מילתא הוא ותו לא. והשיב דזה פשוט שמי שאינו מסיר כל הסירכא, הרי הוא מאכיל טריפות לישראל, והא ניחא למי שנוהג כן לפי מנהג זה דווקא במנהג המיעון, אבל היום שנוהגים בקילוף ח"ו להקל בזה לקלוף רק מקום הסירכא והעושה כן נוהג תרי קולי דסתרי אהדי ועליו נאמר 'כסיל בחושך הולך' ואם לא יחדלו מלעשות כן צריך להעבירם. ובאר טעמו של דבר, דהנה איסור הסירכא מעיד שכבר היה נקב או שעתיד להיות נקב, והנה אם הסירכא הלכה במיעון ומשמוש, מוכח שלא היתה זו סירכא כלל אלא ריר ולא עוד כלל, ואפשר לומר שבזה שהלכה הסירכא אפילו במיעוט, הרי המיעוט מעיד על הכל שאינו סירכא, וכיון שהוא ריר, הוי כמאן דליתא וכאילו אין כאן ריעותא כלל ומהיכי תיתי לחוש עוד לנקב, ולכן די בהסרת מקצת הסירכא ומעיד על כולו, אבל אם ע"י קליפה הסירה, א"כ חזינן שהוא עוד ממש והוי סירכא, ועדות הקליפה הוי רק אם ירדה בנחת, דאז מוכח שלא היה שם נקב במקומו של העור הנקלף מזה שירד בקלות ואינו דבוק בעצמו, או שנאמר שאם הסירכא ירדה בנחת גם מחיים היתה מתפרקת בנחת ולא יהיה נקב, א"כ מה מהני אם קילף רק במקום אחד אולי במקום השני יש נקב וסופו להתפרק, ולכן צריך להסירו כל הסירכא. אם כן מי שאוחז הקולות אוחז החבל בשני קצותיו ומאכיל טריפות לישראל וישתקע הדבר.

עוד כתב הפרי תבואה [שם]... ועיקר גדול בדבר שלא יבא בעל השור ויעמוד על שורו בעת נפחת הריאה, כי אפילו אם הוא אדם שיש בו יראת שמים הוא בהול על ממונו ויצרו תוקפו להיות מתהפך בתחבולות למעט בעסק הבדיקה כדי שיצא בהיתר ואין צריך לומר אלו הקצבים אשר לא אמון בהם וממונם חביב עליהם מגופם ונשמתם וככפירים שואגים לטרף ופני להבים פניהם ומבלבלים דעת הנופח והבודק...

על דבריו אלו נדמה כי אין צריך להאריך וכל דבריו אמת וצדק, רק שהיום הכל נעשה בצורה מכובדת ומודרנית, אבל כל אות מדבריו מדויקת להפליא, וזהו לדעת רבים הקלקול הגדול ביותר שקיים היום בשוק הבשר ואשר מטעם זה גופא נמנעים רבים מלאכול בשר כלל, ואין צריך להאריך בפרטים הידועים לכל. ומה גם שידועה לכל העובדה שפשוט הוא כי הבודק מחוייב למכסת 'חלק' מסויימת ואף אם לא יאמרו זאת מפורש, הבודק משועבד לפרנסתו ולא יסכן עצמו בדקדוקים מיותרים. וידוע שסוחרי הבשר אפילו הגויים שבהם יודעים את שמות הבודקים על פיהם ויודעים את כוח תפוקתו של כל בודק ואין יכולת להאריך יותר בזה ודי למבין, אמנם ברור כי גם בזה יש יוצא מן הכלל ולא אטיל ח"ו דופי במדקדקים.

אמנם השחיטות המגדירות עצמם כ'חלק' ודאי אומרים כי אין נזקקים לא למיעוץ ומשמוש ולא לרירים המתקלפים, ואם לאשכנזים ניחא שהרי סמכו על היתר הקילוף [אם אכן עשויים קילוף כאמור לעיל], אבל לגבי הספרדים יש לעיין בדבר, כי כפי שנתבאר היתר זה אינו מפרשת מיעוץ ומשמוש, אלא מדין קרום כעין קרום ריינוס. והנה מצד אחד אפשר לטעון כי מנין לנו לומר שמרן ב"י חולק על היתר זה, ויתכן שמסכים עמו, ולפי זה אין נפק"מ וגם הספרדים יכולים לסמוך על היתר זה שאינו מתורת מיעוץ ומשמוש כלל. ומאידך אפשר לטעון, כי מי יערב לנו כי הרמ"א היה מסכים עם חידוש גדול זה של היתר הקילוף. ומצד שלישי אף אם נאמר ששניהם לא מסכימים עם היתר זה, וכי לא מצינו שגדולי הפוסקים חלקו על הב"י ועל הרמ"א פעמים מספר בהלכות בדיקות, ואולי זהו אחד מהמקומות הללו שחידשו מאחד הטעמים הנזכרים יש להתירו. נמצא שלכאורה אין הבדל בין אשכנזים לספרדים כלל, רק בזה שהמתירים היו מבני אשכנז, ולא מצאנו כזאת שמסיבה זאת גרידא בני ספרד לא יקבלו דבריהם, אלא לפי שיקול גדולי הדור שבאותו דור, אם יקבלוהו ניחא, ואם לאו, לא ינהגו כן.

אבל כל זה אינו שווה לנו בעוד נותני הכשרויות אומרים כי אינם נוהגים קילוף כלל, וא"כ תמיהה גדולה היא כיצד כארבעים אחוז כיום מוגדר כ'חלק בית יוסף', בעוד אין יותר משלש אחוז [לערך] שהוא נקי מסרכות לגמרי וגם בזה לא תמצא ללא איזה ריר קל שבקלים. אלא מוכרח שגם בשחיטות הספרדים נזקקים להיתר הקליפה ורק כך שייך להגיע לאותם אחוזי 'חלק'. אמנם אם 'נקזו' את אותם סירכות תלויות שהם הרירים הקלים שאינם צריכים בדיקה [וזה בתנאי שבדק וראה בדופן ובשאר מקומות שלא ניתקה וכמבואר בשמ"ח סעיף ל'], גם בזה אין דעה אחת ויחידה, שהרי מקפידים להסיר הכל אע"פ שאם היא סירכא תלויה אין צריך להסירה, ומכל מקום צריך להכריע על כל סירכא קלה אם דינה כסירכא תלויה ואי"צ כלל בדיקה ואפילו לא ירדה הסירכא יש להכשיר כמבואר, או שהכל אינו אלא קרום ריינוס וצריך להסירו ויש בזה ריבוי פרטים עיין שו"ע ושמ"ח. וזה גופא מבררים אנו האם יש דבר מוסכם בזה על הכל, והרי פשיטא שיש כמה דעות בזה, ולמי נתון הדבר להכריע וכיון

שואמרים שהכל הוא ריר ויורד בקילוף, שוב עלולים גם לקלוף סירכא אמיתית ועל זה פשיטא שאינו חלק לשום דעה.

ובאמת יש אומרים כי על אף שקילוף הוא באמת אינו מדין סירכא, מכל מקום כיון שצריך אומנות בקליפה ויש בו חשש ניתוק וכדומה, א"כ חזרנו למה שכתב המחבר שרק ירא שמים מרבים נאמן על זה. וממילא נפל בבירא כל היתר הקילוף. אלא שידוע כי המרחק בין מה שואמרים לבין מה שעושים הוא רב, וגם אלו שואמרים בודאות גמורה כי אינן מקלפים כלום ו'לא נוגעים בכלום', על שלחן הבדיקות מסירים מכאן ומשם ומענה בפיהם ש'זה כלום' וכאן מתחיל הוויכוח האמיתי וכמבואר.

כאמור, ישנו שטח אפור אצל הבודקים שאינו מוגדר אצלם כקילוף וודאי לא כמיעוץ ומשמוש, ובזה מסירים בקלות ונותנים קצת מים ביד וממשיכים הלאה ואם הכל כשורה זהו 'חלק', אבל שתי רעות חולות יש כאן, א' שאין להם הגדרה ברורה מדוע זה לא קילוף וכאן מסתעפת השאלה כיצד משווקים זאת לבני תורה שמעוניינים בחלק מוחלט ולא בשטח אפור ולא ברור, וב' שאם זה קילוף או מיעוץ, יש הרבה פרטים ותנאים לקילוף, ואז יש להקפיד על כך ביתר שאת שיתקיימו כל התנאים של קילוף.

ולחדד השאלה, שמענו מפי רב מפורסם אשר ידיו רב לו בבדיקות הריאה שנים רבות, שהעיד מפורשות וללא שום ספק על כמה מהשחיתות שבעולם שהולכים בדרך מסוימת, כי מעשה הבודק חוץ שם הוא ניתוק גמור ואין לו שום שייכות לא עם מיעוץ ומשמוש ולא עם קילוף ולדבריו הרי הוא מאכיל טריפות לישראל ה"י, ואילו הבודק שם אומר כי אותו רב אינו אלא מחדש מעצמו, ומה שעושה הוא, כך קיבל מרבותיו וכן דרכם של בודקים רבים ההולכים בדרך זו.

ואיננו באים לדון הצדק עם מי, רק להראות המציאות כפי שהיא, ומה יעשה האיש אשר ירצה לאכול בשר מהודר, אחר שיש לו עדות נחרצת כי בשר מהודר זה שיש עליו חותמים רבים, הרי הוא טריפה?! ואין אלו דברים נסתרים אי שם בספרים נדחים, אלו דברים הנעשים היום בכל יום ובכל עת ובכל שעה, ומי יכריע בזה? הרי שיש כאן שאלה הנוגעת לכלל ישראל ואין יכולת ביד מי, ליצור בירור אמיתי הצדק עם מי.

נקודה נוספת ומרכזית

כתב הפרי תבואה [שם] ... וברוב קהלות קדומות ממנים תלמיד חכם כשר וירא שמים להשגיח על בדיקת הסבין ובדיקת הריאה שיהיה נעשה במתן ועל צד הכשר, ועיקר ענין הבדיקה כמעט תלוי בנופח כי יתן את רוחו אליו כראוי וכו'.

בראשית הדברים עמדנו על המציאות החדשה של כשרות הבשר בדורינו וכתבנו כי יש למנות תלמיד חכם וירא שמים על בדיקות הריאה, ואין לסמוך כלל על הבודקים בזמנינו ולא בגלל שאינם כשרים או שאינם יודעים מלאכתם ח"ו לא זו הטענה, אלא שכל עוד ידם על העליונה [ובצדק] הרי שבפועל הם המכשירים ולא הרבנים העומדים בראש המערכת, א"כ מה שכתב הבית אפרים למנות תלמיד חכם וירא שמים נראה שהדבר רחוק מהמציאות היום, ויש להוסיף כי כל דבריו הם נכונים

כיצד סימן ג בודקין מא

בזמן שהרבנים היו מומחים ועסקו בזה בפועל ואז כבודם של הבודקים במקומו היה מונח ולא כהיום כמבואר לעיל.

עוד יש להוסיף כי הלא תראה בספרי התשובות לארכם ולרחבם כי כל הרבנים עסקו למעשה בהוראה בענין הבדיקה, וגם כאשר מינו לזה בודקים, היו הבודקים מריצים שאלותיהם דבר יום ביומו אל הרב אשר הוא היה מכריע בזה, ואל תאמר כי רק ב'שאלות' נהגו כן, כי כבר בררנו שהיום כל הבהמות וגם 'החלק' הם בגדר הוראה וכן שמענו מגדולי הרבנים דכיון שכל קילוף הוא בגדר ספק ניתוק, הרי יש לו דין ספק דאורייתא!!! כדברי הטוב טעם ודעת [תניינא סימן ק'] שאם מסתפק הוא בסירכא קטנה אם דרך קילוף או דרך ניתוק הלכה, תלוי הדבר, אם היתה זו סירכא רחבה שנחלקה וחילקה לכמה חלקים, הרי שאינו יודע על אותו ספק אם הוא עיקר הסירכא או התפצלות, בזה יש להקל אם שאר הסירכא הלכה בדרך קילוף, אבל סירכא דקה מעיקרא, בזה אין להקל כל שאין לו בירור שדרך קליפה הלכה. ומעתה, האם הכרעות אלו ניתנו לבודקים, ומאי שנא מחלק ב' של יו"ד מדוע לא נסמך על מומחים לצבעים, מאי שנא.

הנה, כל מי שבא בשערי בתי המטבחים יודע כי ביקורי הרבנים המכשירים הינם בגדר ביקורים ולא תמיד צוות העובדים נכפף לגמרי לדעתם, אחר שכמה פעמים נוכחו לדעת כי אין כוחם של הרבנים יפה בבדיקת הסכין או בבדיקות הריאה המעשית ובסתור שוחקים על משבתם ואכמ"ל. ובפרט בבדיקות הריאה הבודקים מרגישים כבביתם ביודעם שאין מי שיכול להתווכח עמם ולהכחישם, וכך זילא בעינייהו דעת הרבנים, ופשוט ואין צריך לומר כי גם אחר שהרבנים מעירים הערותיהם, העבודה נמשכת כסדרה אחר ש'מסבירים' לרב כי 'זה לא עובד ככה' וכו' וכו' משפטים ידועים ומוכרים ואכמ"ל. שאל עצמך, כמה פעמים ראית שהעירו הרבנים לבודקים שאינם עושים כהוגן והורו להם להטריף את אשר הכשירו? צא ולמד.

וגם כאשר ידו של הרב על העליונה וסרים למשמעתו באמת, כל זה אינו אלא בעודו בבית המטבחים, וכאשר שב למקומו נושמים הבודקים לרווחה ושוב עושים כהרגלם, והדברים עתיקים.

ועוד, עיין נא בספרי הפוסקים ומחברי השו"ת"ם אשר מימהם אנו שותים, וראה כמה האריכו והפליגו בזהירות אל הרבנים עד שיתנו קבלה לאדם על הבדיקות ומהם שכתבו גדרים וסייגים רבים והדברים פשוטים וידועים. והנה בשנים אחרונות מאז התקופה המדוברת שידי הרבנים רפו בהלכות אלו, נוצרה מציאות שבדק אחד מלמד את חברו ועומד לידו על השלחן כמה חודשים ומיד נכנס לעבודה והרי הוא 'בודק חוץ' ומהם שאפילו אינם עוברים בחינה אמיתית רק מעשית אצל השלחן והבוחנים עצמם אינם יודעים לעמוד על טיבו. הלא תראה הרבה בודקים שאינם בקיאים די בפלוגות אחרוני הפוסקים ואף אחד לא הורה להם כיצד לפסוק ולהכריע בדברים אלו אפילו ב'חלק', וכיון שעושים מעשים בעלמא ולא יודעים להגדיר מה הם עושים ולמה, הרי שקבלתם נפלה בבירא. וכמובן שבכל אלו יש יוצאים מן הכלל ואין להטיל דופי ח"ו במי שיודע ומדקדק.

מה שהערתם שעובדים תחת לחץ

הדבר ידוע ומפורסם שיש בזה מבוכה גדולה, גם בגלאט וגם בכשר. ונתחיל בגלאט, כאמור על דרך הרוב בודקי החוץ 'מסומנים' אצל היבואנים וסוחרי הבשר - אם יהודים אם גויים, ויודעים היטב את מידת תפוקתו של כל בודק, ויש מהם שאינם מעוניינים בבודקים מסויימים 'שעושים להם בעיות', אלא חפצים באחרים הידועים להם. וזה ברור כי אם הבודק יחרוג מרגילותו ויטריף יותר מדאי, אחת דינו להשאר בביתו, וכל זה ידוע. כלומר, החיבור הישיר בין סוחרי הבשר והיבואנים לבין צוות הרבנים הוא חמור מאוד, ולעתים לא רחוקות הסוחרים עצמם עומדים אצל שולחן הבדיקות.

ועל מידת נאמנותם של בעלי המשחטות אשר היום רובם ישמעאלים ששולטים על רוב שוק הבשר בארץ אין להאריך, וכן אין צריך להאריך במה שהתריעו ותקנו בכל הקהלות ובהרבה ספרי שובי"ם מופיע הדבר שוב ושוב, כי אין לבעל השור לעמוד על שורו וכמה תקנות חמורות עשו בזה כמובא בספרים, ומה נענה על זה שיש בו השלכה ממונית ישירה המוכרעת על חוט השערה לכאן ולכאן ובעל השור עומד על השלחן ומעורב בדעתו עם הבודק.

וכן הוא בנוגע לשחיטה שעומדים ורואים את כל פעולות השוחטים, וודאי שאם רצונו של השוחט להחמיר משום איזה ספק, ירא הוא מלעשות כן.

אשר על כן צריך לדעת על סמך מה אפשר כלל לשחוט היום בבתי מטבחים ולעבוד אצל הבעלים בביתו ממש ובנוכחותו. ויש לציין כי הדברים נכתבו מתוך נסיון ומתוך וידויים של הבודקים והשוחטים, ודע והבן את מה שלא נכתב.

במה שטוענים היבואנים ויש שמסכימים עמהם כי היום הכל חשוב כבהמת ישראל כיון שכמה פוסקים כתבו כי כיון שמשמלמים מס לנכרי, א"כ גם לבהמות נכרי יש דין בהמות ישראל וכו', ועל כן אומרים שכיום שכל יום שחיטה בחו"ל עולה הרבה כסף ליבואנים והסוחרים הישראלים, א"כ יש מקום כי יש מקום קולא בכמה דברים, כי חשיב כבהמת ישראל. ויש לדון בזה, כי כיום אלו המקפידים לקנות 'חלק' ודאי אינם מסכימים בשום פנים ואופן לסמוך על מנהג המיעוט, ועל שום שאר איזה קולות, ואף כי הוא הפסד מרובה לסוחר, ודאי שהקונים עצמם אינם מעוניינים לקנות בשר ממיעוט וקילוף הסירכות, באחד משתי הדרכים או מצד זה שאינם חפצים לאכול כלל בשר מאיזה קולת הפסד מרובה ואם היו יודעים כן לא היו קונים כלל, או שהיו מוכנים לספוג את ההפסד ועליית המחיר עקב כך, נמצא שלא שייך כלל דין הפסד מרובה או בהמת ישראל כאן, כי מתנאי המכירה הוא שרוצים רק 'חלק', וא"כ אם עושים כן, נראה כי הכל רמיה ובטול מקח.

וזו טענה גדולה, שכן בדרך כלל רוב העולם אינו בקי ויודע על הנעשה בבתי המטבחים, רק סומך הוא על הגוף הנותן את הכשרות ותו לא מדי. אמנם לא פלא הוא, שכל מי שנכנס בסוד העניינים ולמד הסוגיא היטב, מפסיק מיד לאכול בשר משום גוף כשרות, רק מאותם הנעשים בפיקוח אישי ולא בשחיתות גדולות אשר פרטנו ועוד נפרט עליהם. א"כ נשאלת השאלה, אחר אשר ידוע היטב שאם היו

הצבור יודעים את כל נבכי ההלכה וצורת העבודה כיום, מן הסתם היו מתנזרים כליל מאכילת בשר, הלא ידוע הוא כי כמה מהרבנים נותני הכשרויות אינם אוכלים מהשחיטות שלהם עצמם, רק מליין מסויים שנראה בעיניהם ראוי לאכול ממנו - כל אחד ועניינו.

סיכום הדברים

מכל זה עולה דבר אחד, כי התקנה הגדולה של כל הענין המדובר הוא קודם כל לשבור את המשוואה הפסולה הזו שהבודקים ידם על העליונה [ובצדק], ויש לרבנים להכנס לענין הזה בכל כוחם ולהעמיד הבודקים במקומם, ולו היה אפשר לעצור את השחיטה בכל העולם לזמן ידוע ואשר בזמן הזה רק רבנים מורי הוראה יבדקו הריאות הם ולא זולתם! ואח"כ יחזור הדבר למסור המלאכה לבודקים ואז תהיה מלאכתם שונה בתכלית כי אז תהיה ידם על התחונה.

ופשוט שכל זה אחר שיבררו הרבנים ויחליטו בדעה אחת מהו קילוף שהוא גלאט ויקבעו מסמרות בגדרי הרירים והסרתם. ולפי הנראה אם אכן יהיה כך, סלקא בבירא אכילת בשר בדורינו, כי אז בודאי במקום שיש היום 40% חלק ויותר, ירד משמעותית אחוז החלק, ובפרט אלו שאינם לוקחים לעצמם כלל מאותם 40% 'חלק' אלא לביתם לוקחים רק 'חלק רצפה' אשר הוא לערך 4% מהשחיטות, ואם הם עצמם יהיו הבודקים, סביר להניח שסך הבשר החלק יעמוד על 15% לכל היותר, ופה יהיה סוף וקץ לשחיטות הבשר בכל העולם כולו, כי איזה יבואן וסוחר יעמוד בהוצאות אלו, או שמחיר הבשר ישלש עצמו.

האברכים והמוצי"ם שנכנסו בשנים האחרונות לתחום הזה והתמחו בזה כמה שנים בעומק העיון ושימשו הלכה למעשה אצל רוב הבודקים שיחי' ונו"ע, שלמים בדעה אחת שיש מקום גדול לתקן תקנה גדולה שהרבנים המכשירים ונותני הכשרויות יהיו המכשירים בפועל על שלחן הבדיקות כל העת ולא לסמוך על בדיקת יחיד של בודק ולא בגלל חוסר נאמנותם ח"ו, אלא שהדבר צריך הכרעה כמו בשאר ענייני יו"ד וכאמור בגלל המצב החדש שנוצר שידי הרבנים על התחונה צריך לסובב הגלגל וכאמור לעיל. ואמת שאין כל חדש תחת השמש ודבר זה נכתב כבר לפני מאות שנים במהרי"ק [שורש לז] וז"ל: ... אבל מה אעשה ואין הדור שומע להחמיר, אלא מקלו יגיד לו, ובראותי זה הנני ממשיך את ידי מבהמה גסה דשכיחי ביה טריפות - אם לא בנבדקת מאנשים בדוקים אצלינו ושיהיו שני בודקים ואחר ההזהרה מאתי להטריף כל הסרכות ואפילו כסדרן גם בלא חלון, עכ"ל.

הנה דבריו ברורים שלא לסמוך על בודק יחיד אלא שיהיו שניים. וודאי אין לסמוך על כל בודק אלא מי שהוא בדוק אצלו [כלשוננו], היינו שיודע הרב מנהגו של הבודק בכל הפרטים והדינים, אבל כיון שהזכרנו לעיל המציאות וכו', לכן ודאי ראוי שיעמוד אצל הבודק מורה הוראה הבקי בעניני טרפות הריאה לכה"פ כהבודק עצמו, ובכל דבר שיעשה הבודק יסביר דבריו בדיוק נמרץ, ויבדוק המורה הוראה באותם הרירים הקלים אשר נכנס לגדר 'חלק', אם אכן אינה סירכא וכיצד מסירים הרירים ולפי כל הכללים והחומרות שנהגו בהם המחברים גדולי הדורות האחרונים.

ונדמה כי אין צריך להאריך בדברים אלו והדבר ברור כי כמו באפיית מצות אין סומכים על הכשר כללי, אלא כל אחד תורם מנסיונו וכשרונו להגיע אל המקסימום, כן הוא בשחיטה, כל מי שיכול ויודע מה לבדוק, אין לו לסמוך על הכשר כללי, אלא בכל שלב ושלב אם יש מי שיודע ומבין באותו ענין, וודאי אם הוא ת"ח וכ"ש אם הוא מורה הוראה, חייב לעמוד על כך ורק הוא יורה בזה ובזה נחזור למה שהיה בזמן שלפני המלחמה שהרבנים היו הבודקים בפועל והם ולא זולתם היו פוסקים בכל דבר וכפי שהדברים כתובים לארכם ולרחבם של ספרי השות"ם.

מנהג הספרדים לגבי חלק בית יוסף

שאלה: נתבקשתי לברר אודות מנהג הספרדים לגבי חלק בית יוסף וזאת מכיון שאחר בדיקה מקיפה כמעט ולא נמצאה בהמה שאין לה שום סירכה ונקיה לגמרי, אלא כמו אחד ממאה.

ועל כן רצינו לדעת על מה סומכים הספרדים בזה להקל.

תשובה: מהרה"ג ר' יעקב מוצפי זצ"ל קבלנו, שאם יש שורש קטן בריאה או בדופן אין להקל כפשט מרן, וכך צריך לנהוג, וכן קבלנו מהרה"ג רבי אברהם מונסה זצ"ל שכך נהגו הספרדים בירושלים (וצריך התבוננות גדולה לראות שלא נשאר כלום).

כל החומרות הכתובות במרן החמירו באופן ברור, ולא יועיל מה שקוראים לזה שמות מיוחדים היום. ואה"נ יש לנו בעיות קשות בלהשיג בשר כמנהגנו עפ"י דעת מרן.

המשיב: רבי יעקב תופיק אביעזרי שליט"א
מתוך שו"ת בית הוראה חיו"ד שיו"ל ע"י חברת אהבת שלו'

סימן ד

העצה הנכונה לתיקון הדבר להעמיד מורה הוראה ליד הבודק חוץ כ

לאו יקבלו איזה שו"ב מפורסם ביראה שיהיה בתורת רואה".

בא וראה דברים הנאמרים באמת מספרי הגאונים הפוסקים האחרונים מובא ב"דעת תורה" (סימן לט) וכן ב"מנחת ישכר" (סימן קטז) וזה לשונו: "תקנה יש מגדולי הגאונים מכבד לבדוק את הריאה בחוץ על ידי ב' בודקים זולת הבודק מבפנים - עוד עמו אחר, וכן המנהג בהרבה ק"ק ואין לשנות מזה במקום שאפשר על ידי שני בודקים, ומוטל על כל רב ומורה הוראה בעירו להשגיח על זה, ואם ימאן השו"ב הוא לאות שדעתו קלה וקשר רשעים בוגדים הוא להקל שלא כדת תורה וידו אחת עם הקצב, ושום התנצלות אין לקבל על זה".

ומוסיף ב"מקור הלכה": "על תקנה זו נחתם מאה גאונים ובראשם מרן ה"בית יוסף" (ומובא בתורת הזבח הספרדי א"ה סימן נא) וחכמי בריסק חזקו התקנה זו, ועיין ב"דעת תורה" שכתב שראה כתב אחד מגאונים מפורסמים שחזקו התקנה, וכתב כמו שכתבתי בפנים. ועיין ב"מנחת יוסף" שכן המנהג בבריסק [שכל בדיקה הוא על ידי שנים] אף היום, ובפה נתחזק על ידי הרב הגאון מו"ה טוביה גוטמאן הכהן ראפאפורט ז"ל מגזע

אשר על כן עינינו נשואות אל הרבנים המכשירים וראשי מערכות הכשרות שליט"א, כי הדרך הישרה והעצה היעוצה לתקן הדבר בתיקון שיש בו ממש כי היכא דלמטיין שיבא מכשורא, להעמיד עזר וסיוע והצלה רבה לכל צוות בודקים - מורה הוראה הבקי היטב בכל פרטי הדינים ובכל סוגי הריעותות, שיוכל לדון ולהורות על אתר בכל דבר הצריך ישוב הדעת, וב"ה כיום אכשור דרי ובכל תפוצות ישראל נהוג לשאול כל שאלה קלה כל שהיא מלפני המורה, ולמה יגרע תחום קודש זה החמור מכל דיני תורה שמעמידים אחריות גדולה כזו ביד בודקים פשוטים אשר מעולם לא עברו על כל הדינים בעומק ממקורם, וכלשונו של ה"בית אפרים" ב"ראש אפרים" (ס"ק קנג): "כי ראוי לכל בודק שיש בו דעת תורה ודעת נוטה להיות שם על לב מדוע עושה ככה ולהיות טעמו ונימוקו עמו, ואז ילך לבטח דרכו ולא יכשל, וכיום ניתנו הדבר לבודקים שלא שנו הרבה, ואם שנו מאז ומקדם, לא חזרו על עיקרי משנתם זה זמן רב".

ואם לא די לנו בדבריו החודרים כליות ולב, ראה נא מה שכתב עוד ב"לקוטי יוסף" (ס"ק נב) בשם "הנהגות גדולי הדורות": "שימנו הקהילה רואה נאמן ותלמיד חכם מופלג וירא ה' להיות גודר גדר ועומד בפרץ וכו' ואם

כב. מתוך ספר שיח יצחק וילקוט אליעזר (חלק ד') מאת הרב יצחק אליעזר יאקאב שליט"א רב בית המדרש "תבואות שור" ורו"כ ביהמ"ד להוראה לשו"ב וניקור "אוהל שלום צבי" וחבר בד"ץ וועד הכשרות משמרת למשמרת - ניתן להדפסה בקונטרס זה בהורמנא דהרב המחבר שליט"א להגדיל תורה ולהאדירה.

הקדושה מבעל הש"ך זי"ע ונתחזק ביתר על ידי הרב הג' בעל מחבר ב"מ ועוד חיבורים אב"ד דפה שליט"א.

ואם כן אין כאן דרישה ובקשה להנהיג ולתקן תקנה חדשה, אלא אך ורק החזרת עטרה לישנה בזמננו שהמנהג הוא כורח השעה- הרבה יותר מלפנים.

בא וראה תשובה ערוכה מאת הגה"ק רבינו השר שלום מבעלזא זי"ע שמוכא ב"דעת תורה" (סימן לט אות סט) ובין בתרי אמריו כותב הגה"ק מבעלזא וזה לשונו: "...והשו"ב שבקהילתינו כשבא לידו סירכות הללו [על ידי הדלדולים ושרוקי סומקין] ממעך אותם לפני כדי שנדע להבחין..." ומוסיף ה"דעת תורה" (שם) וכותב: "וכבר הבאתי תשובת הגה"ק מבעלזא זצ"ל דאין להשו"ב לעשות מעשה בעצמו בזה, זולת בפני הרב דמתא, ובפניו ימעך הסירכא ולפי ראות עיני המרא דאתרא יעשו".

בודקים יקרים, בואו חשבון... אם בשאלות של דלדולים בשרוקי סומקי על אחת כמה וכמה בסירכות גמורות נאמר כן, מה נענה כאשר שאלות של סירכות שלא כסדרן ושאר שאלות יסודיות עומדות לפנינו, האין נוכל לסמוך על הבודק חוץ לבדו הנאחז בסבך השאלות והספיקות המוקפות מסביבו כשאין מורה הוראה או לכל הפחות בודק שני לידו, הלא גיהנום פתוחה תחתיו. ואם הגה"ק מבעלזא שראשו מגיע השמימה כל כולו שקוע בעולמות עליונים בעבודתו הקדושה היו ידיו מלוכלכות בדם מה נענה אנן אבתריה... ואם הגאון הגדול המהרש"ם זצ"ל שכל דיני טריפות היו שגורות על פיו, דבק

וחיזק דעה זו, האין אנו אזובי קיר נתחכם על אלה, ולא נדבק בדרכם להורות ולנהוג כמותם. כי הנה כיום עומדים במקום אש להבת שלהבת אנשים שעדיין לא הגיעו למדת הוראה, וגם חסר להם לימוד וידיעה כדבעי בתורת השו"ב בשו"ע וב"תבואות שור" וב"שמלה חדשה", ובמחוי יד מעבירין את רוע הסירכא בגזיר"ה וניתוק מהריאה שומו שמים על זאת, ובודאי שיש לנו לעורר על כך ולהרים קול ברמה: למה נגרע מאבותינו... היכן המורה הוראה שיפסוק... ולא נפסח מלהביא לשון ה"תורת זבח" (הספרדי מערכת אות ב' סימן ג הובא ב"דרכי תשובה" ס"ק תמא): "לזאת יחרד לב נכון בבואו לבדוק את הריאה, ישים לנגד עיניו להיכן הוא נכנס להכשיר אוכל נפש לרבים, נסתרה דרכו ואין מי שיראהו, כי רם ה' ושפל יראה, וישים כל מעייניו אל הריאה לבדוק בנחת וכו', ועיקר הכל להיות זריז לבדוק ביראת ה' על פניו במורה ופחד, ולא ידבר בעת בדיקתו עם שום אדם, ולא יטה אזנו אל דבר אחר כי בנפשו דיבר, אולי יפרק שום סירכא באין מבין, והוא לא ידע ואשם, וחטא רבים תלוי בו. וכשהוא ממשמש בכל חלקי הריאה, ימשמש בנחת ומיתון רב, ויהיה בקי בכל דיני הריאה ככל חוקותיה ומשפטיה וכו', ויהיה הבודק כשר וירא ה' מרבים" וכו' עיין שם עוד.

לב יודע מרת נפשו... מי זה גבר בגוברין שיעיד על עצמו שכל המעלות הללו מצויים בו להיות בקי בכל עת ובכל שעה בכל הלכות הריאה... וכיצד זה עדיין לא נשמע צעקת הבודקים היראים להיות גדול עומד על גבם ולהשגיח בעינא פקחא כי היכי דלמטייה רק שיבא מכשורא.

סימן ה בדין ניקב הכרס

בס"ד, הנוכח תשע"ה

איתא במתני' דריש אלו טרפות "בבהמה" דהכרס "הפנימית" שניקבה [במשהו, רש"י] או שנקרע רוב "החיצונה" טריפה.

ומבואר מזה שיש שני כרסים בבהמה פנימי וחיצון, והנה עיננו הרואות שאין לה רק כרס אחד, ולכן כ' רש"י "בגמרא מפרש" ור"ל שבגמ' יתפרש מהו זה פנימי וחיצון, ולזה באו בגמ' (נ' ע"ב) לפרש העיד נתן בר שילא לפני רבי משום ר' נתן איזהו כרס הפנימי כלומר דזה הכרס האחד חלקו התנא לשני חלקים פנימי וחיצון עיי"ש.

ומסקנת הגמ' "איזהו כרס הפנימי" אמר רבה בר רב הונא מפרעתא, מאי מפרעתא, היכא דמפרעי טבחי, ופירש"י צד הכרס הרואה את הקרקע הנראה מיד כשפותחין הבהמה וכו', "ובנהרדעא" עבדי כרבה בר רב הונא, ושיטת רבי יוסי בר חנינא דכל הכרס כולו זה כרס הפנימי "ובמערבא" עבדי כריב"ח, ואיזהו כרס החיצונה בשר החופה את רוב הכרס.

ולדינא כתב הרא"ש (סי' ל"ג) איכא מאן דאמר הלכה כרבה בר רב הונא ואיכא מאן דאמר הלכה כריב"ח, ורש"י פסק "לחומרא" כריב"ח "וכן עמא דבר" והטור גם מביא את שני השיטות ומסיק דהעיקר כריב"ח, וז"ל ויש אומרים דכל הכרס הוא כרס הפנימי ליאסר בנקיבת משהו "וכן עיקר" ע"כ ובב"י כ' דכ' הרשב"א שבעל העיטור פסק כרבה בר רב הונא אבל רש"י פסק כריב"ח, וכן פסק הרמב"ם (בפ"ט מהל' שחיטה ה"ה) וכן דעת הרשב"א בתורת הבית וכתב המרדכי שכן פסק ר"ח ובתשובת הגאון וכתב הרא"ש דכן עמא דבר וכך הם דברי רבינו [הטור] שכ' וי"א דכל הכרס הוא כרס

הפנימי ליאסר בנקיבת משהו וכן עיקר עכת"ד וע"ע במגיד משנה לה"ר יהודה כלץ (בפ"ו מהל' שחיטה הי"א) דמביא דכן הסכימו בעלי התוס' וכ"כ ה"ר אפרים ז"ל וכן נראה דעת הרמב"ם דסתם וכתב כרס שניקב נראה דעתו דכל הכרס כולו, וכן נראה דרב אשי דהוא בתרא ס"ל כריב"ח [ועי' בערוך השלחן סימן מ"ח סעיף ו'] אולם מאידך גיסא מביא דמלבד העיטור דס"ל כרבה בר רב הונא כן ס"ל לרבינו יונה, ולפי דבריהם אם ניקב הכרס הרואה את הקרע שקורעין הטבחים בשעת הפשטת העור אז הוי נקיבתו במשהו, ובכל מקום שניקב בכרס זולת מקום זה כגון הכרס שכנגד הצלעות והשדרה נקיבתו ברובו, ומ"מ רוב הפוסקים תפסו כריב"ח וכן פסק בשו"ע (סימן מ"ח סעיף ב').

והנה כ' הב"ח וז"ל ומה שכתב רבינו [הטור] שהעיקר כהפוסקים דהלכה כריב"ח, הוא לפי שכך הוא דעת רוב הגדולים וכתב הרא"ש שכן עמא דבר, וכן פסק בשו"ע (סעיף ב'-ג').

ומוסף הב"ח וז"ל והא דנמצא הגה"ה במקצת דפוסים חדשים דווינציא"ה ראייה מן החוש שכשהשור ממלא כריסו מן הירקות קורעין אותו על גבו מן צלעותיו ומוציאין ממנו פרש הרבה וחוזר ומתרפא ובזה ניצול מן המיתה וכן עושים לגמלים בזמן הזה ומזה ראייה דהלכה כרבה בר רב הונא עד כאן הגה"ה אין זה כדאי לסתור דברי ריב"ח דכבר כתב הרשב"א בתשובה (ח"א סימן צ"ח) דכל טרפות שמנו חכמים אפילו הן מתקיימות הרבה טריפה הוא עיי"ש כי האריך והכי נקטינן דבכל הכרס הפנימי בניקב משהו טריפה ושרא להו מאריהו להמדפיסים שהכניסו הגה"ה זו בספר דלא כהלכתא עכ"ל, וכ"ה ברמב"ם (בפ"י מהל' שחיטה

הי"ג) וז"ל וכל אלו שמנו ואמרו שהן טריפה
 אע"פ שיראה בדרכי הרפואה שבידינו שמקצתן
 אינן ממיתין ואפשר שתחי' מהן, אין לך אלא
 מה שמנו חכמים שנאמר על פי התורה אשר
 יורוך עכ"ל ובביאור דבריו ובכלל כל ענין זה
 עי' בחזו"א יור"ד (סימן ה' אות ג') וע"ע בשו"ע
 (סימן נ"ז סעיף י"ח) בדין אם מועיל שהייה י"ב
 חודש לדעת אם זה טריפה או לא ובש"ך
 (סקמ"ח) ובפרמ"ג שם, ופשוט דע"י שהייה
 אפשר לברר ספק מציאותי כגון אם הבהמה
 דרוסה או נפולה, אבל ודאי דא"א להכריע עי"ז
 פלוגתא בחז"ל, ונקב בכרס למעלה בין הצלעות
 הוי פלוגתא בין רבה בר רב הונא וריב"ח, ושום
 מציאות לא תשנה לנו את הדין, ועי' היטב
 בחזו"א הנ"ל שמבאר ענין זה בטוטו"ד.

והחכמת אדם (כלל כ' סעיף ב') כ' וז"ל ואם היה
 הנקב כרס למטה לצד הקרקע טריפה
 וודאי אבל אם הנקב מצד הצלעות נ"ל דאינו
 אלא "ספק טריפה" עיין בטור בהגה"ה שם
 ובבינת אדם (כו) ע"כ ותמצית דבריו בב"א,
 דמעשה בעז אחד שדקרוה בין הצלעות סמוך
 לבטן ויצא הפרש ונראה שניקב הכרס ואח"כ
 חיתה י"ב חודש גם נתעברה וילדה כשרה, ונתן
 טעם לדבר דכיון דספק פלוגתא הוא מהני י"ב
 חודש ולידה כמ"ש הש"ך (סימן נ"ז סקמ"ח).

ברם דבריו צ"ע טובא, וראיתי בזבחי צדק
 (סעיף ו') שמביא מהגאון מק"מ שם דדחה
 את דבריו וכתב עליו שגה בזה דלא כתב הש"ך
 ורש"ל וב"ח אלא בפלוגתא דפוסקים ואף גם
 זאת כבר נחלקו עליו ולא סמכין עלה אבל כאן
 דפלוגתא דאמוראי בש"ס איך יתכן להתיר עכ"ל
 ועל כן ס"ל דהעז אסור, וכ"כ החק"ל חיוור"ד
 (ח"א סי' כ"ה) דבין מחלוקת שבש"ס בין בעיא
 שבש"ס דלא אפשרטא לא מהני שהוי יב"ח
 ועיבור ולידה אך במחלוקת פוסקים שהיא אחר
 חתימת התלמוד מהני שהיית יב"ח ולידה עי"ש
 וכ"כ בשמו, ובשם הבית דוד, בכף החיים (אות
 י') וע"ע בפתחי תשובה (סק"ב) שהאריך לתמוה

על דברי הבינת אדם, ובין דבריו כתב דלכאורה
 היתר זה צ"ע מאחר שדעת רוב הפוסקים
 להטריף בכ"מ במשהו כמו שכתב הוא ז"ל
 בעצמו א"כ הרי כתב הפמ"ג בסימן פ"א סק"ה
 דספק פלוגתא היכא דרבים סוברים כן אף חי
 י"ב חודש אין להתיר ע"ש ודבר תמוה לומר
 דמהני שהוי י"ב חודש לפשוט ספיקא דדינא,
 ולפי"ד הבינת אדם המציאות פושטת לן ספיקא
 דדינא דמקור הספק הוא פלוגתא בגמ' וחילוק
 מנהגים בין נהרדעא למערבא וזה לא יתכן
 וכמש"כ.

והנה בשו"ת שואל ומשיב (קמא ח"ב סי' פ"ב) כ'
 להכריע כדעת הבינת אדם משום ספק
 ספיקא, דהיינו ספק אם הנקב הגיע עד הכרס
 הפנימי דהלא יתכן דלא תחב אלא בבשר
 החופה את רוב הכרס, ואת"ל שתחב בכרס
 הפנימי שמא הלכה דכרס הפנימי אינו רק
 בפרעי טבחי, ובכה"ג דהוי ספק מהני שהוי
 ד"ב חודש ע"ש.

ובעניו כ"ז ניתן לומר רק במקום דהבהמה
 מקבלת חיסון בשריר ויש לנו ספק
 שמא ניקב הכרס, א"ל דהוי ס"ס ומהני שהוי
 י"ב חודש [וכע"ז עי' בשו"ת שבסוף חידושי
 רבינו מאיר שמחה סימן י"ח בשאלת הריאה
 אות ו'] אולם בנידון דידן דריפוי הבהמה הוא
 בדוקא ע"י נקיבת הכרס ובלא"ה היא תמות,
 וזהו תפקידו של האומן לעשות, וא"כ לא שייך
 לומר כאן ס"ס, ואדרבה זהו ודאי שניקב הכרס
 הפנימי בחלק העליון דהיינו בין הצלעות סמוך
 לגב הבהמה.

ובשו"ת הנ"ל (קמא ח"ג סי' פ"א) כ' בזה עוד
 לחזק את הכרעת הבנ"א עי"ש ובסוף
 דבריו כ' וז"ל דדוקא כשניקב במקרה ע"י קוץ
 או מחט שפיר כל הכרס הפנימי נקיבתו במשהו
 שמכאיב לה ביותר [ומפתח זיהום] אבל מה
 שעושין בידי אדם למען שיצא הפרש וחזינן
 שנתרפאת עי"ז א"כ י"ל שאינו מכאיב לה כ"כ
 וכו' כיון שעושין בתחבולות שלא תהי' מרגשת

כ"כ וגם חזינן שנתרפאת ועבר י"ב חודש ע"כ נלפע"ד דכשר ואין בזה בית מיחוש עכ"ל.

והנה הלוואי ואזכה להיות עפר תחת כפי רגלי הגאון בעל השו"מ ז"ל אולם בעניותי דבריו מרפסין איגרא דלפי"ד גם כשניקב היכא דפרעי טבחי וחזינן שנתרפא ע"י שהוי י"ב חודש כשרה וזה לא יתכן לומר וביותר דלפי"ד כמעט בטל דין נקב בלב ובשאר מקומות כל מקום שמועיל רפואה בימינו ע"י חכמת הניתוח, וההוראה המעשית דזה אינו וכחזו"א הנ"ל וכן עמא דבר.

ובספר דרכי תשובה מביא ב' סיעות בזה, ורוב המתירים הוא רק בס"ס דבר שלא שייך בנידון דידן וכנ"ל ואדרבה הגרש"ק ז"ל בטוטו"ד אוסר אפילו למוכרה לנכרי כשודאי ניקב הכרס הפנימי [אפילו] בחלק העליון עיי"ש.

איברא דגם בדעת תורה (ס"ק ג' ד') שכ' להקל בזה דכמה ראשונים מקילים בזה מלבד דעת העיטור וגם רוב דיעות המחמירים הוא רק משום ספק, וגם מצדד לומר שגם דעת השו"ע דפסק בסתם שהוא טריפה הוא רק מדין ספק, אולם כ"ז רק אם עלה עליה קרום ושהתה יב"ח, ובצירוף השיטות דס"ל דכשעושים האומנים הנקב באלכסון ושיפוע, דהוי כניקב זה שלא כנגד זה דכשר וא"כ אם שהתה יב"ח י"ל שנעשה הנקב בשיפוע ולכן עלה על הנקב קרום והיא חיה עי"ז ואיננה טריפה אבל שאר בהמות שלא שהו יב"ח אסורות דשמא לא עשה הנקב בשיפוע ושמא לא יעלה קרום על הנקב, ומ"מ אין להשהות הבהמה לכתחילה יב"ח מחשש תקלה וכו' עיי"ש במי הדעת.

והנה בימינו בכדי למנוע את התנפחות הכרס, ה"בוקר" מחזיק על חגורתו "דוקרן" [כלי המיועד לנקב דופן הבהמה] "אורכו" בין 12 ל- 18 ס"מ ו"קוטרו" בין 9 ל- 12 מ"מ וצינורית [מפלסטיק או ממתכת] שלפעמים

הבוקרים משאירים בפנים לזמן מה להבטיח שההתנפחות תרד במהרה ושלא ייווצרו סתימות בנקב [אפשר להשאיר זאת עד שלושה שבועות], כך שבצורה זו לא שייך לצרף את השיטות של ניקב זה שלא כנגד זה, וגם בצורת הריפוי היותר קלה שמזריקים לבהמה חומר מונע קצף, אולם מכיון שסוכ"ס מטרת הנקב לשחרר את הפרש והגזים שבבטן הבהמה, קשה להסתמך על סברא זו.

וע"ע בערוך השלחן שמאריך בביאור סוגיא זו ומסקנתו (בסעיף י"ד) דבבהמת ישראל אסור לעשות כן לכתחילה, אולם אם אירע שעשה כן מתיר להשהותה י"ב חודש עיי"ש ובנידון דידן מי יודע אם שהו י"ב חודש.

והנה במקום דלא הוי מיעוט המצוי אפשר להקל להימנע מבדיקה וכדמבואר בריש (סימן ל"ט) ועי' בפ"ת (סימן נ"ג סק"ז) ובפרט דהוי ס"ס, ספק ניקב ספק איסור [גם בניקב] אולם במקום דהוי מיעוט המצוי, גם אם אפשר לצרף שיטות להימנע מבדיקה אולם הדבר חמור שבעתיים, אולם כשנראתה מכה ע"ג הכרס לית מאן דפליג כי הבהמה בחשש טריפה ומי שבודק ורואה כן ומניח זאת בכשר הוא בחשש מאכיל טריפות את ישראל, וגם אם גוף הכשרות שמכשיר זאת לא חושש לנקבים אלו זהו רק שאינו מצריך בדיקה מטעמים הנ"ל אולם לאחר שנמצא [חשש] נקב לא יעלה על הדעת להניח זאת בכשר, וכל העושה כן אינו נאמן בכלל גם לא על החלק, ולא אמנע מלכתוב מדוע מרנא חזו"א ז"ל החמיר ע"ע לא לאכול בשר בהמה כלל, וטעמו ונימוקו עמו שמצא שיש צרירת דם בריאה, ואף שאין בזה שום חשש טריפה, מכל מקום הרי במליחה צריך לחתוך מקום צרירת הדם, ושאלוהו: הרי זה עושים לפני המליחה ומה שייך זה לשוחט, והשיב: שוחט ירא שמים כיון שבודק הריאה ורואה צרירת הדם, צריך לחתכו למנוע חשש מכשול שמא לא ישימו לב לכך בעת המליחה, וכיון שלא עשה כן חוששני

שאינו ירא שמים כראוי, שאלוהו: אם נמצא ריעותא בשוחט אחד מדוע חושש לכל השוחטים, השיב החזו"א ז"ל השוחט הזה היה מיוחד במינו ועם זאת יצא מכשול זה לכך איני אוכל יותר בשר בהמה, וכמדומני שהאריכות בזה בעניינינו אך למותר.

אשר עלה בדינו דגם לדעת המתירים אפשר לנהוג כן רק בהוראה פרטית וכנ"ל, אולם ודאי דא"א לתקן סדר שחיטה לכתחילה על סמך ס"ס, דא"א להפוך את הבדיעבד ללכתחילה ע"י יומא (פא ע"ב) ובכה"ג הלא הוא איסור גמור וכמש"כ בשו"ע אור"ח (סי' תקי"ז

סעיף ב') והמהרי"ק (בשורש ל"ט) ועי' במהרש"ם (ח"ו סימן צ"ב) - וגם כל המתירים מבססים את דבריהם על הא דאין הכרעה כריב"ח אלא דנקטינן כוותי' משום חומרא, אולם ז"ל הפמ"ג בשפ"ד (סי' מ"ח סק"ד) אמנם לענין דינא נראה דכל הפוסקים פסקו כריב"ח אם כן נפשטא בעיין וליכא ספיקא לא הא ולא הא וצ"ע עכ"ל. וע"ע בשו"ת מהר"ם שיק סימן ס"ז שדן בזה אי רשאין למוכרה לגוי. ולאחר כותבי כ"ז הראוני לע"ע בקובץ תשובות (ח"א סי' ע"ב) בדין ביטול חלב נקובות הכרס ברוב עיי"ש.

והגר"מ בראנסדרפער זצ"ל התאונן בפני כמה פעמים, על ענין טריפות הכרסים, שהרבה רבנים ובודקים אומרים שהם מומחים איזה צלקת הוא סימן לנקב ואיזה צלקת אינה מחמת נקב, ואמר לי, אני איני מומחה בזה, ולכן הוכיחו להטריף כל צלקת, ורבים הנידו לי בראשם ואמרו שאני סתם מחמיר, והם מומחים ויודעים מה הוא ריעותא ומה לא, אך אחר שהורדנו את כל הכרסים שהיה עליהם צלקת, אפילו אותם צלקות שכולם אומרים שאין בהם שום ריעותא, בדקנו אותם היטב, ותשעים ושמונה אחוזים מתוכם היו טריפות ודאי מעיקר הדין ולא חומרא, ואמר ככל הנ"ל שאפילו יבדקו כרסים עשר שנים אין נעשים בזה למומחה ואכמ"ל.

מתוך הקדמה לספר "דברי סופרים" קיצור הל' טריפות הריאה

סימן ו

בדין חשש נגיעה במתן הכשר לבשר

האם לכל רב יש "לב כביר" למנוע זאת, עי' לעיל סו"ס א' במש"כ בשם הערוך השלחן בזה.

ובן איך יתכן דבר זה הנעשה לעין השמש שישרבנים מכשירים אשר אינם אוכלים מהכשרם שבדרך כלל מוציא בין 30 אחוז ל-40 אחוז בשר חלק ב"י, אלא אוכלים מליין מסויים שנראה בעיניהם ראוי לאכול ממנו שבדרך כלל אינו עולה על 8 עד 10 אחוז בשר חלק ב"י.

ובן יל"ע איך רב שהשיקול הכספי הוא משקל גדול וכנ"ל יכול להכריע בדברים שתלויים בשיקול הדעת, כגון האם להעמיד משגיח מיוחד לבדיקת וושטות, או איזה סדר גדול של מומחה צריך לבדיקת כרסים, או למניעת התערבות בין מיני הבשר, או מהו מהירות הליין לבדיקות וביותר מה להניח ב"חלק" ומה להניח ב"כשר" ומה "להטריף" וכל כיו"ב וע"ע במש"כ בסימן ג' בד"ה מה שהערתם שעובדים תחת לחץ.

וענין זה מסתעף להרבה ענפים אולם משום כבוד אלקים הסתר דבר לא יכולתי לכתוב "פירות הנושרין" ובפרט שכאן עלי לפרוש ועי' בקידושין (עא ע"א) וצ"ע מב"ק (לה ע"א) ועיי"ש ביש"ש ובמש"כ "בשער" לקונטרס על פלגי מים [מודפס בשע"ח ח"ג] וי"ל, עכ"פ בנידון דידן לתועלת הענין א"א לפרט וגם אי אפשר לפרוטם כי רבים הם, והמבין דבר מתוך דבר יבין ומי שאינו מבין עליו רק לדעת שהיודעים את כל נבכי ההלכה וצורת העבודה כיום מתנזרים [כמעט] כליל מאכילת בשר.

שו"ע (סימן י"ח סעיף י"ח) הטבח צריך שיטול שכר מן הטרפות כמו "מן הכשרות", הג"ה שלא יבא להקל להכשיר כדי לקבל שכרו מן הכשרות (ב"י בשם ריב"ש) ולכן נהגו בקצת מקומות שאין אדם שוחט ובודק לעצמו אלא אותן הממונים מן הקהל עכ"ל.

ובדרכ"ת (ס"ק קפ"ה) כ' וז"ל ואפי' הוא חכם גדול חסיד וירא שמים ומומחה כאילא ביבנה ואפי' אינו נוטל השכר תיכף מן הכשרות רק שיסתעף ליה שכר יותר אפי' לאחר הימים ואפי' אין השכר ברור בכל זה אסור, שמ"ח סעי' כ"א ותב"ש סקט"ו וגליון מהרש"א ומנהז"ב שם מש"ס בכורות (דף כ"ט) עיי"ש.

והנה עתה נחזי אנן, דאם היבואן והרב המכשיר תלויים זה בזה, היבואן צריך את הרב המכשיר בכדי לחדור לשוק מסויים שהרב המכשיר מייצג, ומאידך הרב המכשיר צריך גם את היבואן, דהלא הוא מקבל מהיבואן "משכורת" והרב המכשיר יודע שכל יבואן צריך גם להרויח והוא לא יכול להתפרנס רק מבשר חלק אלא צריך גם כשר, וגם הוא אינו יכול להחזיק מערכת של צוות גדול שזה כולל "טיסות", "אש"ל", "משכורות" עם כמות קטנה של בשר חלק, וא"כ נשאלת השאלה על מי אנו סומכים בהכרעות שתלויים בשיקול הדעת שהמורה היתר עם השוחד ממון כה גדול.

והנה כבוד אלקים הסתר דבר, אולם צא ולמד האם בכה"ג שהיבואן והרב המכשיר תלויים זה בזה, יכול הרב המכשיר למנוע מהיבואן להסתובב כל היום במפעל, ואפילו שזה נגד ההלכה כמבואר בהרבה ספרי שובי"ם

סימן ז

בדין אכילת בשר בהמה בימינו

בס"ד תמוז תשע"ד

להו"כ הגאון הגדול וכו' מוטיקי בעלי הוראה רב רבנן ממשיך מסורת ההוראה תלמיד מובהק למרן בעל השבט הלוי שליט"א מהרש"א שטרן שליט"א רב מערב ב"ב שלו רב וכו"ם אחרשכ"ר

בא אני בזה בהמשך לשיחתנו הכאובה במצב שהיטת הבהמות באופן כללי, ובדיקת פנים וחוזן באופן פרטי, וברגע נוקט אני בשב ואל תעשה בהוצאת הקונטרס "כיצד בודקין" וכפי הוראת פמנע"ת, אולם דא עקא הרבה מעות יש לי בעניינים אלו ואין לי שולחני להרצות (פנהדרין סח ע"א) אולם אחת היא בקשתי מחמת חומר הענין שפמעכ"ת ישים עיניו הטהורות על דבריי הפעוטים, אם לא יהיה לטירחה לפניו, וישמח לבבי בתשובתו השלימה, ואענדהו עטרה לראשי.

בדבר השאלה, לפי מה שאומרים הת"ח המבינים בבדיקות פנים וחוזן של בהמות, שדרך כלל לא יתכן בשר חלק ללא סירכות ע"פ דין לפי מסורת הבדיקה שבידנו, יותר מעשרים אחוז באופן ממוצע, האם יש היתר לכבוד שבת או יו"ט לאכול מועד כשרות שמוציא כמעט באופן קבוע יותר מחמישים אחוז בשר חלק.

לשמוע אל העומד על ימינו לשטנו עכ"ל וע"ע בשו"ע (סימן י"ח סעיף י"ח) ואכמ"ל.

עוד יש להקדים בביאור הענין מה שאנו מוצאים כמה וכמה פעמים ברמ"א ובשאר פוסקים, היתר לכבוד אורחים או לצורך שבת, דלכאורה ממ"נ אם המאכל מותר, א"כ ההיתר הוא על גוף המאכל והוא לכל הימים ואם איכא איסור במאכל א"כ איזה היתר יש לכבוד שבת ויו"ט, וכי ח"ו הותרו מאכלות האסורות לכבודם וצ"ע.

והרמ"א בהקדמתו לתורת חטאת כ' וז"ל והנה אתנצל עצמי בדבר אחד שלא יחדשני המעיין והוא כי לפעמים כתבתי להקל בהפסד מרובה או לעני בדבר חשוב או לכבוד שבת, והוא מטעם כי באותן המקומות היה נ"ל כי היתר גמור אליבא דהלכתא רק שהאחרונים ז"ל החמירו בדבר ולכן כתבתי במקום דלא אפשר יש להעמיד הדבר על דינו וכן מצינו בקמאי ובתראי דעבדי הכי וכו' עיי"ש.

כתב הרמ"א (סימן ל"ט סעיף י"ג) ולי נראה וכו' שלא למעך בורדא ובכל סרכות שהם שלא כסדרן מאחר שסירכא שלא כסדרן טריפה

הנה בראשית כל צריך לברר איך יתכן מציאות כזו, וידידי הרב ... שליט"א ביאר לפמעכ"ת ענין זה בהרחבה... (וכנ"ל בסימן ג') והריב"ש (סימן תצ"ח) כ' וז"ל "הנה כמה חכמים ובקאים בחדרי תורה ובדיני טריפות, ואינם יודעין לבדוק מפני שלא הורגלו בזה" ע"כ, ולדאבונינו כמה "חושבים" עצמם לחכמים ובקאים בזה בין בחלק העיוני ובין בחלק המעשי, ובמודעין ובשלא יודעין מנתקין הסירכות ומאכילים... את ישראל ה", ובנידוד"ד כמעט ממש אין מי שיכול לפקח ע"ז, וגם לו יצויר שנמצא את הת"ח הבקי בדיני טריפות שהורגל בבדיקות והוא יר"א מרבים, זה עדיין לא מספיק, כל זמן שיש עליו לחץ גלוי או סמוי מבעל הבהמה או המשחטה, וכבר כתב ע"ז הערוך השלחן (סימן ל"ט סעיף קט"ו) וז"ל יש כמה וכמה שאינם אוכלים משום סרכא דעל כל ההיתרים צריכים שהבודקים יהיו יראי אלוקים שידוע שהקצבים אף אם המה אנשים ישרים מ"מ חרדים על ממונם וביחוד בזמנינו זה שההפסד רב מאוד כשנטרפה הבהמה ויסיתו ויגזרו בהשוחט ולכן צריך השוחט להיות י"א "ולב כביר" לבלי

מוזכר בגמ' ואין חולק עליו אין לסמוך אדברי מקילין בענין המעוץ והמשמושים וכו' אבל המנהג בעירנו למשמש ולמעץ בכל הסרכות ואין חילוק בין סירכא לסירכא ונכון לחוש למה שכתבתי אם לא בהפסד מרובה וכו', וכ' הש"ך (סקל"ז) כ' הב"ח ונוהגין להתיר אפי' שלא במקום הפסד מרובה והנח לישראל מוטב שיהיו שוגגים וכו' עכ"ל (ועי' בשו"ע אור"ח סימן תר"ח סעיף ב').

והפמ"ג כ' עלה וז"ל וע"כ מי שהוא בעל תורה לא יאכל משום סירכא כ"א כסדרן למטה מחציין יש להקל לבעל נפש ואף גם זאת לצורך שבת או י"ט כי דעת רמ"א דצריך בדיקה וא"א בקיאיין כמבואר בד"מ וכאן בהג"ה עכ"ל וצ"ב מדוע אף לכבוד שבת לא התיר מיעוץ בסירכא שלא כסידרן אף דהרמ"א מתיר בהפסד מרובה, ועי' לקמן בשפתי דעת (סקמ"ג) דמבואר מדבריו דס"ל דלצורך שבת או סעודת מצוה או עני, הוי כהפסד מרובה וצ"ע.

וצ"ל דאעפ"כ חשש לדינא דגמ' בסירכא שלא כסדרן, ובאם ח"ו עשה את המיעוץ שלא כדין נופל באיסור דאורייתא ועי' בריש יור"ד בכללים בהוראת איסור והיתר (אות ו') שכ' ויראה לי דכל מקום שהרב [הרמ"א] היקל בהפסד מרובה ויש עוד ספק יש להתיר אף בלא הפסד מרובה, דהוה ס"ס פלוגתא מאחר דמתיר בהפסד מרובה שהרי הרב ז"ל אומר כן בהקדמה לס' תורת חטאת שהתנצל א"ע על שלפעמים מיקל בהפסד מרובה או שעת הדחק דנראה לו דעת המתיר עיקר עי"ש עכ"ל ובנידון דידן נראה מלשון הרמ"א דדעתו להחמיר במיעוץ סירכות שלא כסדרן וכמעט קרוב לעיקר הדין, ובזה מבואר הכרעת הפמ"ג דמי שהוא "בעל תורה" לא יאכל משום סירכא כ"א כסדרן וכו' ואף גם זאת לצורך שבת או יו"ט וכמש"כ.

כתב הרמ"א (סימן ל"ט סעיף י"ז) דבמקומות ששוחטין אצל עכו"ם והניחו הבהמות אצל עכו"ם בין שחיטה לבדיקה אין חוששין

שמה העכו"ם הכניס ידו ונתק הסרכות דבדיקת ריאה דרבנן וספיקא להקל, מיהו אם טבחים עכו"ם רגילין לעשות כך יש לחוש אפילו בדיעבד וכו', וכ' הש"ך (סקמ"ג) כ"כ הרשב"א וקשה לי נהי דעובדי כוכבים מורגלים בכך מ"מ מאן לימא לן דהיתה סרוכה הא כיון שנשחטה בחזקת היתר עומדת (חולין ט' ע"א) וכי גרע מנאבדה הריאה דמכשיר הרשב"א וכן הרב בהג"ה (לעיל סעיף ב') מכשיר בהפסד מרובה, ונ"ל כיון דהניחו אצל העובד כוכבים הוה כמזיד עכ"ל, וכ' ע"ז הפמ"ג וז"ל עש"ך דאפילו בה"מ אסור כאן דהוה כמבטל איסור דרבנן במזיד דאסור לו, ולפי"ז לאחרים יש להקל (עי' לקמן סי' צ"ט סעיף ה') והיינו לצורך שבת או סעודת מצוה או עני דאל"ה לא שייך ה"מ ועיין סי' ס"ט וכו' עי"ש וביד אברהם כתב דלא כהפמ"ג [שכ' דלאחרים שרי כמו כל מבטל איסור במזיד] מהא דאיתא להדיא בריב"ש (סי' תצ"ח) דלא כדבריו, והוא דכ' גבי מבטל בדיקת הריאה דה"ל כאילו נתבטל בשביל כל הקהל למי שירצה לקנות ואע"פ שלא נעשה בשביל אדם מיוחד אלא על הסתם בשביל מי שירצה לקנות והרי הוא כמו שנעשה בשבילם ביחוד, והביא ראייה מעירובין (מ' ע"א) גבי תחומין דאם בא למכור גם בשביל ישראלים ה"ה כבא להם ביחוד.

והנה ז"ב דאפילו לדעת הפמ"ג דאיבוד הריאה במזיד שרי לאחרים, אולם נראה לכאורה דכ"ז רק כשעכו"ם עושין כן, וגם רק כשהישראל משתמש בהיתר זה באופן מקרי, אולם כשישראל עושה כן לכאורה אפילו בדיעבד אסור וכ"ש כשנעשה באופן קבוע, וכמש"כ הש"ך (סק"ח) על הא דכ' הרמ"א ויש מחמירין אם נאבדה הריאה, דס"ל דכיון דהצריכו חז"ל בדיקה אסורה אפילו דיעבד כשלא נבדקה שאל"כ מה הועילו חכמים בתקנתן דכל אחד ישליך הריאה בלא בדיקה, אולם יעוי"ש דגם בכה"ג משמע דבהפסד מרובה שרי דאפשר לאוקמי על עיקר דינא

דאמרי' בהמה כיון שנשחטה בחזקת היתר עומדת, איברא דמבואר בריב"ש הנ"ל ומביאו הש"ך (סימן קי"ט סק"ח) דאם ניטלה הריאה ולא נבדקה כשירה היינו דוקא אם פעם אחת אירע כן באונס או בשוגג אבל שיעמוד מי שידוע לנו שאין יודע לבדוק ויבדוק במזיד ושיאכל על סמך בדיקתו זה ודאי אסור לד"ה ואע"פ שאין בדיקה זו אלא מדבריהם והוי כההיא דאין מבטלין איסור לכתחילה דאם בטלוהו במזיד אסור עכ"ל וכן כ' המחבר בסי' צ"ט ס"ו דאיסור של דבריהם אם בטלוהו במזיד אסור עכ"ל וא"כ צ"ב טובא אם יש מקום להקל בה"מ בנידון דידן וצ"ע.

ברם כ"ז לענין לקנות מבשר זה לצורך שבת או יו"ט, אולם מי שנמצא בדרך או אפילו סתם כך שאינו בביתו נראה דיש מקום להקל בזה וכדלהלן.

איתא בכתר ראש, למוהר"ח מואלזין ז"ל (אות קנ"ב) "סירכות" אמר רבינו שח"ו למעך הסירכות במקום שעד הנה לא נהגו למעך [ובמעשה רב אות צ"א כ' וז"ל שלא לאכול מבהמה שהורה בה חכם "ומסירכא"] "בדרך או באכסניא" אין לחקור ע"ז דהוי כניטלה הריאה ע"כ וצ"ב היתר זה.

כתב השו"ע (סימן ל"ט סעיף ב') מי שקרע בטן הבהמה וקודם שתבדק הריאה בא כלב או כותי ונטלה והלך לו הרי זו מותרת " ואין אומרים שמא נקובה או סרוכה היתה". הגה, ויש מחמירין אם נאבדה הריאה ואין להתיר רק במקום הפסד גדול וכו' - והטעם בהא דכ' המחבר "ואין אומרים שמא נקובה או סרוכה היתה" כ' הש"ך (סק"ז) דרוב בהמות בחזקת כשרות הן ע"כ ומקורו טהור מחולין (ט' ע"א) שנשחטה הרי היא בחזקת היתר עד שידוע לך במה נטרפה, ובפר"ח (סק"ג) כ' וז"ל ואע"ג דהאידנא ברוב המקומות הטרפות שכיחי טפי מהכשרות, טעמא דמילתא משום שמחמירין הרבה חומרות שאינם מעיקר דין התלמוד וכן

איכא מילי טובא דבעו בדיקה ולא בקיאינן בבדיקה ומטרפינן להו וכן כמה בהמות מחמת ספק מטרפינן להו, אבל היכא שנאבדה הריאה ודאי אזלינן בתר רובא שמעיקר הדין כשרות הן כדמוכח מההוא עובדא דכבדי וכולייתא דמעלי יומא דכיפורי דאיתא בפרק גיד הנשה (צה ע"ב) עיי"ש, ושם איתא דרב נחמן מנהרדעא איקלע לגבי רב כהנא לפום נהרא במעלי יומא דכפורי אתו עורבי שדו [השליכו] כבדי וכוליתא אמר ליה שקול ואכול האידנא דהיתרא שכיח טפי, ופירש"י דהיום רוב שוחטים ישראלים הם ולספק טריפה לא חיישינן דרוב בהמות אינן טרפות ע"כ.

ולפ"ז ניתן לבאר דברי מוהר"ח מואלזין ז"ל דההולך בדרך או באכסניא, דהבשר קרוב לו דאי דכשר [לחלק מן הפוסקים] רק יש מקום להסתפק אם הוא "חלק ללא סירכות" בכה"ג אין צריך לבדוק דהא איכא ס"ס ספק לא היתה ריעותא כלל בבהמה, וגם אם היתה ריעותא שמא הלכה כדברי המכשירים, ולא נחשב כמבטל איסור לכתחילה, דהלא הוא לא בעל הבהמה וגם נעשה בדיקה כדן, אולם בכה"ג שהוא בדרך ס"ל למוהר"ח ז"ל דאין לחקור ע"ז, וכבר כ' לעיל דדעת הפמ"ג דאפילו אם בעה"ב איבד הריאה במזיד שרי לאחרים, ועי' בש"ך (סימן ק"י בדיני ספק ספיקא סוף אות ל"ה) שכ' וז"ל דהיכא דאפשר לבדוק כגון שהוא לפנינו ואין הפסד בדבר יש לבדוק אבל בלא"ה אין להחמיר, ותו דהרי הסה"ת והסמ"ג כתבו גבי רואה דם מחמת תשמיש דמותרת בלא בדיקת שפופרת מטעם ספק ספיקא כו' ומביאם ב"י לקמן סימן קפ"ז וכו' עיי"ש. וכן עי' בפמ"ג. ועי' בשו"ת אבני נזר (יור"ד סי' רכ"ב אות ד) דהעלה להלכה כהש"ך דבס"ס גמור א"צ לברר, וע"כ אינו מזיק ספק חסרון ידיעה.

והנה יל"ע לפי דברי הגמ' בחולין (יא ע"ב) לר"מ דחייש למיעוטא הכי נמי דלא אכיל בישרא, וכי תימא הכי נמי דהיכא דלא אפשר שרי, א"כ יל"ד במקום דאין לו אצל מי

מרמז בפ"ת (סימן י"ח סק"ט) עיי"ש דכן מוכח מגוף הגמ' בחולין, וא"כ הדרינן לדוכתא קמייתא לדון האם מותר לאכול בשר בהמה [לפי הנתונים שבריש דברינו באם הם נכונים] בשבת ויו"ט, [וכבר כ' לעיל מהפמ"ג דכ' דמי שהוא בעל תורה לא יאכל משום סירכא "כ"א כסדרן למטה מחציין" יש להקל לבעל נפש ואף גם זאת לצורך שבת או יו"ט ע"כ הרי דס"ל דבסירכא שלא כסדרן, לא יאכל אף בשבת ויו"ט] וצ"ע.

והנה בנידון דידן א"א לשאול ולברר את האמת אם הבשר חלק או כשר, או ח"ו יותר גרוע, ועי' בב"ח (סימן תל"ז) ד"ה וכו' הב"י, ובב"י (ריש סימן תל"ט) אולם אין זה נפק"מ לדידן מכיון דלמעשה הדבר אינו בר בירור, ולכן נראה למעשה דמי שאינו בביתו מותר לו לכתחילה לאכול בשר בהמה בשבת או יו"ט או סעודת מצוה, וגם רשאי לאכול בשר תאוה בימות החול, וזהו מדין ס"ס וכנ"ל וגם דבכה"ג דהוי בדרך או באכסניה הוי כניטלה הריאה וכדברי מוהר"ח מואלזין הנ"ל ובצירוף דברי הפמ"ג דאפילו איבד הריאה במזיד שרי לאחרים ובודאי נידון דידן לא גרע מזה ואדרבה עדיף מזה, וכן עיין בתשובת הגרע"א (ח"ד יו"ד סימן א' בהוצאת המאור) אולם בעל נפש ימנע מכל זה גם בשבת ויו"ט אם יש לו בשר עוף, אולם לקנות בשר זה לבית צ"ע, וזאת מכיון דעי"ז הוי ביטול תקנת רבנן דאיכא חיוב בדיקת הריאה.

ולאחר כותבי כ"ז ראיתי בשו"ת שואל ומשיב (קמא ח"ב סימן ק') שכבר נשאל מחכ"א להיות שנהג מכמה שנים שלא לאכול מבשר סירכא, והנה אז נסע פעמים מעטים לבית רבו החסיד וכעת הוא צריך לנסוע כ"פ וכ"פ אשר צריך לאכול אצל בעה"ב וקשה לשאול אם אוכל מבשר הסירכא, ושאל אם יש לו התרה, והשיב השו"מ דלדעתו יש לפתוח לו בחרטה דכיון דעל שבת ויו"ט בכה"ג שאין לו לאכול רק אצל בעה"ב שאינו נזהר אדעתא דהכי לא קיבל עליו דבר מצוה לא עקר, וכמ"ש בשו"ת בית יעקב (הנ"ל) במי שנזהר שלא לאכול רק משוחט

לחקור אחר הבשר אם מקרי לא אפשר, ובפשטות ודאי דלא, דמי מכריחו לאכול בשר, וגם בשבת ויו"ט דאיכא מצוה לאכול בשר יכול לצאת ידי חובה בבשר דגים, וכדמוכח מקושית הגמ' "פסח וקדשים" מאי איכא למימר ולא פריך "בשבת ויו"ט" מאי איכא למימר ולעניננו דכל החשש שבדיקת הריאה נעשית שלא כדין אפשר גם לצאת ידי חובת שמחת יו"ט בבשר עוף וכן מוכח מהא דאמרינן בביצה (י' ע"ב) אי נמי זימנין דמשתכחי כלהו כחושים ושביק להו ואתי לאמנועי משמחת יו"ט, הרי דנפיק בבשר עוף בשמחת יו"ט, והא דאיתא בחגיגה (ח' ע"א) דאין יוצא ידי שמחת החג בבשר עופות, צ"ל דהתם מיירי רק בשלמי שמחה, אולם שמחת יו"ט יוכל לקיים גם בבשר עופות, ועי' בשו"ת חות יאיר (סימן קע"ח) וצ"ע.

איברא דלאחר הוכחת הגמ' מפסח וקדשים דר"מ סמך על הרוב, א"כ גם באכילת בשר תאוה אפשר לסמוך על הרוב, ועיי"ש בתוד"ה פסח וקדשים, ברם רש"י שם בד"ה פסח מבאר דאיה"נ אהא מילתא סמכינן ולא בדקינן כל י"ח טרפות, אולם נקובת הריאה משום דשכיח בי ריעותא בדקינן וכו' עיי"ש ולאחר דאיכא חיוב לחשוש למיעוט המצוי בריאה, א"א לאכול הבשר בלא בדיקה על סמך הרוב מלבד כשנאבדה הריאה וכנ"ל.

ובשו"ת בית יעקב (סי' צ"ה) כתב שבספר השל"ה כ' שראה חסיד אחד שלא אכל בשר שחוטא משום שראה בחוש המשוש שהסכין פגום והשוחט לא הרגיש בזה, אם ראוי לנהוג כן ממידת חסידות וכו' ועיי"ש דמבאר דמקרי "לא אפשר" וכנ"ל, וגם ס"ל דמעיקר הדין שחיטתו כשרה, ועל סמך הגמ' בחולין (דף י"א) הנ"ל, כ' דבשבת ויו"ט דמבטל מצוה אם אינו אוכל בשר הוי דומיא דפסח וקדשים דאסור להחמיר על עצמו.

ברם כ"כ להוכיח דבשבת ויו"ט אינו מבטל מצוה אם אוכל בשר עוף, וראיתי דכבר כן

שהרי ב"ב אכלו תמיד מסרכא פשיטא דעכ"פ בהתרה סגי עיי"ש.

וע"ע ביבמות צג, ב בתוד"ה אלא, דמוכח דאין להחמיר על חשבון כבוד שבת, ועי' בשו"ת אבני נזר או"ח (סי' תכ"ח) ובני מאיר שיחי' האיר עיני דכן מוכח מב"מ נד, א עיי"ש.

איברא דנידון דידן גרע מבשר סירכא וכמש"כ בהרחבה לעיל סימן ג' אולם מידי ספק ספיקא ושאר הצירופים הנ"ל לא נפקינן, אולם למעשה צ"ע.

ואת אשר נלע"ד כתבתי
חיים רוטר.

שהראה סכין לפניו וכדו' דשבת וי"ט א"צ ליהזר, והביא מהך שאמרו בחולין דף י"ב וכ"ת ה"נ פסח וקדשים מאי איכא למימר ומבואר שם בתוס' דעל דבר מצוה א"צ להחמיר ע"ש ולפי"ז הוה נדר שהותר מקצתו הותר כלו ועיין יור"ד סי' רכ"ט, ובלא"ה עיין פר"ח סי' תצ"ו וכו' ובדין תשיעי דדברים הנעשים מחמת פרישות וחסידות אף התרה לא צריך ובסייג סגי בהתרה ואף דהפר"ח ביו"ד סי' ל"ט חולק בקצת דברים עליו [ועי' בשו"ת שערי חיים ח"ג סימן פ' במשכ"ב] עכ"פ בכך שאינו רק משום פרישות

יעויין בספר מכתבי רבי עקיבא איגר (מכתב קפ"ז) שכ' וז"ל...
ואם עוד תחשבוני לרב אב"ד שלכם ולשמור פקודתי, תראו לתקן זה ולקבוע זה ליתד שלא תמוט ששני השוחטים צריכים לילך יחד לשחיטות גסות ודקות ועגלים (חוץ מעופות) שיהיה בדיקת סכין ובדיקת הריאה יוצא מבין שניהם, פעם ישחוט ויבדוק זה והשני יעמוד ע"ג ויבדוק אחריו הסכין והריאה ופעם ישחוט ויבדוק השני והא' יעמוד ע"ג ויבדוק אחריו הסכין והסמנים, ובשום אופן לא יהא נעשה ע"י אחד בלתי אם שנים נועדו יחד, ורק לפעמים ע"י מקרה שאחד יש בו מיחוש ח"ו או כדומה, צריך השני להודיע כן תחילה להמורה וליקח רשות ממנו לילך לבדו למלאכתו מלאכת השמים, תדעו כי הוא ענין ותיקון גדול למאד מאד, אבטח כי דברי יעשו פרי אצלכם בעז"ה ומה טוב אם תרצו למחול עכ"ה ולהודיעני שנתמלאו דברי ואשמח בזה, ראוי ונכון שיתחייבו כן ב' השוחטים בחתימת ידם בפנקס הקהל שיהיה זה למשמרת ולחק קבוע ולא יעבור.

ידיכם דש"ת בלו"נ הק' עקיבא גינו מא"ש

סימן ח

בדין הקמת עדרי בני פקועה

אורך ימים ושנות חיים בטוב ובנעימים על ראש צדיק ונשגב, ידיד ד' וידיד ישראל ה"ה רב האי גאון האמיתי המפורסם לשו"ת, שר התורה, מנורה המהורה, מרא דכולא תלמודא, רבן של ישראל כקש"ת מוהר"ר ... שליט"א עד ביאת גואל צדק בב"א, שלו רב

בהרמנותא דמר גאון שליט"א, הקרה ד' לידי מכתב שגשלה לכהרג"ק שליט"א וז"ל:

הנני בזה להזמין את הדר"ג שליט"א לסעודת נישואין וכעצתו ובברכתו יוגש בה בשר בן פקועה מעדר בני פקועה. ובוה יחזיר מנהג רבותינו גאוני קמאי שכל דבריהם דברי אלוקים חיים והם הם הדברי קבלה שמפיהם אנו חיים. ונאכל שם מבשרו מאשר הותו ראשו ובברכת הנותן ליעף כח הדר"ג שליט"א יעמוד שם בנבורתו וישליט בקופיץ להשלים תיקונו, כר' שרירא גאון אשר האכיל בחופה מבני פקועה שהיו לו והמיתם בקופיץ בין קרניהם. יאכלו ענוים וישבעו אכיל"ר. ומבקשים ברכת הדר"ג שליט"א וחתימתו להצליח בעבודתינו. עכ"ל.

ואמנם יראתי בפצותי את פי בפני הדר"ג שליט"א, אולם מכיון דקיי"ל דבאיסורא אין חכמה ותבונה ואין עצה לנגד ד', ע"כ באתי בשורות דלחלן, ובוה החל.

בעינן דהיינו שפקוע והיא קלוטה שנשחטה ונמצא בה ולד שהוא ג"כ קלוט, ובדיעבד פשיטא דאינו אוסר ע"כ [כיון דמידי דרבנן הוא נקטינן לקולא, ב"ח].

ויל"ע מהו כוונת הרמ"א בהא דכ' "או שהיה בו שום שאר דבר תמורה" והנה מקורו הוא מהגהות אשר"י בחולין (עד ע"ב) וז"ל ורבי שמריה קבל מרבו מרבי אליעזר בן רבנו משולם שרב שרירא גאון אבי רב האי גאון עשה ב' מעשים וכו' וגם בני פקועות היו לו ולא שחט אחד מהם אלא המית שניהם [משמע שהיו לו רק שנים] בקופיץ בין קרניהם והאכילם בחופה ואין משם ראייה להחזיר בלא שחיטה דשאני התם דחופה הואי ותמיהו אינשי כההיא דאביי דאמר הכל מודים בקלוט בן פקועה שהוא מותר בלא שחיטה דמתוך שתמיה על קליטתו קול יוצא עליו שהוא בן פקועה ולא אתי לאיחלופי, מא"ז: ע"כ. וכ"כ הב"ח (בסו"ס י"ג) ועי' בפ"ת (סק"ה).

ומבואר לן דכוונת הרמ"א בדבריו "או שהיה בו שום שאר דבר תמורה" דאין צורך דהדבר התמורה יהיה בדוקא בגופו, אלא אפילו

כתב השו"ע (סימן י"ג סעיף ב') השוחט את הבהמה, ונמצאת כשרה, ומצא בה עובר בן ח' בין חי בין מת, או בן ט' מת, מותר באכילה ואינו טעון שחיטה, ואם מצא בה בן ט' חי אם הפריס על גבי קרקע טעון שחיטה אבל שאר טרפות אינו אוסר אותו ואם לא הפריס על גבי קרקע אינו טעון שחיטה, "ואם פרסתיו קלוטות פי' שפרסתו כולה א' ואינה סדוקה (רמ"א) (או שהיה בו שום שאר דבר תמורה) (הגהות אשר"י) עכ"ל" אע"פ שהפריס על גבי קרקע אינו טעון שחיטה", ויש מגמגמין בדבר עכ"ל.

והנה הטעם דאם הפריס על גבי קרקע טעון שחיטה, כ' הש"ך (סק"ד) דזהו מדבריהם דלמא אתי לאחלופי בשאר בהמות כשרואין שאוכל אותו בלא שחיטה כדאיתא בש"ס ופוסקים ע"כ.

ברם אם פרסתיו קלוטות אע"פ שהפריס על גבי קרקע אינו טעון שחיטה, והטעם בזה מבואר בט"ז (סק"ו) דמילתא דתמיהא הוא ודכירי אינשי שזה התמיה הוא בן פקוע ולא אתי לאחלופי "ויש מגמגמין" ס"ל כלישנא אחריתי בגמרא דדוקא תרי מילתא דתמיהי

דבר צדדי כל שיש לו פרסום והוי מילתא דתמיהא דע"ז דכירי אינשי, אין צריך שחיטה אף שהפרס על גבי הקרקע.

איברא דצ"ב מדוע האחרונים לא הביאו דין זה הלכה למעשה דהא יש נ"מ גם לדין דבעינן ב' תמיהות דעכ"פ אם היו פרסותיו קלוטות וגם היה ביום חופה דנחשב ג"כ תרי תמיהי, וראיתי בדרכ"ת (סקכ"ה) דמביא דהגר"ש קלוגר ז"ל בהגהותיו הנקרא חכמת שלמה, נתקשה בזה וכ' דאפשר י"ל דדוקא בזמניהם שהיו שוחטין ביום החופה עצמה כמש"ל סי' ט"ז לענין אותו ואת בנו ע"כ היה נחשב אז יום החופה מילתא דתמיהא אבל בזמן הזה דאין דרך לשחוט ביום החופה רק יום או יומים קודם החופה לא נחשב חופה למילתא דתמיהא ולכך אף אם אחד רוצה לנוחרו ביום החופה אין להתיר בזמנה"ז משום דאתו למיחלף לנוחרו קודם יום החופה דדוקא בנשואין אטו דעלמא לא מיחלף אבל בנשואין גופייהו בין יום החופה ליום הקודם מחליף ולכך השמיטו האחרונים עיי"ש.

והנה מבחינה כשרותית איכא כמה מעליותות לבני פקועה א' דמלבד דטעון שחיטה, שאר טריפות אינו אוסר אותו, וכהיום רוב הבהמות אינם חלק למהדרין ע"י במ"ב (סימן תצ"ח סקמ"ט) ובאם יקימו עדרי בני פקועות כמעט כל הבהמות יהיו "חלק". (ב' גם חיוב שחיטתה מבואר בט"ז (סק"ד) דהוא משום מראית עין דאתי לאחלופי בבהמה גמורה כיון שגם זה הפרס ע"ג קרקע, ומסיק דאין לנו להחמיר לאסור בדיעבד אם לא נשחט ובפרט דהא כתב ב"י בשם המגיד וגדולי המורים דאין סכין פגומה אוסר כלל, אמנם ע"י בפלתי (סק"ד) שכ' דמשמעות כל הפוסקים דלא כט"ז, דשחיטה מעכב דיעבד, וע"י בפ"ת (סק"ג) ובדרכ"ת (סקי"ט) לענין ברכה על השחיטה. וע"י בחכ"א (כלל ד' סעיף ב').

ומאידך גיסא איכא כמה טעמים למנוע הקמת עדרי בני פקועה א' לא ראינו כן אצל אבותינו. ב' באם יקימו עדרים מהם, לאט לאט תשתכח תורת הבדיקה [והשחיטה] ממה שנשאר לנו בגלות זו. ג' עלול לצאת מזה תקלה גדולה, דהנה כתב השו"ע (שם, סעיף ד') בן ט' חי שנמצא במעי שחיטה כשרה, וגדל ובא על בהמה דעלמא והוליד אותו הולד אין לו תקנה בשחיטה, וכ' הט"ז (סק"ט) פי' כיון שאותו ולד נולד מבהמה דעלמא ואין לו היתר מכח שחיטת אמו שהרי אמו לא נשחטה עדיין ממילא הוא צריך לשחיטת עצמו והוא עצמו נשחט כבר חציו דהיינו מצד אביו שהיה בן פקוע, וחציו שמצד אמו עדיין צריך שחיטה וכשתשחוט אותו עכשיו יהי' אסור משום שהייה בין חציו לחציו, וה"ה אם האב בהמה דעלמא והאם בת פקועה והולידו דאין לולד תקנה וכ"כ רש"ל וכו' ע"כ ומי יוכל לשמור על עדרים שלמים, וקרוב לודאי שעלול לצאת מזה חורבן גדול שלא ימצא בהמה כשרה לשחיטה, ופשוט.

ובנוסף לכ"ז כידוע כהיום עיבור הבהמות לא נעשה באופן טבעי דרך ביאה, אלא ע"י הזרקת זרע הנלקח מהשור לפרה, ומנין לנו שגם בכה"ג נקרא "בן" פקועה ע"פ דין, וכעין הא דמצינו דנחלקו האחרונים בילד הנולד שלא דרך ביאה, וכמש"כ באריכות בשו"ת שער חיים (ח"ב סימן קכ"ח) ובפרט שעושים השבחת זרע, ובלא"ה מי יוכל לעכוב שהדבר נעשה מזרע של בן פקועה. **וחיפשתי** בספרים, ומצאתי בשו"ת שבט הלוי (ח"ח סימן קע"ח סק"ו) שכ' עוד כמה טעמים להימנע מעשיית עדרי בני פקועה, וכן מטו ב"י משמ"י דמרן ריש"א דגלותא ז"ל דחשש בזה לכמה תקלות וכנ"ל.

ובעניותי הענקת עידוד וחיזוק למעשה זה, מלבד שלא ברור להלכה דשרי וכמש"כ הגרש"ק ז"ל בחכמה שלמה וכנ"ל, אולם בלא"ה עלול להיווצר תקלה לשעה ולדורות ע"י הקמת עדרי בני פקועה, ואף דאין הקב"ה מביא

על כן ראיתי חובה לעצמי לעורר את כבוד הדרת גאונו שליט"א שח"ו לא יצא מכשול תחת ידו ושלא יאמרו פרושים התירו את הדבר כג. ואם פמעכ"ת ס"ל דטועה אני בזה איתי תלין משוגתי וד' הטוב יכפר בעדי.

תקלה לצדיקים, אולם כ' התוס' בכ"מ דזהו רק שהצדיק אוכל דבר איסור, וגם רק בדורות קודמים, ובפרט שמצינו להדיא בחולין (סב ע"ב) דנכשלו בהוראה במידי דאכילה, גבי תרנגולתא דאגמא, ועי' בט"ז (סימן פ"ב סק"ד) וידוע מה שכתב הרידב"ז בהקדמתו לקונטרס השמיטה-

והנני מבקש בכל לשון של בקשה מכהדג"ק שליט"א נא לשום עיניו המהורות על דבריי הפעוטים, אם לא יהיה למירחה לפניו, וישמח לבכי בתשובתו השלימה, ואענדהו עמרה לראשי.

ובזה אצא ואחתום בהשתחויה מול הדרתו, וכפי פרושה לשמים לחזק כחו ולכבו המהור להאיר עיני ישראל במאור תורתו הקדושה, עד זקנה ועד שיבה עת ביאת גואל צדק בב"א.

מנאי אסקופה הנדרסת עבד לעבדי ד' חיים בן שרה לאה (רוטר).

כג. נ"ב, הראוני בשו"ת בנין אב (בקשי דורון, ח"ד סי' ל"ט) שכ' שכבר הועלתה הצעה זו בפני מועצת הרבנות הראשית שהיא תועלתית גם מבחינה מסחרית [הוזלת עלויות הבשר הכשר] וגם מבחינה כשרותית, [הצלה מטריפות], ואפילו הם הבינו את התקלות שעלולים להיווצר מזה, ולא הסכימו לתת יד לזה.

סימן ט

בענין שחיטות מזדמנות [בעופות]

א. בדין מפקח [רב או שוחט] על השוחטים

בדיקת החכם לגמרי, וכ' הגרש"ז בשו"ע שלו (קו"א אות ט') אבל אם אינם זהירים וזריזין אע"פ שהם בחזקת כשרות כסתם כל ישראל מכל מקום כיון שאינן אנשים ידועים בזהירות וזריזות ויראת ה' על פניהם אין להאמינם על בדיקת הסכין יותר מבימי חכמי התלמוד שלא האמינו לכל טבח בין שוחט לעצמו ומוכר לאחרים ובין שוחט לאחרים, שהרי לא הקלו אלא בשוחט לעצמו ואינו מוכר לאחרים כמו שאמרו (עירובין סג ע"א) צורבא מדרבנן חזי לנפשיה וכו' הלכך צריך לזהר ביותר האידנא שיהיו השוחטים ידועים ביראת ה' וכו' או שיהיה ממנה עליהם איש אחר ירא שמים לבדוק סכנים לפני השחיטה וכן נהגו בהרבה מקומות וכן ראוי לנהוג בכל מקום, (שמ"ח סעיף כ') עיי"ש וכ' בסה"ק שנכון להתפלל קודם בדיקת הסכין שיהיה לו הרגשה טובה, ולא יכשל ח"ו בבדיקת הסכין.

ודע דבזמן הגמ' ואח"כ היו הרבה יותר שוחטים מהיום, ולדוגמא אם היום יש שוחט אחד על כל אלף איש בזמן הגמ' היה שוחט אחד על כל קבוצה קטנה של אנשים ע"י בפסחים (סו ע"א), ובחולין (ט' ע"א) תלמיד חכם צריך שילמוד ג' דברים, כתב, שחיטה, ופירש"י לאמן ידו לכך אפילו שבקי בהלכותיה, ומילה וכו', ובימינו אנו רוב ככל שהם נקראים ת"ח אינם יודעים לשחוט בפועל, [ובזמנם גם היה מצוי שנשים שחטו] ומהתקופה שנתבטלה בדיקת החכם ומינו אנשים ידועים על השחיטה והבדיקה, חלה ירידה בבקיאותם של החכמים בבדיקת הסכין, דהא אמרינן בגמ' חולין (ג' ע"ב) רוב "מצויין" אצל השחיטה מומחין הן [ע"י רבינו יונה הנ"ל במשכ"ב] ובמשך הדורות

(א) כתב רבינו יונה בשערי תשובה (שער ג' אות צ"ו) וז"ל ואשר איננו ירא לבו לא יבין לדקדק בבדיקת הסכין, כי צריך לכוון את לבו במאוד מאוד בבדיקתו, הלוא תראה כי יבדוק אדם פעמיים שלש ולא ירגיש בפגימה דקה ואחר כך ימצאנה, כי הכין לבו באחרונה, ובחינת חוש המשוש כפי כונת הלב עיי"ש וכ"ה להלכה בשו"ע יור"ד (סימן י"ח סעיף י"ז) וכ' בשמ"ח (סעיף ז') ולכן אין למנות ע"ז כ"א יראי שמים ביותר וחרידים על דבר ה' ואינם נבהלים ונחפזים בדעתם ואינם משתכרים שהמשתכרים אפי' שלא בשעת שירות אבריהם כבידים עליהם וצריכים הממונים לחקור אחר כ"ז וגם לבדקם אם יש להם הרגשה טובה כשאר בני אדם השלמים בדעתם וכל המרבה לבדוק אחר השוחטים בענינים אלו ה"ז משובח ע"כ ועי' בס' פלא יועץ (אות ש') ד"ה שוחט שכ' שצריך לזהר שלא יבדוק כשהוא מטורף מפני השינה עיי"ש ואאמו"ר כתב בריש ספרו שערי אהרן על שו"ע או"ח בקונטרס שערי אי"ש (אות ל"ב) שאלתי אותו (חזו"א) על חולה שנמצא בבית חולים, ויש שם שאלה של כשרות במאכלים, והשיב לי שביכלתו להתיר הכל לחולה, כגון אבקת חלב וכדומה חוץ מ"בשר" כי כתוב בשערי תשובה לרבינו יונה ששוחט "מודרני" איננו מרגיש את הפגימה על הסכין.

והנה בזמן הגמ' ואח"כ, היה חיוב לטבח להראות סכינו לחכם [מפני כבודו חולין יז ע"ב] קודם שישחוט, כדאיתא שם (יח ע"א) אולם בימינו נוהגים ע"פ מש"כ השו"ע (סעיף י"ז) והאידנא נהגו למנות אנשים ידועים על השחיטה והבדיקה ולהם מחלו חכמים כבודם כי הם זהירים וזריזים ע"כ, ומתוך כך נתבטלה

שהעולם נהפך יותר לתעשייתי וישנם משחטות ששם שוחטים לאלפים ולרבבות מי שאינו מתעסק בפועל ממש ובאופן תמידי בבדיקת הסכין, אף שהוא ת"ח ויר"א ובדק כמה פעמים בחייו אינו יכול לבוא ולבדוק סכין "ולהכשירו" דהא אינו מצוי בזה, ורק רוב "מצויין" אצל השחיטה מומחין הן, והשוחטים בפועל הם יודעים ומרגישים בבדיקת הסכין יותר מהרבנים שאינם מצויין בזה ופשוט.

אולם דא עקא שבזמן חז"ל השוחטים לא שחטו כאלה כמויות כפי מה ששוחטים בימינו, ובודאי שאחרי ששוחטים כמה מאות עופות א"א לשוחט להרגיש בפגימת הסכין כראוי, [וחכ"א בדק וגילה שהשוחטים בעצמם כשאינם שוחטים, מרגישים בפגימת הסכין מה שהם בעצמם לא מרגישים לאחר שחיטתם, וההפרש בזה הוא בעשרות אחוזים] ולכן בכל המשחטות המסודרות יש בודק סכינים שכל תפקידו שהוא ממונה על השוחטים לבדוק את סכיניהם וכע"ז כ' החת"ס יור"ד (סימן י"ג) גבי שחיטת כפרות בעריוה"כ שהשוחטים נעורים כל הלילה, ואיכא חשש דע"י עייפותם יהיה להם חסרון בהרגשה, דראוי לנהוג להצריך השוחטים להראות הסכין אחד לחבירו כדי שלא יכשלו בפגימה ע"י עייפותם ויגיעם, וע"י במט"א (סימן תר"ד-תר"ה סעיף ז') ובמ"ב (שם סעיף א').

ולכן בשחיטות המסודרות "המהודרות" ששוחטים תמידים כסדרן, רב המשחטה ביכולתו לבחור שוחטים מומחים ויר"א, וגם הוא בעצמו [או ממונה מטעמו] שעומד במקום החכם שבזמן הגמ', יש לשוחטים יראה ממנו, אולם כשקמים כמה עסקנים ומחליטים לדאוג לרווחת הציבור ולמכור עופות בזול, ועושים במשחטות מסודרות שחיטות מזדמנות, מלבד דאין ביכולתם לבדוק את השוחטים הראויים [וגם אם הצליחו בזה אין זה אומר שתמיד יהיה כן דהלא הם לא מציעים עבודה קבועה] וגם בדרך כלל מלבד המקומות הקבועים ששם השוחטים עובדים, הם עושים שחיטה נוספת

לתוספת שכר ומי בודק את רמת עייפותם, ועוד גם אם מביאים רבנים לשחיטה בדרך כלל אין זה אלא ליצנות, וכמו שלא כל רופא עיניים הוא מומחה ללב גם לא כל המכונה רב יודע ובקי בהל' שחיטה, טריפות, ומליחה, וגם לא כל מי שיודע הוא "מצוי" בזה, וגם להשוחטים והבודקים אין אימה מהרבנים המזדמנים, דהלא הם יודעים שהם מבינים בזה יותר טוב מהם ואוי לאותה בושה.

וביותר דהא לשיטת הרמב"ם דהטעם שמנדין השוחט שלא הראה סכינו לחכם, דגם אם נמצא כשר חיישין שיסמוך על עצמו פעם אחר ותהיה פגומה וישחוט בה, ע"י בש"ך (סק"ח) ובפלתי (סק"ו), ובפרי תואר כ' שהעיקר כהרמב"ם וע"י היטב בדבריו, וכן נראה דכ"ה הוא דעת הגרש"ז ז"ל הנ"ל דלדעת הרמב"ם הוי חשש איסור אף בלאו טעמא דכבודו של חכם, משום שהרבה צריך יישוב הדעת ויראת שמים לבדיקת הסכין ומשום הכי הצריכו להראות סכין לחכם דוקא ולא האמינו לכל טבח על בדיקתו, משום דחשדינן ליה בעצלות, שיתעצל לתקנה ולכן לא יחמיר כל כך בבדיקתה, ולכן ראוי לנהוג בכל מקום שיהיה ממונה עליהם איש אחר ירא שמים לבדוק סכינים לפני השחיטה, וכן משמע דשיטת הרמ"א או"ח (ריש סימן תצ"ח) ובכה"ל שם לחשוש לשיטת הרמב"ם, ובמעשה רב (אות צ') כ' מוטב לאכול חלב (חלבי) בשבת מלאכול מבהמה שנשחטה בלי עומד על גביו, ופיקוח של מי שאינו מומחה בתחום זה אין לכה כל ערך והוי כהסתכלות תרנגול בפני בני אדם, וצריך שהמפקח ידע טוב הל' שחיטה לראות את צורת תפיסת העוף ובדיקת הסימנים לאחר השחיטה, ושלא יהיה שהיות, [ובאם נחתכה נוצה בושט יש להטריף], וזהירות מנקיבת הושט, יכול להיווצר ע"י מריטת הנוצות ע"י ברמ"א (סו"ס כ"ג) וכהנה וכהנה ותן לחכם ויחכם עוד, עכ"פ פשוט שמי שלא יודע הל' שחיטה על בוריים אין לו להתעסק בזה וע"ז נאמר ועצומים כל הרוגיה וכו'.

אשר עלה בידינו עד כאן, שכמעט ואין תחליף לשחיטות המסודרות "המהודרות", וגם כשעושים שחיטות מזדמנות במקומות המסודרים צריך להקפיד שמלבד השוחטים שצריכים להיות מומחים ויר"א, צריך רב מפקח שאימתו תהיה מוטלת על השוחטים, דמלבד דכן הוא המנהג ויש לו גם בסיס הלכתי וכנ"ל, בלא זה עלולים לצאת תקלות שכלל אין מי שיבין שיש בזה כלל שאלה, והוא רחום יכפר עון.

וביותר שבדרך כלל אלו שעובדים בכשרויות שהנוהג שבהם שהדרישות מהם הם פחותות מאשר כשרויות מהודרות יותר, רגילים לנוהג שבו הם נוהגים ע"פ רוב, וכשהם עובדים בשחיטות מזדמנות וכנ"ל הם עובדים ע"פ רוב על אותה רמת כשרות פחותה שבו הם רגילים ואין כלל מי שיכול ויודע לפקח ע"ז.

וגם לא כל מי שהוא שוחט מומחה יכול להיות בודק סכינים, דאין תפקידו של הבודק רק לבדוק את הסכין גרידא, אלא הוא צריך להיות עם חוסן נפשי להחזיר את הסכין לשוחט כמה וכמה פעמים עד שיעמידו היטב, ומי שבמקצוע יודע שאין הדברים כ"כ פשוטים וודאי לא בשחיטות מזדמנות שאין מורא כ"כ גדול מהבודק וד"ל.

(ב) נשאלתי ע"י רב משחטת... דלפי מש"כ השו"ע (סימן י' סעיף ג') וז"ל סכין ששחט בו טריפה אסור לשחוט בו עד שידיחנו בצונן או יקנחנו בדבר קשה ונוהגין עתה לקנחו יפה בשיער הבהמה בין כל שחיטה ושחיטה ושפיר דמי, ואם שחט בו בלא הדחה ידיח בית השחיטה וכו' - והנה המציאות היא בשחיטת העופות שלא בודקים מיד לאחר כל שחיטת

עוף אם היא טריפה או לא, ולאח"ז שבודקים ישנם הרבה טריפות [מלבד כל מיני ריעותות שנמצאים גם בלולים טובים בערך כשליש מן העופות אין בזה כלל קבוע] וא"כ איך שוחטים בלי הדחת הסכין או קינוחו בדבר יפה בין כל עוף ועוף וצ"ע.

והנה אף דכ' הש"ך בשם הב"ח דכ"ז דווקא בבהמה אבל בעופות דלא שכיחי טרפות אין המנהג לקנח, אולם כ' דמשום איסור אבר מן החי יש להזהיר השוחטים לקנח אפילו בעופות וכו' ובפר"ת ובמחב"ר כ' דאיה"נ יש להזהיר לשוחטים שעוסקים בשחיטה שיקנחו את הסכין אחר כל שחיטה ושחיטה מאחר שרוב העופות הנשחטות נמצאות בהם טריפות שבר יד או רגל וכל מיני טרפויות, ובזב"צ (אות י"ד) כ' דזהו דוקא למנהג שלהם שאין בודקים את העופות קודם השחיטה אבל במדינתנו "בגדאד" יש להם בקיאות בבדיקת העופות וכל השוחטים מומחים בזה כשהעוף עורנו בחיים בודקים אותו במישוש הידים ב' אגפים וכו', ברם מה נעשה שבצורת גידול העופות בימינו רוב הטריפות אפשר לזהותם רק ע"י בדיקה פנימית, וצ"ל שמכיון שהמכונה מורידה את כל ראשי העופות כולל בית השחיטה ועוד יותר מכדי קליפה וזורקים אותם, לכן אין צריך להדיח או לקנח את הסכין [וגם שהלא מדיחים את כל העוף ואין חשש שמא יצלה הבשר בלא הדחה] ותלי"ת שמצאתי שכ"כ בערוך השלחן (סעיף י"ד).

ברם אליבא דאמת אין זה כן בכל המשחטות, ובמקום שלא חותכים את מקום השחיטה כנ"ל צריך ליזהר להסיר כדי קליפה [והדחה].

ב. בדיקת הסכין לאחר שחיטה

ג) כתב השו"ע (סימן יח סעיף י"א) השוחט בהמות רבות או עופות הרבה צריך לבדוק בין כל אחד ואחד שאם לא עשה כן ובדק באחרונה ונמצאת סכין פגומה הרי הכל ספק נבילות ואפילו הראשונה, הג"ה, ומי שרוצה להכניס עצמו לספק זה אין צריך לבדוק סכין בין שחיטה לשחיטה ע"כ ובזב"צ (סעיף מ') כ' דהאחרונים כ' דאפילו מרן ז"ל ס"ל כהרמ"א דעצה טובה קמ"ל ומי שרוצה להכניס עצמו בספק אין איסור בדבר ודלא כהב"ח ז"ל ועי' בדרכ"ת (סקע"ז).

והנה יש שחיתות שהבודק סכינים בודק אותם לאחר חצי שעה שזהו זמן השחיטה אצל השוחטים עד שהם עושים הפסקה למנוחה [כל מקום לפי מנהגו] ונוהג זה תמוה דהלא אם

יתברר שצריך לפסול את השחיטה הלא ההפסד הוא גדול מאוד, וביותר דלאחר חצי שעה כבר חלק מהעופות כבר הגיעו לשולחן הבדיקות פנים והופרדו מהם הכבדים ועוד חלקים ונתערבו בכשרים וא"כ לא שייך כלל לבדוק בהפרש זמן כה רב, והתשובה לכך היא שאם תמיד הבדיקה היא טובה א"כ מדוע לבדוק יותר... אולם בדרך כלל בשחיטה שרמת היראת שמים של השוחטים והבודקים היא כראוי בתוספת בקיאותם בזה, קורה לפעמים ביום אחד שפוסלים חמש קבוצות של עופות [בדרך כלל בודקים אחרי כל שחיטת כמה עשרות עופות] וקורה גם פעם בשבוע אולם עכ"פ זה דבר המצוי שהסכין נמצא לאחר השחיטה פגום בכדי לפסול את השחיטה.

ג. בדיקת הריאות בעופות

ד) והנה בבואי לכתוב על נושא זה שהוא מורכב ביותר, תופסת אותי חרדה אולי להמנע מלכתוב ע"ז, מכיון שרבים עלולים להפגע מזה, וע"כ עלי להקדים שתי הקדמות קצרות א') ידועים דברי הפילוסוף שהשיב על רבו ואמר ריב לאמת עם אפלטון ושניהם אוהבנו "אך האמת אהוב יותר" (מתוך הקדמת בעל המאור, במס' ברכות) ב') אין בכוונתי במאמרי זה להתייחס לשום אדם פרטי, וכמש"כ החת"ס בשו"ת שלו (ח"ו סימן פ') שמתמיד נזהר שלא ללחום עם שום אדם, ולא נזכר שום אדם באגרות שלו כלל, ואין באגרותיו שום התגרות אדם באדם, כי אם האמת לוחם עם השקר.

מלפנים בישראל רוב הציבור היה גר בכפרים, ולא היו מקררים, והיו נוהגים לשחוט את העופות סמוך לאכילתן [שלא יתקלקלו] ולכן היו נצרכים לשחוט ביו"ט, וכל מי שהיה לו

שאלה בכשרותו של העוף, היה שואל את הרב המקומי [מרא דאתרא], והרב מלבד שהיה בקי בה' טריפות, קיבל מרבותיו את החלק המעשי והוא ידע מה שהוא יודע ויכול לפסוק בזה בין לקולא בין לחומרא תלוי בנסיבות ובחישוב שיטות הפוסקים בכל ענין וענין, וכמו"כ הוא ידע מה שהוא אינו יודע וכמש"כ הרמ"א בכ"מ, ובזה הוא נאלץ להחמיר מחמת הספק וחוסר בקיאות, וכך במשך הדורות המסורת המעשית עברה מרב לתלמיד וע"י כך נשתמרה שלא היה מציאות שרב בישראל יוכל לשמש כרב בלא לדעת את ה' טריפות על בורין הן בחלק העיוני והן בחלק המעשי, ובסנהדרין (ד' ע"ב) רב אשי כי הוה אתי טריפתא לקמיה מכניף ומייתי להו לכולהו טבחי דמתא מחסיא אמר כי היכי דלימטיין שיבא מכשורא, ושם, (ה') מצינו דגם מי שקיבל הורמנא מרבו יורה יורה ידין, ידין,

היה צריך לקבל גם היתר להתיר בכורות, דהיה צריך בקיאות מיוחדת במומים, ואמר רב שמונה עשר חדשים גדלתי אצל רועה בהמה לידע איזה מום קבוע ואיזה מום עובר.

ולאחר מלחמת עולם הראשונה [וגם קצת קודם] החל התהליך של עקירת האוכלוסיה מהכפר אל העיר דעד סמוך לאותה תקופה התגוררו כשבעים אחוז מהאוכלוסיה בכפרים וכשלושים אחוז בערים, ובאותן שנים סמוך למלחמת העולם הראשונה החל מצב זה להשתנות, עד שרוב האוכלוסיה התגוררה בערים ומיעוטה בכפרים, והעולם לאט לאט נהפך למתועש [תעשייתי] יותר.

ולאחר מלחמת עולם השניה שבה נשתנו סדרי עולם ורוב הרבנים במזרח אירופה נהרגו על קידוש השם הי"ד, ובנוסף לזאת נשתנו סדרי בראשית והחל תהליך תעשייתי של השחיטה, כך שכדי להיות רב לא היה נצרך לדעת הל' טריפות בח' המעשי, מכיון שכמעט לא היו שואלים באלו ההלכות ועל אף שבחמלת ד' על עמו השאיר שרידים מהרבנים שקיבלו מרבותיהם את ה' טריפות אולם כמעט לא נמצאו תלמידים ששימשו אותם כל צרכם בהלכות אלו, ואף רבנים שהקימו קדרים קדרים של ת"ח שמכהנים ברכנות ולימדו אותם את ה' נדה בחלק העיוני ובפרט בחלק המעשי, והם הם מוסרי התורה ומעמידי הדת בחלק התורה הזאת, והיה ביכולתם להעמיד גם תלמידים בה' טריפות, אולם כמעט לא נמצא מבקשים בדבר ה' זו הלכה בחלק המעשי בה' טריפות עד שכמעט נשתכחו הלכות אלו מישראל, ובפרט שמעיקר דינא אין צריך לבדוק אחר טריפת הריאה שבעוף וכמבואר בשו"ע (סימן ל"ט סעיף א') וכן נהגו לפנינו בישראל שלא בדקו כלל הריאות שבעוף, וכן נוהגים עד ימינו אנו אח"י היושבים בגלות אמריקה, אולם אנו בני א"י מכיון שצורת גידול העופות בארצנו הקדושה נשתנתה מקדמת דנא, ונמצאו הרבה לקוחות בריאות יותר מעשר אחוז

נוהגים כמש"כ המשכנות יעקב לבדוק את כל הריאות שבעופות [וכן את צומת הגידין ואכמ"ל] אולם כמעט ולא נמצא ת"ח שבקי בה' אלו בחלק העיוני והמעשי כאחד.

וחסדי ה' כי לא תמנו כי לא כלו רחמיו, כי העיר והאיר את ... לבקש דבר ד' זו הלכה בהאי הילכתא גבירתא, ועמל ויגע בה' אלו, ושימש וינק מ..., והעביר לו את כל המסורת בזה, והרב... העמיד תלמידים הרבה שקיבלו הורמנא ממנו להיות בודקי ריאות וזהו רק לאחר שהיו ראויים לשמש בהוראה, ואילמלי הוא ועוד כמה ת"ח בודדים כמעט ונשתכחו ה' אלו מישראל והוא הגבר אשר ברוב רחמי ד' וחסדיו החזיר עטרה לישראל והעמיד סדרי שחיטה אשר ממנו יראו וכן יעשו.

וכל זה מחד גיסא, אולם מאידך גיסא ישנם בשוק הרבה בודקי ריאות שאפשר לומר עליהם שמעצמם למדו תורה או שלמדו ממי שאינו יודע ענין זה באמת, ומשמישים רבות בשנים בתור בודקי ריאות ומדמים בנפשם שהם מבינים גדולים בזה עד כדי כך שכבר ביכולתם להעמיד תלמידים ואין זה אלא פרי דמיונם, ואפשר למשש ולראות שנים על גבי שנים ריאות העוף ולהטריף את הכשר ולהכשיר את הטרף, ולא לדעת כלום בריאות דכל מי שאינו יודע את ההלכות על בוריין ויודע את כל הי"ג טריפות שבזה לכלליהם ופרטיהם אסור לו כלל להורות בזה, וכמו בבדיקת מראות בימינו שאין אנו מבדילים בחמשת סוגי דמים, אלא בסך הכל בין צבע אדום ללא אדום, ומי שאינו מבין מה שהוא רואה אף שהוא יודע את ההלכות אסור לו להורות בזה, וכמו"כ מי שהוא אינו יודע את ההלכות על אף שהוא מבין את מה שהוא רואה אינו יכול להורות וודאי שבבדיקת הריאות שהיא יותר קשה הן בחלק המעשי והן בחלק ההלכתי שכל זמן שהבודק אינו מבין מה שהוא רואה אינו יכול להורות עד שהוא גם ידע את ההלכות על בוריין ויבין במשוש וראיית הריאות ופשוט.

אולם מה נעשה שאף בודקים שהם יראי ה' מרכיבים וכפי שנצרך ע"פ דין משתייכים לזן הזה שעושים מלאכת ד' רמיה, וכבר אמרו חז"ל אבות (פ"ב-מ"ה) אין בור ירא חטא ולא ע"ה חסיד, וביאור הדברים הוא דאף דהבור ירא חטא באמת אולם מחמת בורתו ודאי שיחטא, וכמש"כ המ"ב בהקדמתו לה' שבת בשם היערות דבש, וזהו אין בור ירא חטא וגו' וידוע לי שלאחרונה חלה התעוררות בנושא זה, ואחד מיקרי קרתא דירושלם התחיל למסור שיעורים בענין זה בחלק העיוני והמעשי כאחד, ומחמת שיעוריו שתי בודקי ריאות יר"א באמת שהלכו לשמוע מפיו דבר ד' זו הלכה נבהלו שראו שכל ימיהם טעו והטעו, ומחמת יראת שמים שבהם פרשו ממלאכתם וד"ל.

והנה ישנם שתי סוגי שחיטות (א') שהבודקים מדרגים את רמת כשרותם של העופות לג' סוגים, (א) חלק (ב) כשר (ג) טרף – ובסוג שחיטה זו בודק שאינו יודע לעשות את מלאכתו נאמנה, ממ"נ הוא עושה איסורים, דאם מניח בחלק הטרף מה שאינו כן הרי הוא גוזל את בעל המשחטה, ואם הוא מניח טרף בכשר הרי הוא מאכיל איסורים את אוכלי הכשר, וגם מצינו עובדות שהבודקים הנ"ל הניחו "בחלק" מחמת בורתם מה שאינו חלק. ב' ויש סוג שחיטה שיש בה רק ב' דרגות (א') חלק ב' טרף, ובשחיטות אלו אם ח"ו הבודקים לא יודעים את מלאכתם כראוי, התקלות שעוללות להיווצר מחמת זה בחלק "החלק" הוא כמעט כמו בחלק "הכשר" שבסוג שחיטה א' הנ"ל.

וכמו"כ לאחרונה חכ"א דרש שיבדקו את המעיים שבעופות כמו שנוהגים באמריקה מחמת צורת הגידול שם דהוי מיעוט המצוי טריפות בזה וכמעט לא נמצא מי שיוכל לבדוק זה, ויש כאלו שמעצמם למדו תורה וחושבים בעצמם שיוודעים ומבינים בזה ובודקים בזה כפי הנראה להם, וסיפר לי ת"ח מופלג צנוע ובר מעלי שידע שאינו יודע וכל דבר שיש בזה מסורת א"א להורות בלי זה על

אף שיוודעים את ההלכות בזה וע"י בכתובות (י"ע"ב) והלך הוא ועוד כמה ת"ח במשך ג' חודשים יום יום להגאון ... ז"ל הנ"ל ולימד אותם מקצוע זה עד שהם הבינו מה שהם רואים, ולא כל הרוצה ליטול את השם יבוא ויטול וד"ל.

וחושבני שכל הקורא את הנ"ל יבין בדעתו שהקמת צוות לשחיטות מזדמנות גם במקומות מסודרים, גם אם הוא מנוהל ע"י שוחט מומחה ויר"א באמת או רב, כל שאינו יודע היטב גם ה' שחיטה וגם ה' טריפות וגם ה' מליחה, בחלק העיוני והמעשה כאחד ואין מתנהל המפעל מלבד בדיקת הלולים מזריקות תרתי משמע, יתכן מאוד שהבודקים "המומחים" כלל אינם כזה וכמש"כ וברור שאינם יכולים להגיע לתוצאה יותר טובה מאשר שחיטה מסודרת בלשון המעטה וד"ל.

ועוד איכא מעלה עצומה לשחיטות המסודרות המהודרות שבמשך הזמן מגיעים ת"ח לבקר [תרתי משמע] בשעת השחיטה, ומעירים את הדברים שצריכים תיקון לדעתם ומאירים ברעיונות לשיפור והידור המערכת, וכל הזמן המערכת היא בבחינת מוסיף והולך מהדרין מן המהדרין דיש על כל הצוות מורא מזה, משא"כ בשחיטות מזדמנות דהוי כקקיון דיונה שבין לילה היה ובין לילה אבד, וא"א כלל לבקר בפתע באופן מסודר, וגם אין כמעט מי שמעוניין לבדוק את זה.

וכן נראה שודאי לשחיטות מסודרות מהודרות שרבים וטובים מעלים בשר זה על שולחנם יש סייעתא דשמיא מיוחדת.

אשר עלה בידינו כל מי שרוצה לעשות שחיטה חבורה בין אם מטרתו להוזיל את המחירים ובין אם מטרתו להדר יותר, כמעט לא יתכן במציאות שיגיע להשגים יותר מאשר בשחיטות מסודרות "מהודרות" וע"כ נראה שראוי לעשות "חבורות" לאלו שחשקה נפשם בזה רק במשחטות מסודרות "מהודרות", דהיינו

והדחתו ובין במליחה והאריזה, זהו מתכונת לחורבן כל סדרי השחיטה, וזה עלול להביא תקלות לחבורות אחרות שאינם בקיאים בענינים אלו כ"כ וכן הוא עפ"י הרוב, יתן ד' שלא יצא תקלה מתח"י.

לשחוט בתוך גוף קיים, ועדיף במקום שהעופות מסוגים לג' דרגות א' טרף ב' כשר ג' חלק ולקחת רק את החלק וגם אם קבוצה אחת תצליח להקים צוות מהודר בין בשחיטה בין בבדיקות בין בניקוי העוף מצרירות הדם,

ד. שונות

וכמו"כ צריך השגחה מיוחדת שבפירוק, החלק הפנימי של העוף, שנעשה על השרשרת שלא יתערבו הכבדים.

כמו"כ אכמ"ל על מקרים שאלו שנותנים את הכשרות הם אחראים על השיווק שהאינטרס הראשון שלהם הוא להשקיע את המינימום ולהוציא את המקסימום, וכל בר דעת מבין את השערוריה שבזה... ועי' בשו"ע (סימן י"ח סעיף י"ח) ובדרכ"ת (סימן ל"ט סק"ו).

ה) ואיני רוצה להרחיב במה שעיני ראו ולא זר בודקים שבשעת בדיקתם מאזינים באזניות [ודאי ד"ת...] בודקים שנזרקו משחיטות מהדרין [ואף אחד לא יודע מזה] ושמים הטוב הולך לפניהם ולאחמ"כ הם הבודקים בשחיטות שמתיימרות להיות מהדרין מן המהדרין.

ועוד יש מקומות שאפשר בנקל בחדר האריזה להחליף בין הכשר לחלק ועלול להיווצר שאלות של בשר שנתעלם מן העין

קריאה וזעקה מעומק הלב לבירור הענין

לכן מכאן ואילך נסיר את החלב הזה עד נוכל ליישב את מנהג אבותינו, זיע"א.

וכן כמה וכמה פעמים נערכו דיונים וויכוחים בנושאים הנוגעים אל השחיטה, ומכיון שזהו מיסודות התורה וקדושת עם ישראל גדולי פוסקי הדור היו יושבים בכבוד ראש ודנים בענינים אלו עד שהגיעו לכלל הכרעה.

ונפשי בשאלתי ועמי בבקשתי מכיון שיש ת"ח שטוענים בכל תוקף שיש בהכשרים הכי מהודרים שמאכילים טריפות ממש את ישראל ביודעין [שיש שמנתקים סירכות על סמך בדיקה בפושרין] ושלא ביודעין [שמנתקים סירכות בטענה שאין זה אלא "רירין" בעלמא] וזהו קלא דלא פסיק ופער האחוזים בין ועדי הכשרות יוכיח שיש כאן שטח שאינו ברור דיו, על כן היה מן הראוי שכל הת"ח מנהלי מערכות הכשרות ישבו מסביב לשולחן עגול לדעת מהו "סירכא" ומהו "ריר" ומהו "ספק", ולקבוע בזה מסמרות, ומכיון שבעוה"ר קשה להאמין שיש בדורינו איזה בעל סמכות שיוכל להושיב את כולם מסביב לשולחן אחד וד"ל, אולם יתכן שאם נזכה לחץ ציבורי יוכל להועיל, והכל כמובן רק אם יהיה סייעתא דשמיא, וה' הטוב ירחם עלינו ועל כל שארית פליטת עמו בית ישראל.

בשנת ... בערה כל הגולה כמדורת אש, על טענת ב' מנקרים שבחוג מסויים לא מנקרים את החלב הכסלים הקידמי, ורבני אותה עדה קדושה טענו דכן הוא המנהג מימים ימימה בקהילתם הק' ולא יעלה על הדעת שאבותיהם ורבותיהם קדושי עליון נכשלו באיסורי כריתות אכילת חלבים מדאורייתא, ומכיון שבאיזה שלב הוויכוח נהפך לפוליטי, כל צד התבצר בעמדותיו, והעניין נמשך ללא שינוי עד לשנים האחרונות.

בשנים האחרונות מנהיג הקהילה הק' שהיה גם ת"ח גדול נפטר ועלה על כסאו בנו ת"ח מופלג שכוחו במוותניו גם לעריכת שינויים, והוא התווכח עם ת"ח גדול שהוציא כמה ספרים על ניקור במשך כמה ימים סך הכל ערך הוויכוח 48 שעות, לאחר 42 שעות קרא מנהיג הקהילה הק' לכל המנקרים והת"ח הבקיאים בנושא זה לשולחנו והניחו בהמה על השולחן, ואמר אותו ת"ח מופלג מנהיג הקהילה הק' שלא יוצאים מכאן עד להכרעה בנושא, לאחר ויכוח רצוף בן שש שעות לא היה מענה למנקרים ולת"ח מול עמדתו של אותו ת"ח, ולכן סיכם מנהיג הקהילה הק' את הוויכוח שאין אנו מכריעים ח"ו נגד המנהג הנהוג בקהילתנו, אולם מכיון שאין לנו מענה הלכתי בנושא כה חמור

רשימה ממרן החזו"א זללה"ה

הלכות "מאכלות אסורות" החרות על דגל ישראל היא תפארת עזמו! חכמתו בינתו נגד כל הארץ, ויהי לשלל ביד אויביו. עתה הגיע יומו, ובדינו להשיב שבותו.

למה צעירנו תעמדו מרחוק, איה איפה כחכם הגדול, ואן רוחכם הפביר. האמנם טעיתם לחשוב כי ענין - - הוא, ולא הפרתם את נס עמכם, אשר חרפתם נפשכם עליו מתמול שלשום, או אספה רוחכם חלילה, וגלגלי ההרגל יעברו גם עליכם, מבלי רגש ובלי משים לב, וכשיבת זקנים טל ילדותכם. עצו עצו קראו עצרה, השיבו כבוד העם למקומו.

- - אל לכם להקל בדבר זה, בעת אשר מוסד עדתכם התמוטט. יאמר נא הבן הצעיר לאביו הישיש הכרוך אחר ההרגל, ולוקח בשר מיד בני בלי-אמון, אל נא אבי, לא נכון הדבר, לא תקח רק מהאנשים הנאמנים, עד נשוב את השלחנות לטהרתן, ושחיטת ישראל לכל משפטיה למקומה. יפקחו נא הבנים עיניהם על האבות, ונצחון מלחמתם בטוחה. ישאירו נא צעירנו זכרונם לימים הבאים, ומבטח עמם לא יכזבו, לא יחשבו עוד כבודם לכלמה, ותפארתם לקלון. קומו נא עזרנו כי עליכם לעשות.

מתוך רשימה בזמן שנחלשה השמירה במאכלות אסורות, בימי עלומיו של מרן זללה"ה - קובץ אגרות (ח"ב אגרת פ"ו).